

Några spörsmål

angående

Sveriges yngre litteratur

af

*En gammal man.**

Det är icke utan tvekan jag offentligen yttrar några ord om den nyaste literaturen i vårt land. Carl Johan äldste sonen min, har en pojke, som ligger i Upsala och läser på graden, och denne har allvarligen sagt mig, att jag inte förstår ett dyft af den unga generationen. Och inte vill jag gerna att min käre sonson ska' skämmas för min skull heller. Men nu har jag ändå något på hjertat, något som har tryckt mig så länge, att jag inte vet annan råd än tala om det. Jag ska' göra det så blygsamt som det anstår en gammal afdankad magister, när han har att göra med ting, som kunna vara större än de synas honom.

Min snälle sonson har tagit hem med sig under ferierna några böcker af G. af Geijerstam, G. Nordensvan, T. Hedberg, O. Hansson — jag mins inte för tillfället fler, men man skall nog förlåta en gammal man, om han glömt några. Det är det nya Sverige, sade han, läs dem, så skall farfar få se, hur de moderna andarne tänka och känna. Det var då jag hade läst dem och försökte rasonnera om det moderna, som jag fick veta, att jag ingenting förstod af den nya generationen. Saken är nämligen den, att jag tyckte inte det var nytt alls, och då min käre Carl skulle säga, hvad det nya var, talade han så lärdt om realism och

* Som vi knappast behöfva påpeka, behandlar ofvanstående uppsats en, genom fröken Keys och hr von Bergens föreläsningar, i viss mån brännande fråga. Om densamma, jemförd med Volontaires nästföljande literära utredning, skulle visa sig närmast likna en »storm i ett vattenglas», torde framställningen dock för mången innebära *det forlösande ord.*

Red:s anm.

psykologi m. m., så att min gamla filosofi — jag hade ändå laudatur i graden — inte räckte till. Derfor vill jag nu offentligen uppreda mina betänkligheter, så att kanske någon välvillig själ sedan kan gifva mig klarare besked.

Den allra modernaste boken, sade Carl, var T. Hedbergs »På Torpa gård», hvilken han för min högre upplysning gaf farfar i julklapp med en rätt nätt vers. Jag har läst boken mycket ordentligt. Den handlar om en landbrukare, som lät narra sig att ta till hustru en ung flicka, som inte förstod sig på hushållet. Att det skulle gå galet, kunde jag ju nog tänka mig, och det gjorde det också. Utom det att inte förstå sig på hushållet hade frun också en annan egenskap: hon längtade efter något. Hvad det var, hon längtade efter, det visste hon icke så noga: en tid föreföll det henne som om hon nog skulle kunnat bli lycklig, om hon fått göra en bröllopsresa, men det var dock icke det hon egentligen behöfde. Förf. säger aldrig heller rent ut hvad han tror om saken, men det förefaller mig sannolikast, att det var den blåa blomman, hon sökte. Då jag var ung, ansågs det för ett bevis på högre begåfning att längta efter den blåa blomman, och jag mins många af mina akademikamrater, som skickade vackra verser efter henne. I synnerhet »på småtimmarna» författades mången rörande klagan efter henne och försäkrades, att ingen förstod denna längtan, utan att poesimens lustgård för honom öppnade sina portar.

Husbonden på Torpa deremot var en figur af det slag, som man på min tid kallade filistrar, prosaiska menskor, som inte drömde om någonting.

Nå, när de hade varit gifta en del år, reste frun bort en gång och efter en tid skref hon hem, att hon kunde inte komma tillbaka, och så blef det skilsmessa. Senare gifte sig frun med en målare — en konstnär således, ett slags personer, som äfven på min tid ansågos mycket poetiska och mycket lämpliga för en poetisk qvinna att rymma med. Ja, jag ber att icke blifva missförstådd, både skilsmessan och det nya förbundet tillgingo enligt herr Hedbergs framställning mycket lagligt enligt stadgandena i 7 och 13 kap. Giftermålsbalken, så att det var inte på minsta vis något orätt i det inte. Det glädde mig mycket, ty jag måste bekänna, att på min tid kunde man icke i det fallet vara så säker, och jag skulle kunna berätta — men det gör det

samma, då jag kunde förstå på min käre Carl, att det inte vore deri det moderna skulle ligga.

Den poetiska frun dog emellertid i sinom tid, och hennes dotter ur första giftet återvände till sin pappa, och hur det var, så blef pappa omvänd till en mera poetisk tillvaro, och de två lefde lyckliga och glada till dagarnes ända.

Jag hade mycken glädje af min julklapp. Den tycktes mig vittna om en poetisk uppfattning, sådan jag i ungdomen lärt fatta, och hvilken jag med ett visst vemod tyckte mig sakna hos den senare generationen. Dessutom hade jag ett personligt intresse af frun, därför att jag förut träffat henne och till och med blifvit mycket nära bekant. Det var i Danmark, der hon också var gift och hade en son, hvars öden J. P. Jacobsen mycket rörande beskrifvit i boken Niels Lyhne. Jacobsen egnar visserligen icke mera än ett par sidor åt henne, men man lärde ändå känna henne så noga, att det var som om man lefvat i hennes närhet i årtal. Derfor var jag glad att få höra mera om henne.

Men hvori det moderna ligger, det har jag aldrig fått veta. Jag hade trott, att det unga Sverige var en del personer, som man misstänkte ogilla statskyrkan, svenska akademien och en del andra ärevärdiga institutioner, och ehuru det nu inte föreföll mig så märkvärdigt, enär äfven på min tid de unge inte hade någon respekt för dessa institutioner, så var det dock något man kunde förstå. Men det måtte vara ett misstag, åtminstone vet jag ingenting i »På Torpa gård», som kunde stöta Rundgren — det är ju så han heter, chefen för de båda nämnda inrättningarna?

Man gjorde på min tid en mycket sinnrik distinktion, som kanske icke gillas mera, mellan innehåll och form i ett konstverk. Då jag icke kunde upptäcka det moderna i ifråvarande romans innehåll, läste jag om den för att nogare studera formen, men får bekänna, att jag blef nästan lika klok för det. De hade på Torpa gård en liten bäck med en qvarn, och förf. säger, att det eviga enformiga ljudet derifrån var karakteriserande för lifvet der. Att så der symbolisera naturen var mycket vanligt i min ungdom, fastän man då vanligtvis icke lät en qvarn symbolisera vissa enskilda menniskor — det fans nämligen på den tiden så många sådana der qvarnar. Nu är det ju deremot ångqvarnarne, som ge typer, trodde jag. Inte kunde jag se något annat heller i bokens form, som föreföll mig nytt och mo-

dernt, men, som sagdt, boken tyckte jag för min del om, det var som en helsning från gamla vänner.

Men jag är inte nöjd ändå. Det är förargligt, när man tager en bok för att studera en ny tids fysionomi, att inte finna annat än en gammal kärlekshistoria, som lika väl kunde vara från hvilket annat land eller hvilken annan tid som helst. Det är sant, att man på min tid brukade skildra två älskandes mödor för att få hvarandra, och att man nu skildrar huru de inte draga jämt, sedan de fått hvarann. Det är en förändring, men snarast en försämring. Då de unga tu sträfvade mot hvarandra, hindrade af personer och förhållanden, som voro för dem ogynsamma, lärde man förstå, hur denna omgifning tänkte och huru dessa förhållanden gestaltade sig, man fick med andra ord en liten kulturbild utöfver sjelfva kärlekshistorien. Nu får man bara veta huru ett par makar gå och »tjura» och inte »förstå» hvarandra. Ha människorna nu för tiden inga intressen, är det ingenting utom deras själlösa samlif, som upprör dem, gör dem glada eller sorgsna, tro de något, sträfva de efter något — ingenting får man veta. Herr Hedberg talar om att Torpagården sköttes väl (utom trädgården) och att flera förbättringar infördes i landtbruket. Det är så tunnt som hvad som meddelas i Odhners historia om »den inre odlingen» under en regent. Vi gamle, som alltid inbilla oss, att ungdomen har tusen planer, att nya idéer upptaga de nya generationerna, att de ekonomiska, politiska eller konstnärliga förhållandena tagit nya former och som i literaturen söka en spegel af en ny tid — oss afspisar man med förlegadt prat om poetiska naturer. Vetén I, mina herrar, om jag inte vore rädd att förarga min käre sonson, skulle jag påstå, att I icke ha'n mer än en af ungdomens egenskaper — grönheten!

Ja, så kan man förifra sig, fastän man är gammal och grå. Det förefaller väl det unga Sverige besynnerligt, ty der tyckes man inte kunna förifra sig, det tror jag mig ha förstått.

Nå, herr Hedberg är en passiv natur, sade min unge Carl. Låtom oss läsa herr Geijerstam. Hans sista bok — åtminstone den sista jag sett — heter Pastor Hallin. Den handlar om en tarfligt begåfvad ung man, som läser på prestexamen och lyckligen blir prestvigd efter att ha anfåttats af en del tvifvel, så djupgående, att han varit nära att

omfatta Waldenströms läror. Jag vet inte, om det nu för tiden i Upsala finnas några så djerfva tviflare, men tror det nog, då man derifrån får höra lite af hvarje. Uppriktigt sagdt vet jag inte hvem Waldenström är, han måtte inte varit bland de profeter, man på min tid lärde sig eller också har jag glömt honom. Men det gör ingenting — dock, det faller mig något in, tillhör han kanske det unga Sverige? Jag minnes dock aldrig, att min sonson nämt honom, men han tillhör kanske »gruppen Personne», såsom jag hört man kallar en del ungdomar af yttersta venstern, hvilka inte förefalla min Carl riktigt — ja, hvad skall jag säga, comme-il-faut. Nog af, sagde Hallin har en mor, som är mycket rättrogen, och ett par syskon, som inte äro kyrkliga, hvarjemte till all olycka också finnes en flicka, med hvilken pastorn håller på att inleda en kärlekshandel, och hvilken äfven är litet tviflare. De väldiga konflikter, som sålunda uppkomma, gå emellertid mycket lugnt af stapeln, och förmodligen sitter vid det här laget Hallin som välbestäld prost med nio barn och en stor fjerding, som besparar honom onödiga grubblerier.

Denna bok glädde mig genom sin emellanåt framträdande humor men allra mest därför att den innehöll den största elakhät, jag på länge sett i tryck. Dertill kommer jag sedan. Ämnet är religiösa konflikter. På min tid ansågs detta såsom gammalmodigt. En tid under Gustaf IV Adolf utbredde sig från det bigotta hofvet en ström af helighet öfver lycksökarnes oräkneliga skaror, och man kunde få det intryck, att den rena läran spelade hufvudrollen i vårt andliga lif, därför att allt som fans af dumhet, allt som behöfde dölja några suffens, all karaktärslös ärelystnad draperade sig i fromhetens mantel och beskärnade sig öfver gudlösheten hos släktet. Men literaturen brydde sig ej mycket derom — den ansåg frågan afslutad äfven om den rörde upp en del dam. Förhållandena nu tyckas hafva någon likhet med de dåvarande, och så har herr Geijerstam tagit frågan literärt under behandling. Hvad det än är, modernt är åtminstone detta problem icke, och den begåfvade ungdomen var redan för femtio år se'n tidigt nog ute öfver dogmerna — inte har den nu börjat bli troende igen, det framgår för öfrigt af herr G:s egen framställning.

Äfven herr Geijerstam narrar således den, som vill

studera tidens fysionomi i literaturen. Hvad kunna de meniskorna mena med att skapa en ny literatur?

Det var som sagdt en elakhet i »Pastor Hallin», som gladde mitt gamla hjerta. Saken är den, att i den stiftstidning jag läser — man var på min tid inte förvand vid många tidningar, och jag har aldrig kunnat komma mig för att följa med pressens utveckling och nöjer mig med min stiftstidning och gamla Aftonbladet, som, när jag började med det, representerade oppositionen — nå, i stiftstidningen har man på senare åren slagit sig på moraliteten, och det är något som alltid förefallit oss gamle mycket lustigt, att se med hvilket högtidligt allvar en del folk kastar sig öfver den sporten. I sin bok har nu herr Geijerstam lagt ut en fälla för att lura sedlighetsväktarne. I hela boken beröres aldrig den der delikata frågan, som »gruppen Personne» skall ha egnat sig åt, men det antydes på ett ställe, att det var någon strid om honorna hos en del hundra i en prestgård på landet, hvarifrån annars alla passioner syntes bortjagade. Min stiftstidning, som jagar efter något »naturalistiskt» med samma envishet som en matematiker förföljer ett obekant x från eqvation till eqvation, som inte bryr sig om allt annat i en bok, det kyska eller indifferent — den snokade nu också efter i »Pastor Hallin» och då den så fann denna lilla antydan, apporтерade den med känsla och öfvertygelse. Den blef så glad, att den hakade sig fast i episoden som en blodigel och utstötte ett rungande hallåh, för att draga sina medbröders och medsystrars uppmärksamhet på saken, den försökte förstora och exploatera dessa rader, så att man kunde tro den hafva hittat en skatt, som skulle förljufva hela dess tillvaro. När jag så läste boken och fann att det hela inte var någonting alls och tydligen var ditsatt endast för att lura enfaldiga recensenter — då roade det mig utomordentligt att se hur väl skämtet lyckats.

För det nöjet är jag författaren tacksam, men, I evige gudar! inte är väl det något så modernt att kunna drifva med recensenter. Och någon annan skildring af det nya lifvet innehöll boken alldeles inte. Det friskaste deri var skildringen af en del gamla lärare i latinskolan och den var briljant, men sådant skref man äfven på min tid, och jag känner af egen erfarenhet till alltsammans. Nu har man ju funnit på en ny lärareexamen, profär och annat godt — te inte förhållandena sig något annorlunda nu? Hvarför

kan jag inte få något besked om, hur den nya generationen tänker och känner?

Så har jag också läst hr Nordensvan, men jag märker, att jag just inte kommer i håg mycket af honom. Han är flitig medarbetare i Aftonbladet och således goodtemplare — det var, om jag ej missminner mig, äfven det intryck jag fick af hans bok om en prest, som hade för stora skulder och fuskade litet med kyrkokassan — titeln har jag verkligen glömt. Goodtemplarismen är ju nog något modernt, som vi gamla inte ha mycket sinne för, men annars var det säkert ingenting nytt i herr Nordensvans bok heller.

Herr Hansson hade skrivit en bok, som hade hvad vi förr i verlden brukade kalla en läcker titel, *Sensitiva amoro-*rosa. Utom den lilla märkvärdigheten att i mitt Aftonblad ha framkallat det dumaste jag under min långa lefnad sett i recensionsväg, var den på sätt och viss intressant. Den erinrade mig nemligen om några tyska böcker, som i min ungdom väckte mycket uppseende och deri det predikades konsten för konstens skull med en ytterlighet, som jag sedan knappast sett. Författaren tyckes föreställa sig civilisationens blomma öfvergången till en öfvermognad frukt. Det är som om han ingenting längre trodde på bland människorna, endast på ett oblidt öde, som gör dem allt olyckligare, ntan att de ha någon skuld deri, ja nästan utan att de ha nog energi för att ens önska något bättre. Sjuklig öfverförfining är det intryck han kvarlemnar. Skulle det vara den nya tidens prägel? Det är väl dock endast ett individuelt, icke något för generationen i allmänhet kännetecknande drag.

* * *

Af de små anmärkningar jag nu djerfts framställa skulle framgå, att »det unga Sverige», som desse herrar och män stundom kallats, icke äro unga alls: ingen af dem har tillräckligt blick eller intresse för det som karaktiserar deras samtid, sin egen generations fysiologi känna de ej. Och dock borde de veta, att det allena är såsom skildrare af just denna generation de betyda något. De tro ju sjelfva, att en roman är ett stycke verklighet, omsatt i diktens form: och den enda verklighet, som de kunna känna ordentligt; de enda människor, om hvilkas inre lif de kunde lära oss äldre eller en kommande tid något; de former, i hvilka lif-

vets strid ter sig hos deras generation: om allt detta ha de ingenting att förtälja.

Och skälet är i sjelfva verket mycket enkelt. De ha läst en hel af den nya literaturen: framför allt norsk-dansk och fransk. De ha deraf lärt en berättarkonst, som är all ära värd, men dock endast är något yttre. De ha intet eget innehåll att sätta i denna form: de frågor de behandla, de »problemer de sätta under debatt», det är icke de, som upptaga det dagliga lifvet rundt omkring dem, utan något, som de hämtat ur sina böcker, på samma gång de hämtat sin formella färdighet. Deras böcker få därför en prägel af innehållslöshet — då man slutat dem tycker man sig ha gått igenom en ny och oftast försämrad reproduktion af gamla bekanta historier. Att de skapa en ny literatur är således något, som de nog kunna inbilla sig sjelfva, men som de icke synnerligen länge skola kunna inbilla andra. När man så betänker huru mycket klander de fått för sina — inbillade — nyheter, kan man knapt underlåta att säga till dem, hvad herr Geijerstam låter en gammal skolkarl säga till sin kamrat: »Du är en djäkla lustig karl, Hallin».

De äro ena lustiga karlar, herrarne af unga Sverige! Dixi!

Om fördörelsens boningar.

Blick på literatur-schavotterna i P. T. och V. L.

Af *Volontaire*. *

»Jag är den morske Achilles,
Morske Achilles,
Morske Achilles,
Som slår allt ihjel.» —

Det är möjligt, att den som i denna uppsats begagnar signaturen *Volontaires* vizir i literaturfrågor egentligen är för konservativ för denna som liberal ansedda tidskrift. Men då på dessa blad olika åsikter icke sällan brutit sin fradga mot hvarandra, kan måhända det icke anses utom tidskriftens plan såsom tornerfält att inrymma också följande rader, som härflyta från ett ur konservativ ståndpunkt för Sverges literära odling af de lifigaste känslor besjäladt sinne.

En ungdomlig vän har rådt mig att till motto öfver denna artikel taga ett citat ur en teaterpjäs, hvilket egentligen icke harmonierar med min uppfattning af saken, såsom varande af för allvarlig och behjertansvärd natur att bemängas med citater ur så obskyr, att ej kalla det obscen fatatur. Men då citatet i fråga icke desto mindre i pregnant, klara ordalag skildrar en högt aktad literatörs likväl i denna fråga enligt mitt och många konservativas omdöme obegripliga och sorgligt att säga märkeligt ovisa tillvägagångsätt, men, säger jag, då det likafullt detta gör, så finner jag inga skäl vara att utradera detsamma, hvadan det med den högt ärade läsarens benägna samtycke må få behålla sin plats, der det står.

Apostelen Paulus varnar i flera bref de af honom bildade församlingarne på kristlig grund för ett ovist uppträdande mot de utom stående, ännu i hednamörkret förblin-

* Samtidigt med *Volontaire* har en författare, som kallar sig *Volunteer*, insändt en uppsats i samma ämne, hvilken dock får hvila tills vidare.

dade, önskande dem flerstädes »den heliga Andes vishet» och uraktlåter för egen del icke sända flera begrundansvärda uppmaningar i och för umgängelsen med verlden och verdens barn. »Skicker Eder efter tiden, ropar apostelen, skicker Eder efter tiden! Ty tiden är ond.» Den exeges, som i verldslig traktan hårdtager detta ställe till lösaktighet eller verldbegagsamhet, aktar jag ej bemöta. Ingen syndig eftergift åt det i sla kan naturligtvis här uppmanas till, men väl till den heliga Andes vishet vid sättet att bemöta tidens företeelser, att icke väcka onödig förargelse i församlingen genom hårdt och kärleksblottadt mästrandande af dess yttningar på andans fält, der det gäller att andeligen döma.

Må hvar och en som bekänner sig lärjunge till den fridsens Herre, som sade: »Dömer icke», vakta sin mun, sitt hjerta, och sin penna för orena inflytelser till det helgade nitet, som likt guldet i degeln dagligen behöfver skäras, helgas och skäras, att icke bringa Guds namn i försmädelse.

Det kostar mig möda att utsäga det ordet, men hr Wirsen i egenskap af literaturgranskare har bragt försmädelse öfver Herrans namn, hans folk och rätter. Han har vänt unga sinnen från en verld, som af honom hyllas, till en verld, som han försmädar. Han har icke tagit det unga menskosinnets naturliga ädelhet att söka ljuspunkter hos den skarpt förkättrade med i räkningen. Hans kalla hårdhet har komprometterat de riktiga principer och åsigter han eger, men hvilkas målsman han är på ett för dem lika skadligt som för hans urskiljning föga smiekrande sätt.

Vore det icke den ädle, luft drömmande och svärmande skald, som sjungit så många smältande, sköna, i öfverjordisk glans skimrande sånger, man har att göra med, kunde man stundom tro man hade att göra med en den usla litteraturens durchdrifnaste reklamgesäller.

Föräldrar och målsmän kunna icke med trygghet sätta ett tidningsnummer, der hr Wirsen medverkar som literaturdomare, i hand på en oskyldig ungdom. Finnes i det recenterade arbetet några nuditeter, några kruditeter af onämnbart sort, genast finner man dem mer eller mindre noggrannt citerade, mer eller mindre genomskinligt antydda. Är nu detta att med kraftigaste ifver ängsligt uppsöka och demonstrera hvarje ignobelt ställe att rätta sig efter vår Fräl-sares ord och föredöme: Salige äro de renhjärtade?

Och att efter dylika oerhörda blottanden af skamlig' ting, i ofta imperialistisk ton varna »föräldrar och målsmän» att sätta sådana böcker i ungdomens hand, är det att hysa tillbörlig aktning för en sjelftänkande, upplyst publik?

Den som skrifver detta har ej äran i allmänhet sympatisera med det s. k. unga Sverige i literärt hänseende. Men äldre personer som hr Wirsen och jag böra i vårt förhållande till ungdomen alltid tänka på det att vi äro *äldre*.

Det var det som E. G. Geijer tänkte på, när han lemnade Upsala och som på ett skönt, om ojemförlig psykologisk intintet vittnande sätt finnes uttryckt i hans skrifter.

Att vara äldre medför ingen rätt att sätta sig upp på en ålderstron. *Att* ha lefvat, är ingen förtjenst, *hur* man lefvat reser ålderdomens tron eller störtar den, allt efter detta *huru*, på hvilket allt beror. Och må man minnas att detta att *synda* kan ske på tusen sätt och de *finare* sätten ingalunda äro rättfärdighetens Herre välbehagligare. Jag anser att det slägte, hvartill hr Wirsen och jag höra, ej har rättighet att döma det nuvarande för strängt. Hur lefde vi i Upsala t. ex. Visst icke som Johan i hr Strindbergs roman men var det bättre därför att det var finare, var bachanalen Gudi behagligare därför att champagne och ej finikel gnistrade i bålen, därför att eleganta, halft cyniska, helt bachantiska verser kredensade bågaren, att Anakreontiska och Horatianska citat svärmade kring de af »drufvans ljufliga saft» tyngda hjeltarne?

Hvarför skall det vara så stor skilnad mellan uppfattningen af en latinsk låghet (t. ex. Horatii kärlekssånger till sköna unga gossar och flickor) och en svensk, der lasten kanske blott afmålas icke berömmes och påstänkes Eau de Rose. Hur kunna fästa sig så oerhördt vid formen att finna det för en idealist passande att öfversätta eller läsa Boccaccio. Och hur kunna loforda Paul de Kock, der cynismen är fin och förledande, och brännmärka Zola, der cynismen är afskräckande och qväljande.

Visserligen må man hjertiligen och under bön till den Högste önska att det uppväxande slägtet må blifva bättre, renare, *ärligare* än det tillbakadragande, men icke skola vi därför skoningslöst fördöma t. ex. ett af dem hållet s. k. »nachspiel», då vi veta med oss hurudana nachspiel 40-talet såg i det lärda Upsala. »Studenterna äro mycket snällare nu än förr», sade en gång vid ett Upsala-besök till mig en

gammal borgare, dervid icke vetande hur skamflat och — glad han gjorde den han talade med, skamsen af lätt insedda skäl, glad med anledning af den ohjelpiga kärlek och det intresse, jag hyser för det unga Sverge, hvars åsigter jag i så mycket — *icke* kan dela.

Hr Wirsen har vid enskildt samtal, af hvilket det ej torde kunna anses otillbörligt att jag meddelar en och annan bråkdel, då det långt mer hedrar sin auktor än Posttidningens recensioner, har — säger jag — sagt mig att han också hyser djup känsla för det unga Sverge. Han vill dess väl, han beder derom, men af idel kärlek måste han vara sträng, såsom tjenare åt rättfärdighetens Herre måste han hata det onda, det smärtar honom innerligt, men han måste, han kan ej se hur eländet griper omkring utan att inkasta ett varnande: *Vade retro!*

Dessa åsigter äro som man ser högeligen beundransvärda, icke minst detta kraftiga Petrus-nit af den ljuft känslige Johannes-sångaren. Men Petrus förnekade sin herre. Huru hr Wirsen i sin annars så oskuldsfagra diktning beklagligen ett par gånger förnekat renhjärtighetens Gud genom ett sorgligt skattande åt en depraverad sensuell smak, vill jag ej vidare utlägga, då det gäller honom. Dessutom, att fela menskligt är, och framstående personer ha rätt att bli bedömda efter det bästa de gjort. Petrus slog vidare öfversteprestens tjenare. Dock lydde han sin Herres gudamajestätiskt sköna uppmaning: *Stick ditt svärd in!* Hr Wirsen borde ock i detta likna sin förebild så mycket mer som det endast är det goda som bör imiteras när sådan fråga är å bane. Hr Wirsen lyder dock Gudi klagadt! icke sin Herres maning utan slår och slår med sitt svärd, förorsakande sin Mästare mycken smälek, många svalnande hjertan, mycken föraktlig indifferentism, då han så minst tänker.

Hr Wirsen tror, har han sagt mig, att hans uppträdande skall inverka på litteraturens hållning i vårt land till ett bättre måls vinnande och glädde han sig, då tidn. »V. Land» upprättades, hjertligt åt det nya talrör han der fick att afvända de onda magter som föra vår sköna literatur på farliga afvägar. Jag sade honom då att det blefve ett ofantligt arbete att rätt och vist och till Guds namns förhärlikande kunna detta verkställa, men sade mig då hr W. med vacker och till hjertat gående värtalighet och hänförelse att än kände han sig ung, ännu handlingskraftig, än beredvillig

att lida och fördraga all vedermöda, han nog insåg skulle drabba en ljusets stridsman nu som i längst försvunna dagar o. a. d.

Det är dock skilnad mellan en Herrans stridsman och en — Achilles, *notabene* i den dåligt beryktade parodien på den gamla herrliga Homeros.

Hr Wirsen synes mig underskatta den arbetsfordrande sidan af sin ställning som tvenne mäktiga tidningars literära målsman. Hvilket arbete att intränga i oeh allsidigt redogöra för minst tvänne literaturprodukter! I veckan!

Hr Wirsen synes mig icke uppfylla hvad man af en person med hans bildning och kunskaper härutinnan kan äska.

Att börja med väljer han ej böcker med tillbörlig urskiljning. Han bör mer fästa sig vid hvad som har nytta och nöje med sig för tidningarnes publik än för honom sjelf i sin studerkammare som literatör och literaturvän betraktad. Icke går det an att, för att ha något att komma med, uppleta gamla, förlegade italienska, spanska, tyska arbeten, som måhända för en historiskt-literärt drifven biblioteksvän kan vara af ett visst intresse men dermed också punctum. En literatör i en tidning är ju i allmänhetens tjänst, bör icke skatta åt allmänhetens dåliga smak, der den sådan är, men söka uppfostra den, icke med hugg och slag, utan med kärleksfull vishet, hvilket är betydligt svårt, medger jag gerna.

Lätt, deremot, lätt ända till nöjsamhet är att schavottera literatörer. Man tager en bok, får se något vidrigt, deraf tar man anstöt och läser genom allt med stegrad förbittring att den ej snart ändrar att man må hasta nedsätta sina tankar på papperet.*

Hr Wirsen får beklagligen denna anstöt, som hindrar honom se annat än det smutsigt fula, stundom redan af titelbladet. Ett blott och bart *namn* kan förleda honom till ett häftigt anlopp. »Ynglingalöjen äro skarpa», sjunger vår största skaldinna om en anfädd matrona, stänkande med

* I förbigående vill jag lindrigt beröra hr W:s märkeliga sträfhett mot skrivande damer, som kom en så konservativ tidning som Allehanda att opponera sig mot honom genom bibliotek. v. Qvanten. Deremot är jag rädd hr Wirsen — till egen häpnad och skräck — häruti gillas af — hr Strindberg!!

i dansen. Hvem kan därför undra öfver att detta öfverdrifna nit hos ungdomen framalstrar löje, men ock dermed ökad tro på egen förträfflighet och — sorgligt att säga — styrkt misstroende till de goda åsigter, för hvilka hr Wirsén dymedelst dokumenterar sig vara en af lutter välmening oskicklig banér-förare?

De konservativa åsigtarna äro för goda att utsättas för hån och spe. Smärtsamt är att se hur en som lifigt deraf besjålas likväl i fåvitsko löper åstad och gifver dem bespottarena till pris. Hvad är nu detta att skrifva i slik suverän ton som att vi ännu ej tåla dylika böckers utgifvande, vi afråda bestämdt (hvi ej förbjuda?) förf. från slik sysselsättning o. s. v.? Är icke detta att göra sig löjlig och — ännu värre — göra sin rättvisa sak förhatligt ridikyl?

Ej heller ger det önskad prestige att låga upp hvar gång ens egen lilla fåfånga angripes. Om jag i en roman får se mina dikter förlöjligade, bör icke det afhålla mig från bokens bedömande långt hellre än att ytterligare gripa till skarpare tuktoris, indirekt jemföra mig med Geijer eller Tegnér och *sedan* agan är absolverad säga: »man bär det liksom G. och T. med jemnmod, men aktar ej derpå» o. s. v. Är det icke contradictio detta, contradictio in modo et in re?

Och hur det gifver lastarenom rum! Ack!

Icke heller må man behandla literära kapaciteter som t. ex. hr Björnson med en maliciös ironi, under hvilken en viss lönlig jalousie de métiers icke kan hindras sticka fram och förtaga auktors bevisföring, omdömen m. m. opartiskhetens vigör.

Mina åsigter sammanfalla ej t. ex. med hr Björnsons. Eger jag därför rätt att afspisa hans med öfvertygelsens hela värme, med ett rikt hjertas hela pondus framkastade idéer, med ett i retlig kammar-nervös ton hållet förlöjligande? Hur kunna då begära aktning för mina åsigter?

Är det icke skäl att mer söka intränga och förstå skal-dens arbeten, som Björnsons eller Ibsens, än att förolämpa en publik som hr Wirsén det gjort med att draga fram små obskyra arbeten, om hvilka ingen menniska hade eller behöfdé ha en aning. Denna gamla »moster», som hr Wirsén en gång afspisade med råd att »vända åter till köksspisen», eller denne unge novellist, hvars arbete för lång tid sedan lidit förtjent skeppsbrott på kritikens haf, men nu skall dragas fram undan glömskans dam som skottafva för hr Wir-

séns i den aggressiva stilen aldrig tillräckligt lätta och smidiga sarkasmer, och mer dylikt, är det att rätt välja, att välja så ointressanta och — lättbehandlade ämnen?

Sannerligen frestas man icke med dylikt för ögonen att tänka på att hr Wirsén måste leverera 2 literaturartiklar pr vecka.

Men den förmildrande omständighet detta innebär för bristande djuphet och genomförning må en literaturbedömare ej söka bemantla med att såsom stickande krydda antyda saker om literatörers privatlif.

Antagom docenten X. gör det. Men hvad skall docenten svara om literatörerna vända sig mot honom och börja belysa docentens privatlif under ett längre uppehåll i t. ex. Paris?

Får icke docenten stå der med skammen och det in duplo!

Vare detta sagdt i största allmänhet till våra literaturbedömares bästa, naturligtvis utan speciel hänsyn till någon eller några af dem!

Hur öfverlägsen hr Wirsén än i mycket är sina kolleger i pressen, i ett kan han lära af dem: konsten att tiga ihjel. Dåligt pornografiskt tryck behandla de med isande tystnad. Allmänheten får ej reda på det, tänker ej derpå, köper det icke. Men det missledda och missledande nitet i Posttidn. m. m. drager det fram, blottar dess skamliga innebörd, fäster sig specielt vid det onämnbare, som nämnes och — varnar sedan »föräldrar och målsmän», varnar »ungdomen» o. s. v. Mer än en ungdom, stadd i de farliga åren, har genom denna ovisa reklam i smyg ilat att skaffa sig boken, ur hvilken han tagit mer eller mindre skada, alltid fått sin ungdoms skära kronblad sudlade.

En början till ett bättre i detta oefterrättliga förfarande kunna vi dock ej neka oss glädjen i korthet anföra. I en artikel från senare tider nämner hr Wirsén om en bok att han denna gång ej aktar uppräknat dess kruditeter. Nå det var då förväl, suckade dervid säkert mången finkänslig läsarinna, som förut kanske ofta nog med blossande kinder nödgats lägga från sig och läsa undan hr Wirséns publikationer, knapt troende sina ögon att märket inunder artikeln sammanfaller med den ädle skald, hvars sköna dikter äro henne en vederqvickelse efter dagens tunga och hetta.

I en tidning som Posttidningen ville man dessutom

finna ett något finare och elegantare språk, i tidn. Vårt Land ett något kristmildare, manligt troskraftigare språk hos den som har att behandla så komplicerade och delikata föremål som menskoandens yttringar på skilda literära fält*.

Skilda ha fälten alltid varit, skola så alltid förblifva, det lönar ej mödan förneka detta och ännu mindre deröfver svåriligen vredgas. Mycket är sjukt på det andliga området. Men början till helbregdagörelse är omöjlig då den sjuke icke kommit till insigt om sin fara. Icke påskyndar man denna insigt genom att skrämma den sjuke för eller i osympatiska färger utmåla den ende läkare, från hvilken bot kan komma. Ej heller påskyndas tillfrisknandet genom att den sjuke ideligen förhållas huru grufflig hans sjukdom är, hur afskyvärda dess följder och yttringar m. m. Den ändring af viljan, som är summum desideratum i denna fråga, framkallas icke på det rätta sättet genom fruktan för det som är, utan genom längtan efter det som kan bli.

Det offentliga ordets bärare i hit hörande frågor kunna för egen del varnas för fariseiskt sinne. Sorgligt för dem sjelfva och afkylande för de unga, som de skulle draga till sig! Må de framför allt akta sig för allt formväsen! Att förstena lifvets ord, att sönderstycka och egenmäktigt formulera detsamma för att behaga sig sjelf, egenmäktigt påtruga andra sina meningar, neddragande af heliga ting till egen berömmelse, stolthet öfver fromma ord och talesätt, framskymtande verldslig äflan, då kritiken gäller det egna jaget och sist denna förhatliga stolthet att vara rättfärdiggjord, (stundom illa maskerad med erkännandet att vara »en fallen evighetsvarelse»), som man ledsamt nog ej kan undgå förevita hr Wirsén som *litteraturdomare*.

Men hvarför vara sig så sorgligt olik med recensionspennan i hand, då man som privatperson utmärkes af ett väsende, som motiverar omdömet i kamratkretsen i Upsala: »sina vänners lycka och vällust»?

Och nu — »slå allting ihjel!»

En ung författare, kommen till insigt om ohållbarheten

* I sammanhang härmed hvi denna tautologia, när något otillbörligt skall antydast? »Grofheter», »plumpheter», »snuskigheter», »smuts» hagla ibland så man undrar att auktor ej släpper andan, så att svenskan tryter och latinets »turpia» måste fram. »Sunt non turpia naturalia», säger dock latinets. »Nego, sunt», säger hr W. »Och flickan och gumman ha båda rätt — lustig duett» (A. M. Lenngren).

af de teorier den nya tiden hyllar, står vid skiljovägen, obeslutsam om den väg han skall taga. Kommer så hr Wirsén och för honom in — på hans gamla vägar igen.

Ja, sådant har resultatet blifvit, och icke i *ett* fall allenast!

Den Herre, som icke vill släcka den rykande lågan, hedras icke af sådana lärjungar. Nej, måtte de vakna upp och inse att Herren icke hedras med rop af »Herre, herre» i aldrig så vackra och klingande strofer, »vid juletid» eller »vid påsketid», utan af handling, och handling i Andans vishet. Hvad deröfver är, är af ondo.

Hur mycket mindre skadas icke Guds heliga sak af en lågande Saulus än af en oklok Paulus!

En behjertansvärd bevekelsegrund till ett mildare tillvägagångssätt erbjuder sig i den möjligheten att i djupet af den så skarpt tuktade nye tidens son kanske lefva kvar minnen och känslor, som den nya tidens läror icke mäktat helt utplåna. Icke underblåses denna svaga, i askan halft förkollnade låga genom vredens kraftiga pustar. Ack nej, den släckes då och — kanske för alltid. Men der är ansvar för den som släcker!

Den ungdom, som på sin moders knä stammat sin första bön, blickat med sina barnaögon upp till den blå himlen, der den gode Guden bor, som om natten drömt om hvita englaskaror och ljuffig englasång, som den ljusglänsande julmorgonen med sin späda röst instämt i sången:

Han kommer följd af frid och hopp
De villade att söka opp
Och hjälpa de elända,
Värma, närma till hvarandra
Dem som vandra, kärlekslösa,
Och ur usla brunnar ösa

— tror man icke, att det hos denna ungdom finnes kvar ett återsken af detta ljus, ett genljud af dessa toner, att det åtminstone *kan* göra det i ett ännu icke af åren stelnadt ungdomshjerta? Tror man att den unges, en sådan ungdoms öfvergång till nya läror sker utan strid, utan att hjertat blöder. Det är ju dock en kärlek att öfvergifva, denne gamle gode Gud, som vårdat ens barndomstid, som skänkt så mycket godt, till hvilken man bedt hvarje afton så långt man kan minnas under det milda ljuset från kärleksfulla föräldraögon. Denne gamle gode Gud skall nu ryckas bort, att bedja i Jesu namn är en absurditet. Jesus var en judisk folkuppviglare, död och

begravnen för många år sedan, nu är man fri, kan lefva som en tackes, nu skall man njuta lifsglädjen, ut i lifvets vimmel att fröjdas öfver denna jord, som är *allt*. Men glädjen vill ej infinna sig. Midt i verldsbullret höres stilla och högtidlig återklangen från koralens djupa stämma:

Han tårar falla skall som vi,
Förstå vår nöd och stå oss bi
Med kraften af sin Anda;
Förkunna oss sin Faders råd
Och sötman af en evig nåd
I sorgekalken blanda.
Strida, lida dödens smärta
Att vårt hjerta frid må vinna
Och en öppen himmel finna.

Och det skulle ingen resonans-botten finnas för toner som dessa?

Må man betänka sig två gånger innan man afgör den saken och framförallt må man icke förstöra Andens verk genom oandeligt fjesk, eller allraminst med kylande hårdhet, en frukt af tråldom under lagen!

Dessutom må man till sist ej glömma att man är i en *mäktig* Herres tjenst, hans, som leder menskohjertan som vattubäckar. Må man akta sig att i brådstörtad nitälskan gå Honom i förväg och må man lita på Honom, såsom den der kan utföra det. Må man ej ställa sig i vägen för den stund, då Herren sjelf kommer till det unga menskohjertat och bevisar att han *lefver*. Yttre bevis duga här till intet, andras ord, om än som hr *Wirséns* aldrig så värtaliga, äro fåfänga, derest ej känslan af att Gud *lefver* blomstrar upp, en skön lilja lik i det unga hjertats jordmon, och till sist bringar det till fritänkarens kända bön: »Gud, om du fins, i himlen, om det är någon, hjälp mig, om du kan. Amen.»

Och nu tror jag mig ha visat att en literaturdomare som hr *Wirsén* ej har det minsta inflytande på litteraturens utveckling och beskaffenhet i sitt land och att hans verksamhet länder till ingen nytta, minst till Guds rikes, ehuru den ger sig sken deraf.

Dermed har jag ej sagt att ej hr *Wirsén* har gåfvor att under andra förutsättningar verka godt i eminentare grad än de flesta. Godt om så vore, godt om så blefve och önskar jag dertill hr *Wirsén* Guds upplysande nåd i allt rikare och rikare mått.

En hädangången humorist.

Lektor A. E. Holmgrens vetenskapliga betydelse har blifvit framhållen från många håll. För att ej förlora oss i upprepningar af hvad de dagliga tidningarne och veckobladen innehållit, skola vi blott citera riksdagsprotokollen från 1885, då en löneförhöjning tilldelades den förtjente vetenskapsmannen.

Till hans förmån talade en mängd framstående personer:

Rektor *Siljeström* yttrade: »Om detta föreslagna lönetillägg åt lektor Holmgren beviljas, skall det mottagas af hela den vetenskapliga världen i vårt land från Haparanda till Ystad med oblandad välvilja och utan all afund. Tvärtom skall man deri se icke blott ett erkännande åt lektor Holmgrens förtjenster, utan åt vetenskapen. Lektor H. är en af dessa vetenskapens idkare, som glömma sig sjelfva för vetenskapen, och hvilken långt för detta skulle hafva svält ihjel, om icke hans vänner tänkt för honom. Det ämne han sysselsätter sig med är icke bland de vinstgifvande. Skalbaggas och flugor gifva endast dålig näring. Hvad Holmgren vunnit genom sitt arbete är en försvagad kropp och föga annat. — — — Holmgrens förtjenster i afseende på hans vetenskaps tillämpning på landt- och skogshushållning hafva varit utomordentliga, och jag vet knappast om det funnits någon svensk vetenskapsman efter Linné, som under fortgåendet på den teoretiska forskningsbanan haft ett så öppet öga för praktisk tillämpning. När dertill kommer att han kan med skäl anses såsom en representant för denna hängifvenhet, som uppoffrar allt för vetenskapen, så synes han redan ur denna synpunkt förtjena den uppmuntran, som nu för honom begäres.» Bland dem som instämde med talaren må nämnas herrar Axel Key och J. H. G. Fredholm.

Prof. *Nordenskiölds* anförande lydde: »Lektor Holmgren har under 26 år på ett särdeles förtjenstfullt sätt skött en

lärareplats vid Skogsinstitutet. Under denna tid har han i 16 år uppburit lön med 1,000 kronor, ett år med 1,200 och med detta år blir det tionde året, som hans lön utgår med 2,500. — — Men under denna tid har lektor H. derjemte utöfvat en stor och gagnelig skriftställarverksamhet. Han har författat en stor mängd populärt vetenskapliga skrifter i allmännyttigt syfte. Enligt den förteckning, som jag här har, har han utgifvit icke mindre än 20 dylika skrifter. — — — Hans förtjenster i detta fall hafva mångdubblats derigenom att han på samma gång gjort rent vetenskapliga rön, som gjort honom känd långt utom Sveriges gränser.»

S. A. Hedin anförde: — — »Det finnes många olika sätt, på hvilka ett embete eller en tjänst kan skötas. Den ene kan till äfventyrs nöja sig med att sköta sin tjänst blott så, att han icke kommer i kollision med lagens väktare för fel och försummelse i embetet. En annan nöjer sig med att oklanderligt uppfylla de i lag och reglementen stadgade åligganden. Åter en och annan anser sig vara kallad att göra allt, hvartill krafterna räcka, och i denna sista kategori befinner sig lektorn vid skogsinstitutet A. E. Holmgren. — — — Kallad till lärar-embetet vid en praktisk tillämpningsskola, har han derjemte på ett lyckligt sätt vetat att med det rent teoretiska vetenskapsforskningens resultat alliera det praktiska lifvets intressen och behof.»

D. v. Statsministern *Themptander* påpekade att H. icke blott väl skött sin lärarebefattning, utan äfven som vetenskapsman inom sitt fack utvecklat en mycket förtjenstfull verksamhet och genom sina på vetenskapliga undersökningar grundade praktiska anvisningar och råd i vidsträckt mån gagnat både landt- och skogshushållningen i vårt land.»

Dessa anföranden hafva icke blifvit hågkomna i de många minnesteckningarna öfver Holmgren. Vi öfvergå nu till det egentliga ämnet för denna lilla uppsats.

Dagens Krönika önskar nämligen resa en minnesvård åt en af sina bästa om än för det mesta osynliga medarbetare. Under en följd af år anlidade Krönikans utgifvare lektor H. för anbringandet af en s. k. »spets» här och der, hvaruti Holmgren var en mästare som få eller kanske som ingen af den nuvarande generationen. Han egde en rent af exempellös förmåga att under den vänligaste och artigaste form säga de mest bitande sarkasmer, och han utslungade dessa med en otrolig godmodighet så väl i sin privata brevexling som i sina embets-

skrifvelser och författareskap i tidningar, broschyrer etc. Vi hågkomma bl. a., ett tillfälle då Holmgren från en nyttnämnd qvasi-förman emottagit en temligen amper påminnelse att godtgöra en förment försumlighet i afseende på årsberättelses aflemnande till ett lärdt samfunds handlingar. Det ville sig icke bättre för den påminnande än att ifrågavarande requirerade opus *redan var tryckt*, hvarom H., returnerande brefvet, under rättade honom i de ämablaste ordalag, låtande påskina att *manuskriptet*, om hvilket framställan gjorts, säkerligen kunde erhållas hos den för ordentlighet kända boktryckerifirman P. A. Norstedt & Söner. »Käre vän — så afslöt H. sitt bref — »laga nu för all del, så att jag icke i akademien må bli ansedd som en slarfver.»

Beträffande H:s tillspetsningar af uppsatser i Dagens Krönika, må erinras om en artikelrubrik, som på sin tid gjorde stor lycka, nämligen om »Förklädnad och skyddande likhet inom pressen», hvartill idén och motiveringen *inter pocula* uppgjordes med H.

I naturvetenskapliga ämnen författade H. någon gång i Dagens Krönika recensioner, hvilka väckte lika mycket löje som förbittring. För öfrigt innehöll Krönikan inspirationer af honom i den på sin tid mycket omtalade barkningsfrågan i Norrland, hvilka utredningar sedermera tillökade utgåfvos i bokform af honom tillsammans med Dagens Krönikas redaktör.

Framställningen i denna broschyr är i öfverensstämmelse med sakens natur af öfvervägande allvarlig beskaffenhet, men här och der har H. dock icke kunnat neka sig nöjet att infläta en och annan lustighet. Så t. ex då några socknemän i ett till Konungens befallningshafvande afgifvet utlåtande yttrat en mening afvikande från H:s beträffande de insekter, som han ansett utgöra näringsmedel för fiskynglet, manade han dessa socknemän till stor försigtighet i sina uttalanden, emedan missstag i fråga om insekter voro så lätta att begå. Som prof härpå anförde han att t. o. m. en äldre fiskeritjensteman i detta afseende begått en ganska betydlig blunder, då nämligen insekter, som han på Kgl. Vetenskapsakademiens museum förevisade, i stället för att, såsom han ansåg, vara lämplig föda åt fiskynglet, befunnos helt enkelt vara nykläckta — vägglöss. Det blef också sedermera upplyst, säger H., att bemälda tjensteman anträffat dessa »vattendjur» i — ett tvättfat.

Bland de lustigaste recensioner H. författade kan nämnas hans anmälan af Brehms »Foglarne», den med omkring 10 års

mellanrum i två svenska upplagor utkomna, berömda framställningen. »I stora sträckor af Europa» — hade bl. annat den förste svenske bearbetaren hjertnupet skrivit — »är bofinken så godt som en medlem af familjen. Han muntrar den trötte arbetaren och kommer honom att glömma sin fattigdom.» »Det vore i sanning högst önskligt — anmärkte då H. — om denna fogel, som är så allmän på landsbygden, hos oss kunde lägga i dagen samma förmåga.» Vidare hade bearbetaren skrivit: »Finkarne äro så litet skygga, att de ofta synas i *stora städer*.» Härmed menas väl, inföll då H., att de synas derstädes i burar? Hvarför infinna de sig eljes icke lika gerna i småstäderna? Man kan väl svårligen tänka sig, att de i flere af dessa städer inrättade »småfogelskyddsöreningarna» skrämt bort dem. — Vidare hade den förste bearbetaren yttrat att bofinkens färger äro »tilltalande», och derpå tillagt, att bofinkens löckljud är »pink». Kanske bearbetaren tycker, frågar då H., att äfven detta ljud är »tilltalande»? — Om talgoxen hade bearbetaren n:r 2 gifvit följande omdöme: »Feg, om han fruktar någon fara, beter han sig som vore han utan all besinning, då han märker en roffogel och förskräckes, om man åstadkommer ett hvinande ljud eller kastar en hatt i luften, i hvilken han tror sig se en falk.» Här uppträder bearbetaren, infaller då H., som en riktigt öfverdådig tankeläsare. Och då likaledes den siste bearbetaren förklarar, att »då om vintern ett svin slagtas, är talgoxen genast till hands och drager åt sig så stora stycken som möjligt», tillägger H. att han betviflar, att äfven den värsta talgoxe kan nafsas åt sig ens en vanlig fläskskinka.

Beträffande den förmenta tankeläsningen, erinra vi oss en ganska roande anekdot. H. mötte nämligen en dag ute i Stockholm en bekant, inför hvilken han på följande tokroliga sätt gaf luft åt sin förargelse öfver ordalagen i ett då nyss erhållet förordnande. »Det är allt skickliga personer, sade han, som sitta i landtbruksakademien. De ha gifvit mig order att jag den och den dagen skall vara på den och den platsen för att träffa ollonborrhane, på hvilkas uppenbarelse jag i många år gått och funderat. Det *vet* man i landtbruksakademien på förhand, när ollonborrhane äro till finnandes. Det är allt bra skickligt folk i den akademien.»

Eljes kunde det väl också hända att det icke var i de mildaste ordalag H. gaf luft åt sina sarkastiska tankar. En gång, i ett samqväm af publicister, utlät sig någon på ett, som H. fann, snusförnuftigt sätt, omtalande att han nyligen läst

det och det. »Kan du läsa?» utbrast då H. med den mest förvånade försyn. — Åt en af sina vänner gaf H. vid ett annat tillfälle — då denne i ett kritiskt ögonblick tagit till flykten för att enligt föregifvande hemta hjälp mot hotande gardister i en nattlig timme, hvarvid H. lär blifvit ensam lemnad i sticket, i det vännen aldrig återkom med hjälpen — åt denne, säga vi, hvilken innehade någon slags militärisk grad, gaf H. för alltid den mera expressiva än smickrande benämningen *Lepus Militaris*.

Ett par andra anekdoter ur H:s umgängeslif:

M., en bekant till H., satt en Annandag-Jul och rakade sig vid ljus kl. 8 på morgonen. En stark ringning hördes och jungfrun kom in till M. och sade att en okänd herre ville tala vid honom. Ehuru öfverraskad af det tidiga besöket på en julhelgdag, bad M. henne låta den okände stiga in.

— Hvad är herrns ärende? sporde M., som i halfdunklet icke kände igen den besökande, hvilken blygsamt höll sig vid dörren.

— Känner du inte igen byggmästar N . . g?

— Förlåt, bror, sitt ned, jag har straxt slutat rakningen; men hvad i all verlden gör du ute så tidigt på Annandag Jul?

— Jag skall helsa från H., sade N—g med ett småslugt leende.

(Han har väl inte kommit hit kl. 8 bara för att helsa från H., tänkte M. Ettdera har H. hissat upp byggmästaren på någon julkalashjudning, eller ock har han hittat på något sat-tyg. Han måtte väl inte bjudit hit N—g på frukost heller).

— Vi träffades i går och H. talte om'et, fortfor N—g.

— Hvad för slag?

— Di der tjugufemtusen, som du fick till julklapp.

— Tjugufem tusen! Små dj—ar, eller hvad?

— Tjugufem tusen kronor — vet jag — Du vill väl inte att det skall blifva bekant. Jag lofvar heligt att inte tala om'et för någon menniska; men jag ville låna tjugutvå tusen.

— Inte mera?

— Inte för närvarande.

— Hvad sade Flugis?

— Vi träffades på Ladugårdslands-schweizeriet och jag frågade hur du mädde. »Nog mår M. bra, alltid», sa Flugis. »Han fick tjugufem tusen kronor kontant till julklapp af sin rika moster, och mera får han, när hon dör; men han vill inte att det skall blifva bekant, för då blir han öfverlupen af

folk, som vill vigilera.» — Jag behöfde placera några inteckningar; tror du att M. skulle vilja låna mig tjugutvå tusen? sa' jag. — »Jo, det kan du vara säker på; men skynda dig bara, innan det är för sent», sa H. — och derföre kom jag så tidigt.

— Har aldrig H. lurat dig förut? frågade M.

— Jo, han är så illmarig; men den här gången såg jag på honom att han talade sanning.

— Ja så; men jag säger att det är osanning, som vanligt.

— Du skall få borgen för räntorna.

— Drag för hin i våld!

— Åtminstone femton tusen!

— Är du tokig?

— Jag kommer således för sent; du har lånat ut pengarne på sjelfva juldagen?

M. försäkrade upprepade gånger att han icke hade några penningar att låna ut; men ännu i tamburdörren tog N—g löfte att komma i åtanke, när penningar inflöto.

— Några dagar derefter träffades M. och H.

— Tack skall du ha, som skickar på mig en galen byggmästare, hvilken begär att låna tjugu tusen kronor kl. 8 på Annandag Jul.

— Kom han verkligen, den dumma karlen, det kunde jag aldrig tro. Det var riktigt roligt! utbrast H., som alltid var förtjust när driften lyckades.

* * *

En af H:s bekanta kom en dag in på en källare på Ladugårdslandet och fann der H. vid särdeles godt lynne.

— Vill du äta frukost? frågade H.

— Ja, tack skall du ha.

— Du skall begära kumminost; den var utmärkt, som jag fick nyss. Kypare, tag in smörgåsbord först; men det skall vara kumminost.

Nu inkom »Bond-Anders» — källarmästaren kallades så af somliga kunder — förklarade att han icke vidare serverade af den kumminost, som han hade hemma, samt tillade: »H. vet nog hvarföre» — och försvann.

När han gått, upplyste H. att han en stund förut petat in några tioöringar i den åt honom framsatta osten och sedan visat källarmästaren att man deri hemtade silfverslantar. »Bond-

Anders» hade då tagit med sig oststycket och var nu troligen sysselsatt med att leta efter silfverslantar i det öfriga kumminostlagret.

Åtskilliga dylika Ulspegelartade berättelser äro i omlopp om H. Det händer emellertid lätt, att sådant öfverflyttas från den ene skämtaren till den andre, medan den ursprunglige upphof-mannen förlorar sig i fjerran. Vi hafva därför här ur det rika förrådet hörsägnen blott upptagit hvad som refererar sig till tydligt angifna personer eller hvars sanningsenlighet vi kunna ur egen erfarenhet bestyrka. Skulle nu någon af H:s många vänner känna sig uppfordrad att i ett följande häfte komplettera hvad vi meddelat, står utrymme gerna till förfogande.

Ur Onkel Adams Korrespondens.

I fråga om C. A. Wetterbergh vill Dagens Krönikas utgifvare följa samma metod som beträffande minnesrunan öfver A. E. Holmgren, att nämligen icke täfva med biografena inom den dagliga pressen, utan egentligen meddela några personliga hågkomster.

Med båda dessa originela och hvar på sitt sätt verkligt humoristiskt anlagda naturer hade den som skrifver dessa rader glädjen af en förtrolig bekantskap.

Mitt första minne af Onkel Adam är »Samhällets kärna», anländ till mitt fädernehem med förf:s helsning i autograf: »en vängåfva till julen». Omkring femton år senare träffade jag onkeln på Hasselbacken och frågade honom bland annat, om en anekdot var sann, hvilken jag hört berättas i Landskrona, att han nämligen på en militärkommandering der sport sitt värdfolk, om de hade någon lektyr att låta honom fördrifva aftonen med. »Af romaner» — hade de då sagt — »ha vi bara en bok af en som kallar sig Onkel Adam, men den är så *tråkig*, så doktorn orkar visst inte läsa den». — Han nekade inte till berättelsens sanning och skrattade hjertligt vid hågkomsten.

I hans gästfria hem i Linköping hade jag sedan nöjet göra flera besök. På den nyligen i tidningarna publicerade bevisföringen, att en måttlig motsats till goodtemplarismen befordrar lifslängden, var Onkel Adam ett förträffligt 80-årigt exempel, angenämt särskildt för gästerna. Sista gången jag såg hans vänliga ansigte, berättade han, presiderande i sin då nyligen ärfda lilla rödmålade possession i någon af utkanterna af »lilla Paris», idel spökhistorier under loppet af flera timmar. Särskildt i detta afseende förklarade han, att det skulle bli rätt intressant att *dö*, för att nämligen få se, hur

pass mycket som vore sant beträffande sambandet mellan den öfversinliga och den sinliga verlden.

De bref, som nu här följa, skrifna till utgifvaren af Dagens Krönika, äro för sin författare särdeles karakteristiska på samma gång som emellanåt synnerligen qvicka och roande. Utgifvaren har därför ansett sig icke böra undanhålla allmänheten dem. De välvilliga och uppmuntrande omdömen, veteranen då och då egnat åt den unge medarbetaren inom literaturen, hafva icke kunnat utelemnas, emedan brefven då skulle förlorat sitt apropos.

Onkel Adam skrifver som följer:

Linköping d. 24/5 76.

Gode broder!

Hjertligt tack för gåfvan* som jag i det närmaste genomläst. Det tyckes som vore mitt omdöme om Palmær riktigt. Jag har bedömt honom efter mitt åskådningssätt, men det skall bli roligt att få se hvad Ridderstad derom säger. Denne har haft med P. att göra i affärsväg, och detta var troligen något som han ej har så lätt att glömma. Ridderstad är ännu i dag förgrymmad så snart man vidrör det gamla illa läkta såret.

Din redaktion är ypperlig, fastän du kanske lagt för stor vikt vid Onkel Adams omdömen. (Onkel Adam hade till utgifvarens förfogande ställt en dittills otryckt uppsats, hvilken i lefnadsteckningen öfver Palmær är på flera ställen citerad).

Fru Palmær är för närvarande på landet, men jag har sändt henne din gåfva, som mycket skall glädja henne, emedan hennes »Hinke» (smeknamn i stället för Henrik) kommit till heders.

Nu är det i sin ordning att du återsänder mina bref som jag begärt.** Det ligger intet ondt i att misstaga sig då det sker i så välvillig afsigt som min.***

* Eldbränder och gnistor af H. B. Palmær.

** Onkel Adam hade öfverlemnad en större samling af honom kort efter Almqvistska katastrofen nedskrifna utlåtanden, hvari han tager parti mot anklagelsen för mordförsök å Almqvists sida gentemot ryttmästaren von Scheven.

*** Förf. af »C. J. L. Almqvist, hans lif och verksamhet» kunde icke godkänna de skäl Onkel Adam anfört för Almqvists oskuld, hvidan dennes utredning förblef obegagnad.

Det jag framför allt önskade var att A. icke dömdes efter endast de klena skäl som förefunnos vid den sista undersökningen. Min känsla reste sig mot denna skadeglädje, som man hade då en rikt utrustad personlighet föll — jag hade helst sett saken outredd. Det egentligen sorgliga ligger ej deruti att A. blef olycklig, utan deri att menniskonaturens uselhet skulle framstå så hjert och så skoningslöst blottad. A. ernådde det han önskade: ett odödligt, aldrig glömdt namn och detta vann han i högre grad än om han dött med en helgongloria kring sina tinningar.

Motala verkstad d. 8/7 1876.

Broder!

Jag har visserligen blifvit af Ridderstad inbjuden att deltaga i Publicismötet men saknar vocatio interna att der inställa mig — och sade nej.

Det blir kuriöst se hur Rdd och Isidor Kjellberg ta sig ut bredvid hvarandra. Rdd är både som redaktör, skald, f. d. löjtnant och adelsman rent af desperat på Leas svarte broder, som ger ut Östgöten och passar på alla tillfällen att pina den gamle och nappa till sig prenumeranter.

Rdd får ovett för sitt vacklande och sin regeringsvänlighet. Det är inte så lätt heller att vara *röd*, då man han tre söner som underlöjtnanter. Riktigt »frisinnad» i rosenrött kan man ej vara om man ej låter sina barn bli skomakare allihop, ty de äro samhällets kärna.

Orsaken hvarför *jag* är vid Motala verkstad ligger i den händelsen att jag för 36 år sedan fick mig en pojke och att den pojken numera är förste ingenjör vid Motala mekaniska varkstad och sedan 3 år gift karl. Det är honom och hans hustru jag hemsöker under sommaren.

Jag bygger således ångbåtar, men endast *medelbart* genom min son. Detta oaktadt gläder det mig när en ångbåt utgår härifrån som har större fart och mindre kolåtgång än kontraktet utstakar. En sådan profseglades på Vettern förra veckan och vi voro med bland gästerna.

Det skulle vara roligt om du besökte publicismötet — det måtte bli en intressant samling af literära amatörer och boktryckare. Den förefaller mig som en kongress af *skomakare*

och *hattmakare* samlade för att tillskapa en klädespersedel, som hvarken vore en stöfvel eller en hatt och ändå bägge delarne på en gång och duglig att användas för hvilken samhällets ända som helst.

Men det var ej för detta, det skulle vara roligt om du besökte Linköping. Du toge då en liten afstickare till Motala och besökte oss och besåg den förtjusande trakten.

Skrif dock ett ord så ej jag just då gör en afstickare åt Jönköping eller Askersund — eller Visingsö, ty här går ångbåten flere gånger om dagen.

Jag är således — i min sysslolöshet — en ganska osäker person, som griper hvarje tillfälle att vara ute och »andas himmelsk sjöluft». Det kommer sedan en tid af köld, blåst, regn och snö — en lång vinter då man måste draga ut lass med ytterkläder. Gud allena vet om man upplefver våren. Den gamle är, med ett ord, i samma ställning som den hvilken sitter på en gästgifvaregård och hvilket ögonblick som helst måste vara beredd på att få höra: »Nu äro hästarne förspända». Dagboken fram! »Namn, karakter, orten hvarifrån och hvarthän» — och så far man sin väg och dessa anteckningar äro det enda, som är kvar efter det korta gästbesöket. Odödligheten ligger i dagboken.

Du inser nog att detta bref icke är något annat än ett samtal. Under det hela min omgifning är i full verksamhet är jag utan en sådan och därför sätter jag mig ner och skriver en hop hieroglyfer på en papperslapp utan att förut ha uppgjort en plan, eller ämnat att utveckla bestämda idéer. Allt är ändamålslost utom i det fallet att förströ några stunder, som eljes skulle förbrukats med att läsa eller sofva.

Jag är då i mina reflektioner mest öfver mig sjelf. Rdd., hans namn och hans lynne sysselsätta mig för närvarande.

Jag tror att du dömer honom för strängt. Han är en ögonblickets, en passionens man, som glädes och förargas om hvartannat och är dessutom publicist d. v. s. i en ställning som framkallar oupphörliga förargelser och lika litet glädje som den glada öfvertygelsen att göra nytta. Publicisten är en idisslare, som trampar ner mera af sitt foder än han äter och som hvarje ögonblick måste ha hornen till reds för att stängas med grannarne. Ställningen är ej behaglig och Rdd. är synnerligen plågad. Han är för gammal att fortfara och för sparsam att kunna sluta upp. Någon literär högfärd har jag ej märkt utom då han ville ha ett plebiscit öfver sin författarebana — en så

Ridderstadisk idé som den kunde vara. Han har den olyckan att i sin närhet icke ha någon som bryr sig om hans verksamhet. Han är således ensam med sina idéer och sina förhoppningar. Med mig umgås han icke — han har ännu aldrig varit inom min dörr, deremot vågar jag gå in i »lejonkulan» som jag kallar hans skrifrum. Ibland är han vänlig och då blir jag kvar en stund, men ibland är han arg och blir ovettig, för hvad vet han lika litet som någonsin jag. En del förargelser har han som publicist och en annan del är hans ena ben, som har sårnader och åderbräck. Med bägge qvacksalvar han på egen hand med lika liten framgång. Han är då förgrymmad och rusar på blindvis, men ångrar sig. Det är ej ondt med mannen, blott man qvittar hans fel med att minnas sina egna. — Detta är fallet med de flesta män råkar här i lifvet. Vi äro alla »bälgrampare inför Vår Herre», sade denne kyrkans tjenare till presten. Detta om Rdd.

»De literatörer» ha alla en förestående eller hunnen punkt då de begripa att de äro glömda. Detta kännes hårdt för många, men är ändå ej annat än den alldagliga företeelsen att spår i den våta sanden sköljas bort af vågsqvalpet. Det är detta Rdd. och andra icke kunna begripa och detta smärtar dem. De kalla det »orättvisa» — det, som blott är en allmän regel. De hafva hoppats för mycket och därför känna de djupt att de verkat för litet. Atterbom hade samma skoskaf.

Sjelfva Bismarck får erfaras regelns giltighet, liksom före honom mången stor man, hvars odödliga namn sammankrymper till eller blott efterlemnar en fläck i historien.

Men sidan är slut. Detta var syftet med hela detta bref. Fyra sidor skulle du ha — jag har skrivit fyra sidor, jag har vunnit mitt ändamål, jag har lyckats.

Linköping d. 22/12 77.

Tack för din Linné. — — Våra stora namn framstå för vår inbillning som blotta dimgestalter utan någon begränsad form; de blifva slutligen endast ljud — ekon, som förlorat sin kropp. Du har på sätt och vis återväckt Linné ifrån de döda, halförgudade till en verklig människa.

För att visa att jag redan förut något kände honom och »Moræan» skall jag berätta dig något från min egen ungdom.

I trakten af Jönköping (dock några mil ifrån) bodde den tiden en f. d. kronofogde med landskamrerstitel, som hette Sven Ingemar Ljung. Denne hade i sin ungdom varit en af Linnés senaste lärjungar och lefde sedan i och af minnet af den store mannen, som undervisat honom med faderlig omsorg. Ljung kom att gå kameralvägen, men fortfor att vara Linnéan. Hvarje sant snille lockar fram hvarje litet frö till godt hufvud eller snille att växa upp omkring honom. Så hotade under min Lundatid hvarje student att bli skald, endast därför att Tegnér bodde på Gråbrödersgatan. Hvarje liten talang stack ut hufvudet som en kyckling ur det Brustna skalet. Jag var en bland dem och skref en Tegnéridisk hjeltedikt, »Styrbjörn Starke», som tycktes vara något att göra af. Bland mina luntor ligger nog denna produkt af en verklig akademisk nervsmitta inpackad.

Nåväl, en dylik smitta hade Linné utbredd och Sven Ingemar Ljung, ehuru kronofogde, var och förblef naturforskare. Han berättade mycket om Linnés vanor och åsichter; men det som mest anslog min fantasi och som jag bäst minnes var då Ljung för sista gången såg sin gamla lärare. Man hade burit ut Linné i en förstuga der han omgafs af skurbaljor och käringar, ty fru Linnea hade anbefallt skurning och gubben måste undan. Han hade troligen då haft sin slagattack och satt, för dragets skull, med en handduk hängande öfver hufvudet och iklädd en gammal nattrock. Minnet var klent, men ett par tårar glindrade i gubbens öga, när han för sista gången tryckte sin lärjunges hand och gubben Ljung kunde ej utan att darra på målet beskrifva scenen. Äfven han sade att frun var sträng och själfständig och tryckte ner sin man, som lefde i vetenskapsens verld och äfven i dess drömmar, men ständigt hölls vid den sträfva verkligheten af frun.

Hvilken bild ändå af oss stackars människor!

Linnés namn flög från pol till pol och nämdes öfverallt med vördnad under det att han som människa berodde af en »rifvandes» människa till hustru och af skurkärningar placerades mellan deras baljor och skurtrasor.

Något som i din bok fäste min uppmärksamhet var att Linné gifte sig på *Sveden* — kanske samma Sveden som var stamorten för den lika namnkunnige Svedenborg.

Nota bene i hastigheten har jag glömt att Ljung, om jag ej misstar mig, var ledamot af Vetenskapsakademien, i hvars handlingar han beskrifvit Lemus Tardigradus (nu Stenops, med bifogad teckning). Detta är det enda jag vet om Ljungs lärda

verksamhet, men troligen var den mera mångsidig. Ljung var min fars vän, och helsade på vid sina stadsbesök. — —

Linköping d. 9/1 81.

Bäste Arvid Ahnfelt!

Din fars gamle gode vän och samtidig tycker att han bör skriva några ord till dig för att tacka dig för »Hvad kommer man ihåg?» en liten skrift, som jag köpte af nyfikenhet, men läste med så mycket nöje, att jag ej bör tiga dermed. — —

Dock hvad jag nu kommer ihåg är, att vi ha ett nytt år och att jag således skall önska dig en god fortsättning på det trolska årtalet 1881, som kan läsas *rätt* eller *baklänges*, och *upp-* och *nervändt*, utan att något annat blir af, än det oförstörbara året 1881. Det måtte bli ett märkvärdigt år — ett sådant som bådär »stora herrars död». Min svärfar hade en gammal kogubbe, som en nyårsmorgon kom in till husbonden gråtande. »Hvad gråter Jon för?» — »Jo, jag kan inte annat, hå, hå, för i bondpraktikan står: om det blåser tolfte julnatten tyder detta på »stora herrars död» — och det blåste i natt alldeles fasligt». Min svärfar tyckte att detta föga angick kogubben i H, prestgård, som tröstades med traktering. Men mången kan spå något dylikt af siffran 1881.

Jag sysselsätter mig föga eller intet med litteratur nu och måtte väl, sedan jag i Svea uppträdt i kalott, få vara i fred och ro; men en sak vore rolig. Bl. a. jag fordorm skref var några visor, af enklaste slag — de äro ganska få, men i folktoner, alldeles konstlösa. Roligt vore att ge ut dem till nästa jul med illustrationer af Larsson. De blefvo då en liten prydnad för förmaksbordet, blefve »folkvisan i salongen». De skulle heta »Några folkvisor af Onkel Adam» — helt simpelt och sanningsenligt. Fundera ut om någon förläggare vill utgifva boken, som blefve liten och nätt och folklig.

Min gumma helsar. Hon menar på att om Ahnfelt i tiden finge bläddra i mina samlingar blefve det en stor bok deraf, men alldeles utan »eldbränder och gnistor».

Jag är för lat att ordna dem och för gammal och för trög äfvenledes. Dessutom få de ej komma ut förr än efter min död. Skrif då och då till

Din gamle
Wetterbergh.

Julklappar och nyårsgåfvor,

refererade af

Anna Maria Lennqvist.

Allt hvad man både gett och fått
till julklapp uppå Stockholms slott
har pressen vetat att berätta,
och ganska intressant var detta.

Men mången vill ha reda på
hvad några andra fått också
vid jul och nyår, och se detta
man skall i korthet nu berätta.

Här nedan några rim ni ser,
i hvilka träffas vänner fler.
Ett ord man ber att till få lägga:
här nyttjas knappnål blott — ej slägga.

1.

Vår store Bergström uti Örebro
en julklapp fick, rätt nyttig, må ni tro;
ni känner nog, ni, liksom jag och många,
hvad ryslig plåga som det med sig har

om ens galoscher råkat bli för trånga*.
 Nåväl, till julklapp han nu fått ett par,
 i hvilka foten ledigt kan sig röra,
 förutan tryck, hvart stegen han må föra;
 och öfver gåfvan högst förtjust han var.
 Ett motto var uppå paketet skrifvet,
 men på latin — nåja, det var ju gifvet.

2.

Björnson en nyårsgåfva har fått, som förtjenar att nämnas;
 stor till volymen hon var, tung och rätt dyr uti frakt.
 Dock, han löste den ut; det var ej annat att göra —
 packade upp den, men då bet sig i läppen vår man.
 Och hvem undrar derpå? Det var ju en samling af stycken,
 dem han författat och sändt hit för att spelas hos oss.
 Inuti låg det ett bref, och i detta stod det att läsa:
 »Skona oss, derom vi be, återtag här edra verk!
 Vi försökt med *en* pjes, men nästan tom var salongen;
 svenskarne hafva ej lust längre att pungslås af er.»

3.

Åt Hans Forssell, vår store polyhistor,
 som allting vet och allt sig lägger i,
 hvars penna, då han skrifver, sprätter gnistor
 som spraka likt ett grannt fyrverkeri,
 åt honom, herr kollegiepresidenten,
 en almanack lär varit julpresenten,
 hvarpå i kanten öfverst skrifven var
 den sanningen, som icke åldrats har:
 »När en och hvar sin syssla sköter,
 så går det väl ehvad oss möter.»

* På vandringar mellan tullkomitén och konseljen?

4.

Åt Fredrikson, som kom, likt vän i nöden,
att ta om hand vår scen och dennas öden,
ett nyårskort af någon skickadt blef,
och uppå detta man de orden skref:
»Gå på, och hoppas, att de 15,000,
som ni till op'ran måste punga ut,
bli slofade, liksom man släcker ljusen
då nattens mörker en gång tagit slut.»

5.

Nå Grandinson, hvad blef hans lott?
Den mannens öden djupt oss röra;
i fall du vet, så låt oss höra!
— »Han intet fick. — Han redan fått...»
Hvad då? — »Sitt afsked kort och godt.»

6.

Vår vän herr Grip — ej premieraktören,
nej han, den blifvande ambassadören —
till julen lär ha fått en fin present,
bestående uti ett slags patent
att på sin plats i Spanien stanna qvar
på lifstid, något, hvartill skälet var,
att ingen fins, som hvad *han* gjort, kan göra;
nej, ingen *så* kan våra runor föra.

7.

På »Nisse» strömmade från alla kanter
ett regn af guld ifrån prenumeranter,
och aldrig detta ville taga slut;
den skuren räcker åttinian ut.

8.

Herr Nyblom, alltid lycklig, haft den turen
att något få uti »arkitekturen».
En liten handbok, annat ej det var,
som endast elementen innebar.
Från hvem hon kom, man icke riktigt känner;
det tros från några byggnadskonstens vänner,
och nog den boken nytta med sig har.

9.

Herr Rundgren fick till julklapp en kardus,
som innehöll en egen blandning snus,
så stark att 17 korn, ej mer, af den
haft den effekt, att karlen nyser än;
och utanpå kardusen stod det skrifvet:
»det här tör räcka till för hela lifvet.»

10.

Karl Snoilsky fick en krans, af lager bunden,
som växt uti den vigda sångarlunden,
och gratierna hade bundit den,
och uti svenska färger lyste banden,
och på ett kort det stod: »till målarstranden
från söderns myrtensskogar vänd igen!»

11.

Än Willman då, vår direktör,
som lemnade parnassens höjder
och njuter nu af »landets» fröjder
idylliskt, som man njuta bör,
han har väl icke lottlös blifvit,
jag undrar hvad man honom gifvit?

— »Afskedsrecett den mannen får,
om hvilken vi likväl gå miste —
nå, sådant man på förhand visste . . .»
När tros den bli? — »Om hundra år.»

12.

Men nu, till sist, hvad fick vår C. D. W.,
som dväljes helst i änglars höga sferer?
Jo, honom och hans lilla sångmö lärer
man skänkt en skallra, som kan toner ge
till den grad ljufva, fångslande och rika,
att dessa äro med dukatens lika.

Två tidsbilder.

af

Bonaventura.

I.

Biskopens klagan.

Hu då, så kallt!
Snöglopp och halka och is öfver allt!
Röd, som en kräfte, är kinden,
piskad af vinden.

Hvart skall man man gå?
Nästan omöjligt på benen att stå!
Spefulla blickar mig sänder
folk — hvart jag vänder.

Bättre det var
hemma i Karlstad, der stolen jag har,
fast äfven der en och annan
rynkar på pannan.

Dock, hvad som är
timligt allenast, jag tålmodigt bär;
värre det är med det andra,
som man vill klandra.

Tiden är slem,
statskroppen sjuk i hvar endaste lem;
endast materien, styrkan
ger man sin dyrkan.

Kyrkmötet, mins
ni ej detta? Ej mera det fins
några, som vilja mig höra;
täppt är hvart öra.

Nå, än min skrift,
den öfver Claeson*, hvad oförsynt drift
man med författaren vågat!
Måttet är rågadt.

Forskningen der
mer än allt annat dock varit mig kär;
mannen med smak och med snille
teckna jag ville.

Hög var min flykt,
hög, så att mången för djerf den har tyckt.
Nämn mig mer »stilig» en prosa,
värd till att rosa!

S. han är vred,
så mycket vet jag. Med honom jag stred
aldrig dock förr, som ni känner
nogsamt, god vänner.

När han är död,
statskyrkan suckar och söker ett stöd
säkert i mig, hvarförutan
redlös blir skutan.

* Biskop Rundgrens i Svenska Akademiens handlingar införda min-
nesteckning öfver statsrådet *Carlson*, hvars åsigter han i ett viktigt fall
hopblandat med hvad som yttrats af en annan riksdagstalare, hr *Claeson*,
skall bli föremål för en utredning i nästa häfte. *Red.*

Bålet.

På torget upp vid börsen var rest ett bål,
dock mången än ej kände dess ändamål.
»Hvem är det, som skall brännas?» — hvarann man sporde,
men inte svar de fingo, som frågan gjorde.

En massa folk på platsen man bölja såg;
der funnos alla klasser, båd' hög och låg,
och många frökvar lätta der sågos trippa,
likt ärlor små, som ständigt på stjerten vippa.

Från bålet spred sig skenet till hela sta'n,
och ljus var vinterqvällen som sjelfva da'n,
men brandkår'n genom gator och gränder sprängde,
och undan veko alla, som vägen stängde.

Dock, af polisen kåren snart fick besked,
att denna ej behöfde här vara med,
ty ordningsmagten skulle nog allting göra;
och brandservisen såg man då hemåt köra.

Men från Trångsund nu nalkas en procession,
så lång att godt den räckte dit ner till bron,
der alla slag af päron det fins med mera,
som här jag ej behöfver specificera.

Högtidlig der var minen hos litet hvar,
men i de första leden det var ett par,
som feltes; ja de voro nu sexton bara,
och skälet skall jag be att få strax förklara.

Alltnog, till torget hunnet var tåget re'n,
och rundt kring bålet hade det stält sig se'n,
och högt mot skyn går flamman, och gnistor spraka,
och ett par skuggor gå der och bränder maka.

Men han, som gått i spetsen, nu tystnad bjöd,
och väldig, likt ett tordön, hans stämma ljud.
»En akt båd' hemsk och sorglig» — så börjar denne —
»här förestår, som alla gunås vi känne.»

»Dock, det kan inte hjälpas» — så for han fort —
»ty dåd, likt detta, aldrig än blifvit spordt;
man här har velat såra vårt vittra gille,
och f-n skall den anamma, som detta ville.»

Han svär ibland den mannen, som nog ni vet;
men ingen fins, som undrar att han var het;
det samma hvilken annan som helst ock blifvit,
ty vågadt var det skämtet, som Rundgren drifvit.

Nåväl, sin hand han höjer, och se'n han drar
ett bylte ur en kista, som der ock var,
samt slungar det i elden, och denna fräser,
hvarefter han besvärjelsen högljudt läser. —

Men ibland många andra, som der jag såg,
fru Petterson jag kommer än godt i håg;
ja, gumman skulle också ju se på ståten,
och i sitt esse var hon samt log belåten.

Hon stod midt framför börsen på trottoarn,
der kär'ngar uti massa fans och barn,
och hvad de sins emellan hvarandra sade,
var kostligt och på minnet en del jag lade.

»Hvad är det?» — så man sporde — »som bräns nu der?
det var en hisklig lünta!» — »Åh jo, det är
ett knyte, som man samlat af orent linne!»
Men andra åter sade: »ett äreminne.»

»Kanhända beggedera» — föll gumman in —
»det hörde jag i morse af gubben min.»
Härpå ett gapskratt följde, som hördes vida
och trängde fram till Stortorget's andra sida.

Emellertid var akten nu slut, och då naturligtvis från platsen de flesta gå, och snart jemväl förbrunnet var föremålet samt blott en hög af aska det stora bålet.

Nåväl, då tomt var torget och stilla allt, till bålet man såg träda en blyg gestalt, ungdomlig, blek, och tycke han bar af Balder, men svärmisk smått var blicken, likt den hos skalder.

Det var vår lilla David, af alla känd, som nu i hast kom sättandes från en gränd, ja han, hvars vackra verser vi girigt sluka, men harpan nu var utbytt emot en — kruka.

Och uti denna samlar han askan all, att intet af den samma förkomma skall. Han hade ej haft mod att bevista festen, hvad af hans sorgsna uppsyn man såg för resten. —

Men hvar var gerningsmannen? — så frågar ni, och härvid jag ej heller skall svarslös bli: nåväl, med uppvikt krage och arg af satan han hade stått i hörnet af Svartmangatan.

Och hvar detalj han kände, ty allt han sett, och skamligt mot hans stilprof man sig betett, så tyckte han, och ännu i dag han tycker, att värre tryckfel har man båd' tryckt och trycker. —

En tröst för honom är det alltjemt ändå, att till odödligheten han nu skall gå, en önskan, som för visso ej uppfylld blifvit om Claesons äreminne han icke skrifvit.

Musikalisk revy

Af

*Volontaire.**

Ouverture: Thema ur Op. Hamlet: Etre ou non, med variationer.

K. Stora Teatern: Repriser af »Fidelio», »Tannhäuser», »Don Juan»,
»Den Stumma», »Aïda».

Vasateatern: »Den nya Mikado». — Hr Littmarcks recensentmatiné.

»Att vara eller icke vara!»

Denna aria är nu blifven en verklig sorgesång för Gustaf den tredjes gamla Opera, som i år ser sina dagar hotade med större skräck än någonsin förut. Operan blef faktiskt dömd till döden af förra årets riksdag, hr Nordqvists operaföretag har endast varit en Galgenfrist, som måste snart taga en ända — med förskräckelse eller ej, får Juni utvisa.

Det säger sig sjelft, att Stora Teaterns operaverksamhet ej kan fortgå på det sätt, den hittills gjort. Någon gång måste de dragande operorna blifva gamla, utslitna och »ut-sedda», nya repriser och nya operor måste förberedas. Dertill fordras guld, guld, som ej operaverksamheten sjelf ensam förmår hopsamla. Gåfves än hvarenda representation för utsåldt hus, så gingo ändock ej debet och credit ihop, så dyrbar är verkligen en operaverksamhet i den skala, Stockholm vant sig vid. Jag sade med flit Stockholm. Ty nog är det ändå Stockholm som i första rummet har nöjet och nyttan af operaverksamhetens uppehållande. Det förefaller därför egendomligt att denna stads vederbörande ej med ett

* En uppsats af Volontaire rörande direktör Fredriksson och Dram. Teatern införes i nästa häfte.

öre vilja understödja en sådan institution, särdeles när man betänker den konkurrens, som vederbörande utsätter stadens bästa teater för genom tillåtelse att uppbygga snart sagdt så många teatrar som helst åt snart sagdt hvilken byggmästare som helst. Detta kan icke vara att bevaka stadens bästa, sådana stadsfullmäktiges sparsamhet fröjdar djefvulen, enligt ett ryktbart ordspråk.

Den omständighet att riksdagen satt stadens deltagande i teateromkostnaderna som ett vilkor för sitt anslag, bör väl också ha verkat bevekande och ej — som fallet lär ha varit — pikerande. Riksdagen har sålunda ansett, att Stockholm bör medverka, men dess fullmäktige resonnera: Majoriteten har alltid orätt.

Dermed ha den institutionens nuvarande medlemmar också dömt sig sjelfva.

Dermed ha de äfvenledes rifvit ned det sista bälverket mot den dåliga musiken, som nu ostördt kommer att öfversvämma Stockholm med sitt orena vatten och därför har staden att tacka sina fullmäktige. Efter valet qvalet.

De stora mästartarnes operor kunna nu packas ned, hofkapellet tar tjänst i Cirkus-Varietén, alla Sverges operett-artister trummas till Stockholm, der de lyriska teatrnarnes program nu komma att arta sig:

I morgon Lördag:

- 1:sta Operett-teatern: Tiggarestudenten (Simon — fru Östberg, Iwan — frk. Löfgren, Laura — fru Gründer, Bronislawa — frk. Lund).
- 2:da » Sköna Helena (Paris — frk. Grönberg, Helena — fru Cysch, Orestes — fru Jensen).
- 3:de » Mamsell Crénom (frk. Pettersson)
o. s. v.
- I Berns Salon: duett ur Aïda af hr Bröderman och fru Lindström.
- I Blanchs Café: kvartett ur Rigoletto af fröknar Sjöblom och Pettersson, herrar Lundin och Carelius.
- I Folies de Mosebacke: Uppträdande af hr Rundberg med elever.

Våra förnämligare opera-artister ha tagit engagement i utlandet eller gått in i »yrkena», fru Edling i sin mans affär, frk. Klemming i sin fars, hr Janzon etablerar sig som fiskhandlande, hr Lundqvist som — spetsknypplare o. s. v.

Se der en snar framtidsbild från en tid, då man ej längre undrar:

»Att vara eller icke vara?!»

* * *

Fidelio-reprisen gör hr Nordqvist ära. Den visar en lofvärd ifver att upprätthålla en god operarepertoar. Utförandet har varit i allmänhet berömvärdt, i flera fall öfverlägset föregående repriser, enkannerligen den af år — 1832.

En gammal operahabitué, ur hvars »Souvenirs d'art» vi redan i dessa revyer öst ett par gånger, skrifver derom:

»Hr Beskows regim började med en allmän sjuklighet hos sujetterna, som hos damerna utgjordes af täta grossesser m. m., embarrassede den nye mentorns aktningvärdade zèle. M:lle Widerberg hade dock repat sig så, att hon kunde initiera sig med »Fidelio», der Beskow anförtrodde henne Fidelio som den mest passande. M:lle Henriettes många ama- och adorateurer råkade i låga vid avertissementet att deras objet d'amour skulle sig visa *en travesti*, hvilket syntes dem högeligen piquant. Det blef dock en illusion, som slutade med déception. M:lle H. befanns äfven å scenen bäst som dame, ithy karlkostymen icke var smaklig, yppigheten ej nog cacherad, partiets tragiska portée derjemte ej inbjudande till vanligt coquetterie. Serieusement taladt, var sången vacker, med framgång genomträngande orkesterns enorma massa och stilen hos denna soubrette var i Fidelio som i Armida, Gerusalemme och Cora af förunderlig riktighet, storhet och lustre. I spelrolen visades ansatser, dock lyckas den seriösa gestikulationen som alltid mindre, än den coquettanta komiska. Hvad som i öfrigt presterades réussierade mindre. Hr Sellströms *son de voix* börjar redan reduceras, den horribla (!) arian fordrade mer étendue, så som hr Lindström fordom exequerade. Nu är hr L. på retour och får contentera sig med hr Bergs Frontin-roler,

såsom Quilejo(?) i »Fidelio». Ett desagrèabelt intryck gjorde den natur, hvarmed fru Lindström spelade moquante mot sin man och som äfven ledde till separation med tiden (!). Fru L. gick ej ut med rolen, couperade sin grand air och sjöng ej *juste*. Hr Almlöf deklamerade väl som alltid, också i sin sång, men en acteur ur dramatiska afdelningen kan ej tänkas för Pizarros mycket difficila emploi. Det var med ett ord ett misstag. Deremot voro hrr Fahlgren och Kinmansson lyckade i basrolerna, ehuru den förre ej har volym i grofva registret, Rocco fordrar en basse lyrique ej en basse chantant, hr F. sjunger ju stundom Rossinis Barbier. Denna pjäs interromperades af fru Lindströms opasslighet, gafs blott få gånger, enär m:lle Widerberg sedan åter blef litet otjenstbar (dock vill jag minnas ej nu den vanliga orsaken) och sedan började instudera titelrolen i »Marie», operett-comique af Hérold, som gafs för öfrigt af sjetterna Sellström, Lindström, eleven Ficher och dramatiska artister.»

»Fidelio» hvilade i ro från 1833 till 1865. Under Jenny Linds tid var det halft om halft fråga, efter hennes lyckade Armida och Amizili, att hon skulle sjunga Fidelio, men sångerskan hade stor svaghet för italiensk musik, hvaraf den ena operan efter den andra upptogs och föll, föll med och trots Lind. (Exempel: La straniera, Anna Bolena, Gazza ladra m. fl.) Den strängare kritiken fann också hennes klassiska hjeltinnor underlägsna hennes romantiska (exempel å ena sidan: Grefvinnan Almaviva, Donna Anna och å den andra: Agatha, Norma). År 1865 gaf frk. Hebbe Fidelio och ansågs lyckas bra i denna roll, som kallades hennes bästa. Att hon ej gick ut med sångrolens herkuliska fordringar är hon den första att erkänna, men spelet ansågs som sagdt godt. Hr Dahlgren gaf Florestan, hr Willman Rocco, hr Behrens Fernando, hr Ohlson Jacquino, fru Ch. Strandberg — Marcella. Flera repriser med Hebbe anordnades, dessutom en med fru Jeanette Jacobsson, som likväl mer »réussierade» i Hallströms musik än i Beethovens. Det är liten skilnad, förstås.

Bland annat deri, att op. Den bergtagna gifvits 50, 60 gånger på 12 år, Fidelio ej 30 på 50, 60. Den sanna begåfningen tar alltid ut sin rätt, eller hur?

Nej, populär är, var och blir aldrig Fidelio. Beethoven hade inom vissa musikgenar större snille än Mozart, men som universalsnille står denne N:o 1. Beethoven kal-

kylerade på Mozart, speciellt den första duetten är ett Mozartianum utan fråga. Men — han egde ej Mozarts midt uppe i snilleglöden nyktra och harmoniska blick för ingrediensernas inbördes förhållanden, för det helas effektfulla kraft genom mångfaldernas fint beräknade afvägning. Symfonikern rusade bort med opera-kompositören och — lemnade efter sig mästerverk i symfonisk stil, alla sångare till bitter förtviflan, enär det ju är så illa stäldt, att de ej som Beethoven pretenderar hafva flöjter, klarinetter, fagotter och basuner i sina strupar utan olyckligtvis blott menskoröster. Af dessa fordrar B. detsamma som af den melodiförande stämman i ett symfoni-andante. Grétry belackade Mozart för att ha ställt piedestalen å scenen, statyn i orkestern, hvad skulle kompositören till Richard Coeur de Lion hafva sagt om denna tolkning af Bouillys »Léonore ou L'amour conjugale?»

Han skulle kanske ha föredragit landsmannen Gaveaux' musik till samma ämne, sparfvens framför näktergalens. Detta var åtminstone fallet med »Fidelios» första publik, de franska officerarne, som kanske hört Gaveaux' opera å Opera — Comique 1798.

Icke heller vår publik har stort sinne för »Fidelio». Första representationen gafs visserligen för godt hus, men första raden var tom, besatt af fribiljetter. Andra repr., abonnementsdag, »då man är pin piskad dit», som en abonnent sade, hade abonnenterna godt utrymme. Musikvännerna quand même äro också lätrräknade i Stockholm, der hvarenda menska är så musikalisk. Nåja, det måste så vara. »Fidelio» fordrar mycket hos åhörarne också. Den fordrar att man skall taga sakerna som de äro, d. v. s. operan som operasympfoni. Hvilka skönheter upptäcker man då ej deri, eller rättare hvilken skönhet.

Det är ju sant att vissa delar synas något mödosamt åvägabragta, alldeles som nutidens kapellmästarmusik, med den skilnad likväl att här heter kapellmästaren Beethoven. Sökte han, så fann han ock. Och hvilka skatter!

Det fins ett nummer i Fidelio, som står utan like i operaliteraturen, det är kvartetten, der äfven operaformens fordringar äro relativt iakttagna. Men andan, hjertat i denna komposition! I en brännspegel sammanförda känslor af lågande hat, vänlig medömkan, ångestfull kärlek, stolt resignation till dess kompositionen flammar upp till en eld, som lyser förklarande öfver hela den dramatiska och musikaliska

handlingen: Fidelios förvandling till Leonora, den blygsamme fångvaktaregossen till en retad lejoninna, som glömmar allt utom sin makes fara och med mordvapnet i hand skyddar honom från döden. Här har handlingen gripit Beethovens innersta hjertefibrer, detta är skrifvet med hans hjerteblood, sublinitetens gloria glänser här kring hans tinning, i sina klaraste strålar och skänker en helsning från de eviga harmoniernas saliga verld derofvan.

* * *

Att taga upp Fidelio är minsann ej lätt för en icke statsdoterad opera. Den är ju först och främst kaviar för bönder och dermed den ekonomiska sidan af saken slutdebatterad. Det är ju vidare så svårjungens och svårspelt, att endast de största artister gå ut dermed och icke de heller lyckas alltid nå målet, lika litet som att draga folk. Fidelios största tolk, fru Schroeder, kunde ej i Paris introcera operan, ej heller madame Pauline Viardot, och då jag en gång i Tyskland hörde Fräulein Marianne Brandt, var hänförelsen ej stor, den populära artisten till trots. Utom Jacquino ha alla framstående sångsaker, svårt liggande för resp. röster och generade af den brokiga orkestern med dess tusen finesser och tilldragande genidrag. Så lyssnar man ju i den högstämda grafduon nästan mest till orkestern med dess ojemförliga natt-stämning, kontrafagottens hemska utrop och de öfriga instrumenternas upprörande uttryck af stelnad skräck och grafkall fasa. Sist men kanske främst fordras en orkester att lita på och en chef, som har denna suveränt i sin hand. Det första är alltid fallet i Stockholm, det senare icke så alltid. Att närmare utveckla detta sist antydd hindrar mig tid och utrymme, jag lemna derför ämnet för att granska operans utförande i sin helhet.

Det utförande, som nu bestods operan, var mycket öfverlägset senaste reprisens och i vokalt hänseende på ett par händer till och med 1865 års repris, då Hebbe sjöng Fidelios, Dahlgren Florestan med röster, som ej kunde mäta sig med fru Östbergs eller hr Strandbergs.

Fru *Östberg* inlade betydlig förtjenst både i sång och spel. Det rent musikaliska utförandet af E-dur-arian må berömmas som en af sångerskans bästa prestationer i den

större stilen. På svensk scen har arian aldrig klingat mer kraftigt vältonande. Denna aria är ingalunda lättlärd. Det fins passager deri, som äro till den grad förvillande, att det fullgoda sätt, hvarpå arian det oakadt gick, länder sångerskan till icke liten berömmelse, specielt satsen med horn-terzetten, der äfven ackompanjatörerna löste en svår uppgift. Angående de mer dramatiska delarne af sångpartiet må det beklagas, att den rutinerade sångerskan ej förmår gifva sin rösttimbre mer omvexling. Det fattades dramatisk accent i de högre lägena just på ställen, der de äro nästan oeftergifliga. Det kom på dessa ställen in något stördt, som möjligen kan orsakats af toilettens snörning, och tillika något häftigt utstördt, ånghvisselaktigt, som i denna nobla musik verkade störande. Ett par ställen, der verklig dramatisk accent inlades, gifva dock förhoppning om att sångerskan i detta som i så många andra fall kan ytterligare gå framåt. Föredraget i grafduon och terzetten hade nemligen flera verkligt gripande pointer, att man nästan erinrade sig Lucca. Men ur sång-teknisk väg skulle jag vilja lägga den i mycket så framstående konstnärinnan på hjertat att icke så mycket *alla tedesca* sjunga sångrolen, det är försumma halfdagrarne och kontinuerligt sjunga forte eller fortissimo. Ej ens fru Ö:s paranta stämma står ut dermed. Jag vet ej, om jag skall skylla på denna trötthet i stämbanden eller ej, nog af intonationen i vissa ensemblenummer var ej fullt korrekt: fru Östberg sjöng $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ ton för högt, dertill en gång efter en vokalis åt höjden satte hon in sluttonen i frasen nästan hela $\frac{3}{4}$:delar *under* den rätta tonen. Det kan synas småaktigt att anmärka dylikt, det skulle också ej ha händt oss om det gällt en chanteuse af vanligt genomsnitt.

Den dramatiska sidan af rolen är minst lika svår som musiken. I första akten tyckte vi för vår ringa del att fru Ö. spelade riktigt, riktigt bra, äfven stumt spel. Visserligen kunde man önskat, att aktionen under arian varit lifvigare, särdeles vid recitativet: »Omensklige, hvart vill du hän?» Men må man betänka, att Fidelio här skall komma inspringande på scenen, och att en sångerska af fru Ö:s embopoint *måste* hålla sig stilla derefter, att sången ej må lida. De stora vanskligheterna i musiken kunna ock distrahera, särdeles vid en premiére.

Denna början lofvade mer än fortsättningen höll. Spelet

i andra akten var genomgående för matt, sångerskan blef aldrig gripen af sin uppgift, så att hennes ideala hänförelse elektriserade åskådarne. Tekniska fel funnos ock, såsom utropet före dåningen, som ljud allt för överkligt och de onaturliga stapplingarne med hufvudet ledlöst runkande som på en chinesisk porslinsgumma. Mimiken var häri för litet observerad, särdeles vid lemnandet af brödet, en mycket svår scen för öfrigt, som gick spårlöst förbi. Tack vare *sångerskans* briljanta höga B gjorde quartetten äfven dramatisk verkan, ehuru ej så stor som om *skådespelerskan* här funnits. Pistolscenen kan göras med långt grannare plastisk effekt af en rutinerad sådan och äfven räddningens glädje tolkas med mer hjertlighet. I sista tablån gjorde fru Ö. godt intryck och i sin helhet kan prestationen, våra recensenter till trots, icke annat än lofordas, särdeles när man betänker att den unge mannen Fidelio en gång varit den unge mannen Boccaccio. Fru Ö. arbetar mer än någon annan lyrisk artist och ställer sitt mål högt. Heder åt detta vackra sträfvande och tack för den möjliggjorda repriserna af ett operalitteraturens mäktigaste och noblaste mästerverk! Det ser ut som op. Fidelio vore nedlagd redan. Vi hoppas dock operan då och då likväl återkommer i repertoiren, äfven om mellanrummen mellan dess uppförande måste varda långa.

Om Fernando ha meningarne hos musikestetici och operachefer varit splittrade, huruvida partiet skall anförtros en lyrisk eller en heroisk tenor. Herr Niemanns exempel, liksom från äldre tider Haizinger synas pläderna för det senare, för det förra — gubben Rocco, som säger: hvilken rörande stämma. En blandning af båda delarne är vårt förslag (som är — omöjligt). I adagiot en lyriker, i allegrot en heros. Niemann var bäst i allegrot, hos oss *Max Strandberg* i adagiot. Tjusande klang här hans veka fågringsljufva röst och ej mindre fulländadt sjöng han det föregående recitativet. Jag förmodar, att han aldrig kan gå ut med allegrot, äfven vid bästa disposition, om ej ackompanjementet hålles mer piano. Vid premiären var dispositionen ej den bästa. Hr Hallén har kommit fram med rådet att imitera Niemann i fängelsearian, d. v. s. hans *scenario*. Vi — instämma med hr Hallén, Niemanns uppfattning är nemligen lika *sann* som *poetisk* och dessutom af en lysande sceneffekt.

Marcellina har i akt I ett fullkomligt primadonnaparti, som ej blef illa lottadt med frk. *Karlsohn*. Duetten med dess nätta filigrans öfverraskade oss mindre än det Bethovenianska sätt, hvarpå sångerskan sjöng C:moll-C:dur-arian. Frk. K. är ju också ofta anlitad kyrkosångerska. I canon pointerade hon bäst af alla imitationerna och underordnade sin stämma berömligt Fidelios, hvilket hon ej gjorde med frk. Wickmann, hvilken blef jemmerligt kullsjungen af denna visserligen ej starka men märkvärdigt så att säga »hörbara» *soprano leggiero*, hvars täcka silfverklang och otvungna koloratur alltid pryder sin plats. Spelet var ända upp i fonden och nästan mellan kulisserna alltid i rolens anda, lifligt, näbbigt, småkokett. Mot henne spelade ej illa den nye Jacquino, hr *Nilsson* med sina niais-fasoner à la Dahlgren, troget och ej dumt kopierade. Sången trängde ej öfver rampen, men frk. Karlsohn, som hört prestationen, lär ha uttalat sitt gillande.

Hr *Lundquist* borde kanske ha bibehållits som Pizarro trots många betänkligheter af det enkla skäl att han är den ende nordiske operasångaren, som kan hålla D:moll-arians glansrika men svåra opraktiska ackompagnement och sångkör stången. Hr *Nygren*, som till på köpet var halft hes, drunknade; blott D och E och några bas-toner kommo fram. Spelet var ej oäfvat och torde liksom sången komma att taga sig. Beethovens musik behöfver man minsann tid att införlifva sig med. Den grå timbren i hr Nygrens röst torde för resten komma att göra en bof af hr Nygren flera gånger — på scenen.

Emellertid är väl Pizarros rol egentligen ansedd vara ett barytonparti, men salig Beethoven kände inga gränser för rösterna, som man vet, och därför annekterar Pizarro oupphörligt från basarne. Hvilken bof!

Basar fins det godt om. Hr *Sellergrens* röst borde liteligen träneras, det är materiel ännu, men snart blir det försent, liksom det blifvit för hr *Strömberg*, hvars goda teatervana och ej förkastliga individualiseringsförmåga ej illa togo sig ut i Roccas spelrol, om än det hela naturligtvis ej nådde Willmans djup och glans i den vackra rolen.

Sångkören med hrr *Bröderman* och *Malmsjö* i spetsen sjöng distinkt och godt. Men hvarför vände sig ej kören med herrarne B. och M. om och sågo på knektarne ibland? Nu regalerade de salongen med det komiska mellanspelet

midt uppe i denna gripande tontragedi, att de med skygga och förskrämda blickar betraktade oss, beskedliga åskådare der ute i salongen, och sedan med fasa adresserade sig åt orkesterherrarne, hr Nordquist och de andra, sotto voce:

Man ser och lyssnar på oss här!
Man ser och lyssnar på oss här!

* * *

Orkestern förtjenar, när det gäller Fidelio, ett kapitel för sig.

Före första akten utfördes E: dur-ouverturen. De käckå, snabba, tvärt afbrutna introduktionsackorderna gingo denna gång med mycken sammanhållning, orkestern hade riktigt »samlat» sig före början, men de derpå följande blåsackorderna borde ansatts mer på en gång, det hurtiga temat i allegrot hade kraft mer betoning, slutet gick bra och väckte applåder, som dock ej smattrade med entusiasm förrän efter C: dur-ouverturen. Det var aftonens glanspunkt. Vi hålla hr Nordquist räkning för att han med fin pietet vidmakthåller Normans-traditionen i detta herrliga verk med förbiseende af de Wagner-Bülow-Hallénska virtuositets-temporyckningarne, alldeles i stil med diverse nyare pianisters tilltag vid spelandet af den store Wienarens sonater, dervid isynnerhet Passionatans final jägtas på ett applådhugrande virtuos-sätt, som skulle helt säkert duktigt retat kompositören (varnande exempel: Annette Essipoff-Leschetitsky, Joseph Wieniawski, Vera Timanoff m. fl.). Padeloup gick en medelväg och accellerade först något mot de sista takterna. Hr Nordquists orkester höljde sig med ära. Allt gick väl, violinerna spelade som *en* man, flöjtsiraterna flögo med behaglig embouchure och distinkt hållning, violoncellerna klungo kraftigt och klart, asiatmusiken hven ej bedöfvande, nyanserna särdeles crescendot kunde ej tänkas bättre, det hela gaf en andaktsfull konstnjutning som få.

Att i denna opera eller rättare detta operasympfoniutförande orkesterackompagnementet måste tillerkännas en vidsträcktare plats än i andra operor, måste vidgås. Orkesterstämmorna suppleras innerligt och intimt af vokalstämmorna med deras instrumentala förning, hvadan det skulle gifva ett tomt intryck derest ej orkestern fullt distinkt framträdde i den

symfoniska harmonien. Huruvida ej här fördelen af sänkt orkestergolf skulle ampelt taga ut sin rätt, synes mig liksom vid Wagneroperor föga tvifvelaktigt. Äfven för Meyerbeer (ifall jag vågar nämna denne så nära Wagner). Jag vet och inser de skäl, som tala emot saken. Men — om man försökte!?

Vederbörande äro ju ej avoga mot reformer. Orkestern sitter ju redan betydligt lägre än förr och omrangeringarne med harpan och kontrabasarne är en hygglig reform, särdeles artig mot de förtviflade ungherrar, som då det gafs balett höllo på att vrida sig galna, då de köttfärgade trikåerna alltsomoftast skymdes af de ståtliga kontrabasarne och de ståtliga kontrabasisterne. Jag undrar om ej kapellmästarens ändrade plats också är ett framsteg, trots den gått bakåt. Styrpinnen misstänker jag kan ses från scenen numera och det bör ju ej vara så gruffigt dumt för de sjungande, hvaraf de taktlösas falang icke är så liten just. Att kapellmästarne sitta är i Sverge en vacker koncession åt humanitetens fina känsla, men att det ännu icke anses opassande att stå visade hr Nordquist vid Musikföreningens »Faust», änskönt en hand med pinne rigoröst viftade takten åt damerna från högra kuliss-ettan. Äfven vid stormande ouverture-applåder händer sig att man får se kapellmästarne stiga upp. Men det är blott för en kort stund, som de använda att småle och bocka sig hit och dit. Fastspikade äro de i alla händelser icke.

* * *

December-repertoiren har för öfrigt upptagit frk. Ek om hvardagarne och frk. Klemming om söndagarne som Elsa i »Lohengrin», hvarförutom frök. Oselio oupphörligt slutat uppträda, än sista gången i dag, än sista gången i morgon, låtande de stackars Petersburgarne kanske längta lifvet ur sina rysskroppar, innan hon stiger ombord och med Exprss-fart ångar dit. De kontinuerliga afskedena ha lockat folk och blomster och varit ganska bra för alla parterna, så det är ingenting att derom tillägga, om ej adjö eller goddag igen — hur det nu kan bli.

* * *

Det blef det senare. Och hur eklatant!

Söndagsafton och hela det k. huset på teatern, första raden fullsatt, andra och — femte! Hvdan?

Jo, frk. Aas ville visa att hon, som hardt när skandaliserat Stockholm med en grisett-Carmen d'une hardiesse extrême, kunde väcka andakt och fromhet genom Wagners helgonskinande pietistiska Elisabeth i op. Tannhäuser.

Hon lyckades, ehuru hennes individualitet som utöfvande konstnärinna uppenbarligen ej stämmer öfverens med roller af detta fromma slag. Detta fromma slag passar deremot mycket bra för frk. Ek, såsom *konstnärinna*, och vi kunna så mycket mer opåtaladt för allt kurmakeri och inställsam kurtis som vår åsigt nämna, att vi anse frk. Aas' Elisabeth underlägsen hennes, som hon sjelf en gång sagt oss, att hon »icke bryr sig om att läsa hvad vi (= tidskriftens musikrevy) kunna skrifva om henne».

Ingendera af dessa unga damer sjunger likväl rolen med detta musikaliska förstånd, denna klassiskt rena och puritanskt stränga smak som vår första Elisabeth, Fredrika Stenhammar. Allraminst frk. Aas, som dock i röstmedel har så mycket mer att visa upp. I det sköna h:moll-h:durariosot (final II) nådde hon på långt när ej fru Stenhammar, som här tolkade qvinlighetens ljufvaste egenskaper med det osökta mästerskap, som i dylikt var henne eget, och som man har i tacksamt minne från bland annat hennes Ess-durcavatina i Figaros bröllop, Alices första romans (Robert) o. s. v. I bönen tilltalade oss mer hennes rörande veka känsla än hennes élèves stundom nunnelikt stela stundom operamessigt emfatiska föredrag.

Fröken Ek var för några år sedan en utmärkt Elisabeth, spelade ypperligt, sjöng känsligt och fint och gaf en illusorisk yttre bild i utseende, skick, later. Frk. Aas var ej bra i det senare fallet, men spelade annars rolen med sin vanliga ovanliga intelligens, och rösten togs i anspråk af vårt hofkapell, som aldrig kan lära sig ackompanjera Wagneroperor, är jag rädd, med mindre än att de sitta i tornets djup, fördoldt för verdens öga.

Äfven i Wagneroperor måste sångaren komma ihog att det är musik han skall sjunga, ej nödrop han skall upphäfva. Vi frukta hr *Bruns* kärlekssång aldrig kunnat tjusa någon verklig Venus, men som frk. K. på vår opera framställer skönhetsgudinnan i fossilt tillstånd, så kan det göra

hennes detsamma, men ej publiken, stackars publiken. Att en opera såsom skäligen konventionel konstart förutsätter konventionel plastik, inse vi väl, men icke behöfver därför en till nationaliteten *tysk* vis-bard bråka så andlöst som denne Tannhäuser. På scenen måste derjemte bråkas så det ser bra ut och icke så det ser komiskt ut, då det gäller tragedi. Allraminst får den häftiga gymnastiken meddela sig åt föredraget, så att det blir falska toner, orätta tonvärden och mera dylikt. Ja, äfven antaget att det senare är korrekt, icke får man flåsa, grymta, skräna till mer än en viss grad äfven i de mest dramatiska och häftiga partier. Man erinre sig Labatts Tannhäuser. Der var tysk stil, Wagners il direkt från expeditiionsorten. Nu har man fått höra dess parodi.

Var alltså hr Sellman relativt bättre som denne riddare, måste dock erkännas, att kamraterna nu fått hörbarare och hörvärdare ställföreträdare än i våras. Hr *Strandberg* sjunger mycket front sin lilla fromma lied, hr *Nygren* — factotum Nordquisti — sjunger duktigt sin duktiga cantilena o. s. v.

Orkestern har i denna operas ouverture en af dessa bataljhästar, som liknande pianisternas *Lizst*-rhapsodier, *Tausig*-transkriptioner eller *Kalkbrenner*-variationer, aldrig uraktlåter att inbringa sina ansträngda och af det myckna ramlandet, skalandet, blåsandet, gnidandet och luckdaskandet alldeles kräfröda exekutörens forsande applådströmmar.

Efter ouverturerna till *Don Juan*, *Friskyttan* eller *Trollflöjten* applåderas ej hälften så mycket. Också taga ej dessa kompositioner orkesterherrarnes kroppar på långt när så mycket i anspråk som *Wagner*, hvilken nog visste hvad han gjorde, när han undandrog sina herrar ur publikens åsyn.

* * *

I »operornas opera», som hr Nordquist låtit sig angeläget vara att vidmakthålla på spellistan, ha åtskilliga rolförändringar yppats. Så har hr *Nygren* avancerat från *Masetto* till *Leporello*, hr *Grafström* ryckt in i *Masetto* och frök. *Klemming* efterträdt frök. *Riego* som *Donna Anna*.

Fröken *Klemming* har af en betuttad recensent blifvit förklarad såsom öfverlägsen flera decenniers Annor i denna

opera. Enär under denna tid såväl fru Michaëli som fru Stenhammar och fröken Pyk utfört partiet, så må väl med fog stora anspråk bli följden af denna rangrulla.

Pauvre demoiselle! Mot sina fiender reder man sig nog, men — — —

Nu är att märka att Mozarts qvinnopartier i motsats mot operadirektörens vanliga dumma åsigt alls icke äro några lätta uppgifter för hvilken nybörjerska som helst. Utan att som Alexander Oulibduff begära det omöjliga: världens skönaste qvinna, största tragedienne och herrligaste sångerska i en person, för Donna Annas parti, måste man dock vidgå att betydande egenskaper, och utvecklade egenskaper här med nödvändighet äskas. Redan att framhålla och tydliggöra Donna Annas komplicerade sjäslif är ej det lättaste: dotterns sorg vid en faders förtidiga graf, kedjad vid hatet mot mördaren, ett hat, så mycket mer tragiskt våldsamt, som det ej *vågar* vara *mindre*, för att ej yppa den stora hemligheten i Annas lif, den förtärande gräsliga hemlighet, som följer henne i den graf i hvars djup den kastat hennes ungdom och skönhet. Om och i hvilken potens en sångerska senterat detta framgår af utförandet af de begge ariorna.

Det stora recitativ, som föregår den förra af dessa, räknas med skäl till denna konstdetaljs yppersta. Men det fordras också ej så litet för att all dess skönhet skall få sin rätta belysning. Fröken Riego gaf detta recitativ exemplariskt, men det är ju ej underligt att en så oerfaren nybörjerska som frk. Klemming icke förmådde gifva samma resultat. Något bättre gick det i arian som uppbars af en viss dramatisk fläkt, ehuru utförandet ej var så genomtänkt som man kunnat önska. Frk. Klemming måtte emellertid ha ansett att af allt som i första akten bjöds, deribland fruarne Östbergs och Edlings utmärkta prestationer, publiken satte denna sista scen öfver allt det andra, ty vid ridåhissningarna efteråt syntes endast Donna Anna, ena gången förd af hr Strandberg, som med vanlig modesti backade genast, lemmande fästmän unique.

Den andra arian torde vara operans svåraste nummer, särdeles om man ser scenen, ej med da Pontes, utan med Mozarts raffineradt psykologiska skarpblick. Utrymmet nekar mig nöjet att härför redogöra, hvadan jag skyndar att

komplimentera frk. Klemming, som alls icke misslyckades med denna svåra aria, af det enkla skäl att arian — uteblef.

I öfrigt tedde sig frk. Klemming såsom hämdglödande spanjorska väl lik en litet stött och surmulen svenska. Den nordiska köld, som ligger ej mindre öfver stämman än personen, måste tina upp, försåvidt frk. K:s spanjorskor och italienskor ej skola förefalla *lokaliserade*, hvilket ju är ett stort fel, då operorna endast äro *öfversatta*. Donna Anna är ju icke någon fröken Adelstjerna, hvars far, landshöfdingen, blifvit ihjelstucken af residensstadens Don Juan, husarlöjtnanten (och ridläraren) Sabelskramla.

Frk. Klemming förefaller vara en ung reflekterande sångerska. Men detta reflekterande *syns* för mycket i hennes ögon, som äro ett par reflexionsspeglar af ny modell. Så t. ex. i en kärleksduett när frk. K. ser på sin motpart, säga hennes ögon visst icke: »jag älskar dig» eller »ack, älska mig» — utan: »jag undrar just hur vår ensemble skall gå i dag» eller — »nu slarfvar hr X. med en sextondel igen» — eller »hur skall jag nu få min höga ton i tid» o. s. v.

Dessa reflexioner äro frk. K:s enskilda egendom och ingen direktion eller publik i världen kan våga förbjuda dem. Hvad man önskar är också blott att dessa lofliga tankar ej synas för mycket hos lilla 14-åriga Julia, som än ej hunnit med några sånglektioner, eller lilla Gretchen, som ej haft råd — allraminst för hr Arlberg.

En af hr *Strandbergs* triumfer är nu som förr G-durarian i Ottavios parti. Måhända litet mer expression dock ej skulle skada, så som en mycket högt stäld sångare i vårt land brukar föredraga denna underljufva tondikt. I partiets utförande för öfrigt märktes intresse och lif, som man förut fått sakna. Hr Strandberg börjar qvickna vid äfven i Don Ottavio, en mindre lifvande rol, som man vet.

Hr *Nygren* var ej oäfven som Leporello, ehuru den spanske betjentens slughet och elegans ej riktigt förmärktes i denna robusta, något för trygga framställning. Katalogarian är ännu hr N. öfvermäktig, hvilket ju ej är att undra på, när man erinrar sig denna arias svårigheter så i ett som annat. Pultronarian kom ej heller till sin rätt, hr N. var för trygg och »säker» äfven der. Rösten lämpar sig bättre för tragiska partier och besitter ej ännu den nödiga färgblandning, som här kräfves. En buffo bör vara mästare i parlando och äfvenledes ega en tungteknik af prima sort.

I ensemblenumren gjorde denna Leporellos duktiga organ en verkan, som man måst sakna i hr Janzons föröfrigt — tills vidare öfverlägsna framställning.

Hr *Grafström* var någorlunda tillfredsställande som Ma-setto, men fru *Edling* aldeles förtjusande som Zerlina, hvilken åren till trots lyckas henne bättre för hvarje ny repris. Fru E. var den enda af damerna, som sjöng helt i Mozarts anda och med de finaste profven på god metod, hennes präktiga flering af tonen t. ex. i de begge ariorna. Hennes spel är täckt som förr och kanske delvis ännu mer muntrande numera.

Fru *Östberg* hade inlagt i Elviras stora scen något mer af öm och ädel smärta, begagnande litet flitigare röstens halfdagrar, detta med yppersta resultat: det rörande är nemligen så tacksamt för hvarje liten gård. Arian med dess i öfrigt som alltid storslagna och kraftfulla återgifvande förtjenade därför verkligen det bifall, den väckte, och här voro den utförandes solonigningar vid inropningarna fullt motiverade.

Fru *Östbergs* Elvira förefaller oss utmärkt nu som förr, det medge vi gerna, men *icke* i sista akten, det måste vi nu ut med, sedan vi fäfängt bidat någon ändring. Elvira måste der framställas rörande, ädel, tilldragande, ljuf *så*, att Don Juans faslighet vederbörligen skärpes. Fru *Östberg* tedde sig tungt moraliserande, gammal och förståndig och illa klädd m. e. o. *så* att Don Juan får snarare medhåll än fasa för sitt ignobla förfarande mot *denna* sköna.

Under katalogarian *sitter* fru Ö., i stilla resignerad smärta. Detta strider ej mindre mot rolen än fru Ö:s rifvande utförande af andra delar deraf. Elvira får verkligen här icke sitta som en byråchef, lyssnande på en föredragande protokollsekreterare, utan betänka att hon är spanjorska och rätta sitt uppförande derefter.

Under Adurterzetten vore bättre om man bestod Elvira en skaplig altan så att hon kunde stå på den lutad mot dörren. Nu står fru Ö. (som på en steg!) i en liten lucka framför en liten hönsbur. Arma flicka!

Guvernören skulle heta *Lundin* och debutera; deraf blef intet, hr *Sellergren* remplacerade, denna afton icke disponerad, åtminstone var han förr en bättre Guvernör. Rösten behöfver mer ans att ej snart nå dekadans.

Hr *Linden* hade åtskilligt tagit sig i sin Juanito-framställning. Speciellt märktes Arlbergs-edukationen i recitativ, somliga illusoriskt à la F. A. Klackarna måtte ha repat sig också, hr L. hade vuxit. Nödvändigheten att för att bli hörd anlita skrikparlando störde nu som förr i denna bel canto-opera, de sceniska arrangementen i finalerna hjälpa dessutom föga hr Linden, snarare motsatsen. Hans spel i sista akten vardt skarpt klandradt af många bland abonnementspubliken. Det är dock icke så godt må abonnementspubliken tro. Jag var glad att det gick så pass som det gjorde. Odisputabelt var debuten mycket sämre. Hr L. gör nu allt hvad han kan, men han kan icke, kan icke, kan icke sjunga och spela Don Juan. *C'est f— — —, mais c'est comme ça!*

* * *

Hvarje år i julveckan arrangerar numera K. Operan en liten hjeltetenor-uppvisning för sin benägna publik.

En *liten* hjeltetenor blef det ock i år, men en vacker. Hr Lundmark var det i fjol, liten och vacker också han, i Lohengrin. I år var det Den Stumma och hr Hagman, liten och vacker, till och med mycket vacker.

Hr Lundmarks redebit rekryterade dock ej hjeltetenorfacket, hans mellanregister var på god väg, men ej resten. Hr L. blef i stället en förstärkning för den komiska operans heroer och härutinnan kan man om honom hysa grundade förhoppningar*.

Hr *Hagman* är en ny sångare, vid hvilkens framträdande vi i ovanlig grad fäst oss, allt sedan hr H. allraförst tillvann sig vår uppmärksamhet på Nya Teatern i operetten Nanon. Vi påpekade redan då hvilken framtid kunde ligga i »detta ovanliga röstmateriel, hjeltetenor». Med ledsnad funno vi sedan att hr H fastnat för Vasateatern, hvars musik är af allt annat än uppfostrande art för en ung röst. Icke ogerna sågo vi därför att hr H. slet sig derifrån — det må nu ha skett litet grand burdus — och började studera litet ordentligare. Att dessa studier ej varat längre än ett par tre månader, förmärktes nog vid Masaniello-

* Se »Ur Dagens Krönika» — Januari.

debuten och likväl kunna vi ej annat än stämpla detta första försök som i mer än vanlig grad löftesrikt.

Hr Hagmans tenor är af det slag, som vi i föregående revy hade tillfälle i förbifarten antyda, det dramatiska, mörka, starka. Här i Norden är denna dunkla tenortimber så ovanlig att man bör skynda taga vara härpå, För partier af stark dramatisk aftattning äro dylika stämmor ovärderliga. Det gäller nu för den som fått ett dylikt instrument att låta utbilda det till det mest gifvande, det bästa möjliga. Höjdregistret är i slika röster en Tarpejisk klippa. Det gäller att med bröströst söka komma så högt som möjligt och då falssett måste anlitas få denna så somber och manlig som möjligt d. v. s. motsatsen mot de lyriska tenorernas vekliga sopraniserande.

När därför en recensent tyckt sig förmärka hos hr H. ett visst »Ödmanniserande», la voix blanche, öppen och minskande volymen, måste hr H. göras uppmärksam på att detta alldeles strider mot hans röstkaraktär och om han någon gång använder detsamma, måste detta manér begagnas med stort konstnärligt förstånd, för ingen del neddragas att kokettera med inför en omdömeslös damepublik. Sådana pointer inom hr H:s eventuella repertoire finnas uti sömncavatinorna i Den Stumma och Robert, Bdurarian i Hugenotterna, pastoralen och idyllterzetten i Profeten, ett par fraser i kärleksduon i Tell o. s. v.

För att vara så »rudis», föredrog hr H. slummerarian med förvånande god hållning, tillfredsställande portamento, ingen bråkning i höjden och dertill sist men ej sämst med en visserligen ej nog stark men ganska osökt känsla. Revolutionsduon gick med kläm, dock böra accenterna i början vara skarpare, rhytmiken nogare, föredraget eldas upp än mer i den hänförande fosterlandsglödande strettan. Vi tvifla ej att hr H. realiserar dessa önsknigar med tiden, mycket ung som han är och dertill synbarligen lifvad för sitt kall.

Den andra versen i barcarollen bör föredragas mycket olika den första, med en glödande underström af rebellisk lidelse i motsats mot den förstas morgonklara friskhet. Hr H. skulle här sett och hört *Titschascheck!* Dock — detta är väl något obilligt begärtdt, emedan hr H. vid den tid, då pen stora tysken gästade härstädes, helt säkert ej lyssnade till barcaroller utan uteslutande på *berceuser*, försävidt han då ännu var anländ till planeten,

Spelet i 4:de akten tarfvar ökad uppmärksamhet. 5:te akten är nästan lättare att lyckas i trots vansinnet, också gjorde hr H. här sin sak ganska bra. De begge upprorsfinalerna fingo god relief af hr H:s på samma gång vältonande och starka organ, aktionen härunder hade flera riktiga ställen såsom det tigeraktiga språnget med facklan ut till kamp för folkets frihet. Mimiken bjöd väl ofta på hr H:s för resten mycket behagliga småleenden, i en tragisk rol böra dessa endast slösas med under — inropningarne.

Dessa voro vid debutens slut legio, bifallet i allmänhet ansenligt. Hr H. var också mycket glad deråt, riktigt ungdomsfriskt glad, som om han aldrig hört Vasalöjtnanternas starka händer.

»Ack, ja, dom var så snälla så, — Tänk, utsåldt hus i julveckan! Usch ja, hva' jag var rädd i början, riktigt otäckt, men det gick öfver. Dom applåderade så, så. — Tänk 17 inropningar, 17!»

»Ja det var 17» — eller något sådant, svarade morgonen derpå den tilltalade, en af Stockholms mest bekanta personer, den i sitt kall outtröttliga, alltid lika älskvärda och tillmötesgående fröken i Stora Tidningskontoret, dertill en i teaterfrågor utmärkt väl bevandrad person, hvadan en recensent som föredrager våningen inunder endast efter operans slut behöfver titta in i tidningskontoret för att få reda på inropningarne, qvastarne, kvansarne o. d., denna hufvudingrediens i somliga gazetters konstafdelning.

Under förhoppning att hr H. ifrigt fortsätter att utbilda sina ovanliga röstmedel, lemna vi honom nu så länge för att kondolera »vicekonungens son», som olycklig i operan ock är det på Operan. Då halfva rolen är struken, är det hårdt att ej ens få höra det som är kvar. Åtminstone borde de på sängen lurade spektatörerna kunna få skåda en något kungligare kunglig höghet än den denna afton uppträdande hemska gengångaren af fiskaren Pifear.

Gemålen är lyckligare lottad. Fru *Östberg* fick här försöka sig som koloratursångerska och lyckades ej illa dermed, om också företräderskan, när hon *ville*, sjöng mera briljant, (men hon ville icke alltid). Också cavatinan i *Ess* sjöng denna mera dramatiskt, åtminstone 1881; fru Ö. gaf just ej stor relief åt detta vackra stycke, derunder hennes spel var alltför fattigt. I ensemblerna gjorde sig den

paranta stämman duktigt gällande och det var ej fru Alfonsös fel att lille herrn blef totalt ihjelsjungen af sin hulda brud.

Koloraturfacket har ju ej varit fru Östbergs fält de år, hon nu senast deltagit i K. Operans arbeten, därför behöfver ock hennes teknik ytterligare soignering om hon skall härutinnan bli något mer än en aktningsvärd utilitet. Glansen, elegansen saknas i fru Ö:s annars mestadels ganska korrekta och rena siratverk.

Lorenzos lilla lilla parti hade tillfallit hr *Linden*. Don Juan och drängen Anders Persson, barytoner och tenorer, Pehr Svinaherde, aktör Laertes och grefve Fredrik — i sanning som *mångsidig figur* har hr Arlberg i hr *Linden* fått en värdig efterföljare.

Fenellas rol har efter Gurli Åberg egentligen fört ett tynande lif. Låt vara att frk Zetterberg här var stum, men hon kunde ändå ej ersätta den fagra företräderskan. Ej heller har balettdressyren bekommit flickan väl. Det var därför nu senast ganska öfverraskande att finna en ung balett-élève reda sig så bra med den svåra, ehuru tacksamma rolen. Uppfattningen var trogen, utförandet karaktersfullt. Verklig tragik bjöd denna lilla flicka på, ej blott på snällt inlärdas nätta språng och ställningar. Ett godt moment var den stigande misstanken utanför kyrkan, utbrottet af svartsjukan, samt svimningen med det naturtrogna för stumma egendomliga underliga utropet. Sydländsk *furia* fanns mången gång i framställningen, som lofvade det bästa för fröken Hjorts framtid — men som dansös? *Jespère que non!*

En dansös, som saknades, var fru *Lund*, hvars eldiga Tarantelladans med hr Sjöblom var dåligt ersatt af en vanlig ensemble. Deremot gafs nu i Akt I jemte Guarachen äfven Boléron, hvilken i koreografiskt hänseende måhända kunnat bjuda på mer; dock var det ett stort nöje att återhöra den ståtligt pikanta musiken.

Hr *Nygren*, som ej tycks få någon ro numera, var med också här, som Pietro, mer lyckad än i Leporello. Den tragiska musan tycks också vara hr N. mer välbevågen. Rösten harmonierar härmed. Dock kan han ännu ej sjunga barcarollen som sig bör, detta är ett svårt stycke, som endast i hr Willmans händer fått vederbörlig konstnärlig tolkning. Nu gjorde den ej afsedd effekt.

Detta gjorde deremot bönen, som af operakören sjöngs utomordentligt berömvärdt. Äfven unga Masaniello sjöng

snällt med i sin stämma, men Gud vet hur snällt Pietro och Borello hjälpte basarne.

Hr *Malmjö* stacks som konservativ officer* ihjäl i 3:dje akten, men gick i 4:de akten igen midt för näsan på ihjelstickaren — såsom neapolitansk radikal. Förklädnad och skyddande — olikhet.

* * *

Förmodligen med anledning af fröken *Ellen Nordgrens* önskan att försöka sig som operasångerska har K. Operan upptagit Verdis största — många säga enda — mästerverk »*Aïda*».

Från isynnerhet hr Halléns konserter är denna unga dam känd som lyckligt röstbegåfvad och derjemte egarinna af ett mindre ofta förekommande naturligt dramatiskt föredrag. Understödd af dessa betingelser gjorde frk. N. en djerf kupp, tog och debuterade i Amneris fordrande parti.

Debuten infriade sångerskans och hennes vänners förhoppningar. Man kan t. ex. läsa det i hr Halléns recensioner, som mot svenskan Nordgren äro långt blidare än mot norskan-italienskan Oselio. Rätt så, patriotisk bör man vara!

Frk. N:s röstmedel äro särdeles ymniga, kunna dock kultiveras till större vidd och kraftigare färg i höjden, förefaller det mig. Rösten är hela vägen skönklingande, stark men utan den skärpa, som ibland gjorde t. ex. frk. Almati obehaglig. Egaliseringen torde ock vara bättre än dennas, i allmänhet tilltalar oss frk. N:s metod. Men än mer den dramatiska uttrycksfullhet, som sväfvat öfver såväl stämma som sång. Bland lyckade ställen anteckna vi den falskt lismande förställningen i början af duetten med *Aïda*, den illusoriskt återgifna misstanken och oron vid frågorna om *Radamés'* kärlek, explosionen som gafs med mycken verve, ehuru röstfärgen här med fördel kunnat vara mörkare, hvilket dock är ej lätt, så högt som partiet här ligger. I duon med *Radamés* utförde frk. N. sin uppfattning med mycken förträfflighet. Vi påpeka därför blott att den andra uppfatt-

* Konservativ officer — ah! jag ber om tillgift för denna gränslösa pleonasm.

ningen kanske är att föredraga ur musikalisk synpunkt, främst på det att den magnifika dess-durfrasen må komma till full rätt, hvilket den musikaliskt sedt ej gör i frk. N:s nervöst andlösa framstötande, för öfrigt som sagdt utfördt med god konst och dramatiskt verkningfullt äfven. Trebelli företrädde den tolkning, vi luta åt, och gaf denna fras med ett ypperligt legato, ett intensivt tryck på hvarje ton, så att man formligen tvingades beundra denna ohejdadt sydlänskt frambrytande stora passion.

Trebelli lär väl vara Amneris' hittills främsta representant å svensk scen. Hon spelade den också med mycken nerv, var kunglig att skåda i sin stolta hållning, i sina gnistrande juveler.

Frk. Nordgren redde sig äfven vid en sådan jmförelse ganska verseradt och klokt, förstod hvad som tar sig ut på tiljan, råkade visserligen aldrig i denna lågande inspiration, som numera är bortlagd af de flesta, men visade prof på säker reflexionsförmåga, ett ej obetydligt formvälde. Hon är derjemte om ej vacker så dock begåfvad med ett ansigte som gör sig bra från scenen, i profil helst, och ett för denna rol ganska passande utseende för öfrigt. Hennes präktiga blåsvarta hår borde lånas ut åt frk. Klemmings Julia Capulet, jag menar naturligtvis under förutsättning att — — — —

Fru *Östberg* sjöng sin Aida med mer finess denna afton än senast jag hörde henne i rolen. Skada blott att hon lika litet som frk. Ek blir inspirerad till poetiskt svärmeri i den hänförande månscenen, som var Grabows bäst lyckåde ställe i denna opera. Något mer storslagenhet inlägger dock fru *Östberg* än frk. Ek, hvars eftergifter åt »det söta» ofta skadat hennes annars så redbart gjorda karaktersteckning. Fru *Östbergs* sång var i denna opera utmärkt, af god intonation, men hon ackompanjerades i sin stora soloscen icke blott olydaktigt utan musiken misslyckades för ett par instrument, som klämde till med små rysbara toner, dem Verdi väl aldrig drömt om. Fru *Ö:s* attackering af höj-tonerna har stundom något trivialt duktigt och burdus, som väl kunde undvikas af en sångerska, som emellanåt bjuder på konstsång af prima rang. Påfallande är hur lika hennes lägre toner äro fru Ch. *Strandbergs* förr, som man ansåg hon skulle remplacera. Men det blef annat slag. Först *Boccaccio* och sedan — Aida!

Vi hade våra skäl att ej infinna oss på Operan förrän vi antogo att Radames' kärlekssång var öfverstånden, hvadan vi omöjligt kunna säga hur hr *Brun* sjöng den. Men det kunna vi tala om, att hr B. denna afton bjöd på *en* vacker ton, näst sista f:et i slut-duetten. Annars skrälde det som vanligt. Spelet hade i 3:dje aktens slut en verklig praktig point, det hesa vrålandet var der t. o. m. på sin plats och frasen »O ve, vanärad är jag», framsjöngs med gripande smärta, hur mindre vackra än tonerna i sig sjelfva som vanligt voro. I det yttre var hr B. ypperlig, särdeles som triumfator i sitt regnbågsharnesk, men mot gestikulationen måste anmärkas att hr B. mer än andra operasångare äflas att oupphörligt visa publiken att han har fem finger på hvar hand.

Hvar ha vi i denna opera hr *Nygren*? Jo se der, som Öfverstepresten. Förra gången jag såg honom var han röfvere. Mycket bra som prest, hvilket hedrar hr *Nygrens* moral, konst och allt möjligt.

Af de öfriga medverkande nämner jag hr *Malmsjö*, som tog sig utmärkt bra ut i egyptisk kostym. Denne unge man skulle vara en utmärkt jeune premier i barytonfacket, om han egde någon — baryton.

Mindre bra tyckte jag om de tvenne lindrigt blankade stöflar med åtföljande byxben, som höllo till i första kulissen. Då är det nästan trefligare se en ung rask brandsoldat, som man ibland får se der. Särdeles i operorna *Mignon*, *Profeten* och andra der elden är lös är denne unge man ganska välkommen för ögat, men stöflarne och benen, civila som de äro, kunna gerna gå sin väg. En kormästarpinne, som stundom spökar på samma ställe, vore obehöffig om kapellmästarne satte högre upp i vädret, ty *sitta* skola de nu och i all evighet. På tal om orkestern måste det anmärkas att den — spelade för sakta marschen. Kan ej större styrka åstadkommas, så bör starkt diminuendo arrangeras straxt före ass-durmotivets vexling i h-dur, ty annat än i fortissimo gör ej denna djerfva vändning beräknad verkan.

Denna marsch hör till operans praktsaker. Utförd af stora militärorkestrar verkar den förmligt elektriserande. Men ett praktigt nummer är också *Ess*-durfinalen. *Verdi* har der, som han ofta gjort, tagit *Meyerbeer* till förebild, och sämre mönster för finalgruppering kan man taga. På

Grand Opéra var verkan af denna final nästan ett motstycke till det intryck man der får af stora finalen i Don Juan, sammansvärjningsfinalen i Tell eller Meyerbeers praktstycken i denna väg. Här behöfvas också dessa massor på begge sidor om rampen, kör och orkester, som där finnas, underbart väl disciplinerade till samarbete. Madame Krauss var en mycket rutinerad och intresserad Aïda, men rösten var, utom messa voce, ej odeladt behaglig att höra. Madame Block var än mer utsjungen och gick ej upp mot madame Waldman, som 1876 på Opéra italien introducerade Amneris i Paris. Mr Maurel, en den kokettaste och mest slickade konsertsångare man kan få se, är alltid på scenen artist, spelade och sjöng Amonaros oförlikneligt. Mr Sellier har en lyrisk tenor af stort behag, som excellerade i arian men drunknade i madame Krauss höga rop vid kärleksduon. Månscegen är vackrare — hos oss, men triumfscenen unik i Paris, der en bländande lyx etablerades bl. a. i æthiopiska pretiosa, ett helt litet museum. Också sluttablån åstadkom i Paris en merveljös kontrastverkan mellan det här af guld glimmande templet och de begge älskandes dystra fängelsegraf. Slutet tål också vid yttre hjälp, ty man kan ej annat än tillstå olyckan, Verdi mattas mot slutet, motiverna i slutduon ega ej den himmelska frid och fröjd som de borde, men Amneris' korta bön med kör lyser på ett högtidligt vackert sätt frid öfver den döende.

På tal om denna opera relatera vi till sist en hederlig borgarfrus ord bakom oss: »Hå, hå, ja, ja. Det var då för besatt. Alltid när jag är här på Opera-nöje, så ska det vara två qvinnfolk som kifvas och träta om en karlstackare. Sist var det i Mignon, en gång förut i Afrikanskan och en gång i Carmen — ja men si der var det också två karlar om ett qvinnfolk, nå det tycker jag då är mindre så att säga *ekivåkt*, eller hvad tycker du, Petter Niklas?» Petter Niklas, mannen förmodligen, hade under fruns statistik smittit till Opris — och frun satt i tablå!

* * *

Vasateatern. »Nye Mikado» var en operett, som mer hedrade dess direktioners smak än diverse andra skräp-operetter och strunt-farser, som smyckat teaterns program.

Libretton var visserligen tråkig nog, men bjöd dock på flera roliga ställen och var fullkomligt smutsfri. Musiken, som var samlad från flera håll, var libretton i det hela öfverlägsen och framstälde flera rätt täcka musikaliska miniatyrer.

Utförandet kan berömmas. Hufvudpartiet spelades med mindre vanlig grace af frk. *Pettersson*, som sjöng sitt parti mycket tillfredsställande i allmänhet, riktigt bra på sina ställen, såsom den med förtjusande oskuld föredragna dockvisan och flera ställen derjemte. Tilläggas må att frk. P:s yttre väl sällan tagit sig så fint och nobelt ut, men — ja vi komma dertill längre ned.

En nätt moitié hade frk. P. i fru *Carlbeck*, hvars lilla röst bär spår af små sångstudier, hr *Kloed* sjöng äfven talangfullt, de öfriga voro också i stort sedt lyckade, så äfvenledes operettens inöfning. Uppsättningen var till den grad lyxuos att man får i utlandet leta efter dylikt på så små teatrar som denna.

Men — der äro vi nu igen! — underlöjtnanterna strejkade. Och hvarför?

Voro icke teaterns sköna damer i sina dyrbara japaniska tunikor sköna nog? Att frk. *Pettersson* ej spelade riktig karl, ha vi ock hört uppgifvas som skäl. Hon spelade en ung flicka, klädd till karl, och gjorde det charmant, men underlöjtnanterna tycka mer om henne som karl, spelande flicka, har det sagts mig. Jag kan ej begripa detta och bryr mig ej heller om att fundera på saken, konstaterande endast faktum, som varit tråkigt nog för den lilla teatern.

Ty mellan Vasateatern och konungariket Sverge existerar den likheten att om underlöjtnanterna strejka, äro begge — förlorade.

Må Vasateatern emellertid ej fälla modet utan försöka uppfostra sina favoritkunder till goda musikaliska medborgare som verka förädlande på vårt musiklif och utveckla ett storartadt musikaliskt mæcenatskap, alltid välbehöfligt i vår fattiga nord, mojengerna må nu komma ur svärfaderliga silltunnor eller snusburkar.

»Den nye Mikadons» échee gjorde att underlöjtnantspubliken sig till straff och androm till varnagel fick till straff åskåda hur det tager en ända med förskräckelse när

en ung fru midtunder en bal går in i sin fostersons rum och när röster nalkas i stället för att möta dessa smyger sig in i gossens alkov. Dock — stampubliken brydde sig visst ej om »Hela världen», den har nog med den halfva — måhända.

För resten hade gamla operettvänner nöjet se den fagra frk. Rustan, som nu af hr Lindberg dresserats till komisk verdensdam med en liten pikant bismak, ett fack, der hon excellerar och slår an lika mycket om ej mer än i de glada operett-tiderna. Hr Svennberg var ock en bekantskap från operetten, hr Eliasson likaså. Den förre var vacker men tråkig, den senare såg bra ut och var rolig — våra Stockholmsdamers sympatier lära ha tillfallit den senare. Hr Lindberg ha vi ej sett i någon operett, men vi ha hört honom sjunga operettsaker i »En handske». Timbren i rösten påminde något om hr Bruns, men var — tror jag — mer smekande.

Ett oerhördt månsken illustrerade sista akten. Äfven i ett par operetter ha vi emellanåt med intresse iakttagit månens manöver på Vasateatern. Vi ha tänkt tala med professor Gyldén om saken, här vore bestämdt något för vår utmärkte astronom att lära. En splitter ny evolutions-teori t. ex. Hvad du är lycklig, du måne klara, som får så fort i kulissen fara och blott se på!

* * *

En gammal teaterdirektör som recensent-älskare! Hvad syn för gudar!

Underverket har skett i vår goda Mälarstad och recensenternas »wohlthäter» nämner sig *C. J. Lindmark*.

Hr Lindmark hade, han som andra förnummit de recensenters klagorop öfver uteblifven Almlöfs-muntration vid hr Hansons så endrägteliga ihjeltigna afskedsbenefice, klagorop som i en viss ungdomlig pennas foster togo form af en generalafbasning af den gamla aktörn, ehuru annars som man vet recensenterna vid dylika tillfällen bruka låta udda vara jemt och i bryderi om större motiv till rosande taga till privatlivets hemligheter, »god familjeförsörjare», »snäll pappa och trogen make», »vän som få och witzare som ingen» eller hur det plär låta.

Hr Lindmark lät sig röras af denna stumma eller dumma jemmer, talade vid sin gamle vän Knut, och som denne, enligt hvad han för ej så länge sedan yttrade, känner sig »kry och lifvad som en 19 års pojke» (förmodligen 19 års pojke *förr i världen*), så blef det hvarken tal om gikt eller vapörer, utan det blef *Matiné* och *Sparlakanslexor* och fullt hus och åskande applåder.

»Så blefvo alla nöjda» heter en gammal pjes.

Det lilla mästerverket *Rudolf Mörk* sekunderades godt af en ganska rolig ehuru allt för snörd fru *Dorothea Ahlander*, en täck handelsmansfru — *Rundberg*, samt af handlanden själf, representerad af hr *Hedin* eller hr *Personne*, jag mins just ej så noga hvilken. Dessutom i ett hörn herskapet *Hamrins*.

Åtskillig sång vankades och hr *Nygren* föredrog med hemskt rynkade ögonbryn aria ur salig »Neaga», kom snart derpå, litet gladare i synen, in med den nätta frk. *Karlsohn*, som på Vasateatern debuterade s. s. *Mignon* i svaluetten, litet okänsligt sjungen, hvilket emellertid om man tänker efter här var en merit, dertill med charmant röst och koloratur (i de små slutkrumbugterna), i god ordning sekunderad af fader *Lothario*. Ett dundrande bis!

Bröllopsmatiné var det ej, dertill hade väl hr Lindmark ingen anledning, en bröllopsaria spenderades dock och det var fru *Gründer*, som bjöd på den. Fru G. är temligen malplacerad på en i musikaliskt hänseende så lågt stående teater som Vasa, hon hör snarare hemma i Stora teaterns opéra-comique, der hon säkerligen bättre än tragediennen *Selma Ek* skulle kunna repriserat »Hvita frun», »Kronjuvelerna», »Martha», »Stradella». Ur sistnämnda opera var det nu hon sjöng.

Häpnad att ej säga skräck vållade oss hr *Hagmans* apparition. Är ej frk. *Pettersson* fortfarande Vasa-drottning och hur i Herrans namn vågar sig hr H. då in — — —?

Den lilla vackra strejkande *Paris* såg dock allt annat än hjertskrämd ut. »Det är ej sant», bedyrade hr H. i starka klangfulla toner, (ja alltför klangfulla). Nå, då så — — —.

»Til mit hjertes dronning» kom sedan, icke riktigt passande för rösten, men liksom föregående med stor förtjusning mottagen, och bereddes hr H. en stor hyllning på

denna Vasateater, hvilken som bekant regeras af frk. Pettersson, hr Kloed, hr Gründer.

Så kom ett sällskapsspektakel, ganska underhållande. Man tyckte sig förflyttad till en liten småstad, hvars ömma hjerta bjuder dess mera bildade innevånare att idka scenisk konst till förmån för brandskadade, eller pauvres honteux eller — Carlsborgs bevästande, que sais-je?

Alltnog sjelfva borgmästarens dotter, gift med stadens enda löjtnant, den ståtliga löjtnant Lundberg ställer sig i spetsen och öfvertar benäget hufvudrolen. Hon tar några lektioner af tant Skruppenhjul, som sett Selma Lindqvist i verlden, sjelf har hon sett fru Hartman, hvilken hon aldrig kan glömma, och på så sätt blir hon en mycket söt liten »Ros i skogen», söt, men framför allt — väl klädd. Tant Skruppenhjul vill visserligen minnas, att Selma Lindqvist bar en enkel hvit klädning, men min Gud! när man är stadens enda unga och vackra fru och Gustafs kamrater kanske komma in till spektaklet (det blir ju dans efteråt på stadshuset) — inte går det an, snälla tant Agneta! Fort till mamsellerna Modelin, stor rådplägning, många prof och ändtligen är hon färdig, kostymen, sjögrönt atlas med underklädning af hvita spetsar, monterade med eller garnerade med eller utsirade med o. s. v. o. s. v. Charmant, tycka alla och de bästa utsigter öppnas för de brandskadade eller Carlsborgs murar. Det måtte efter en sådan succès de robe bli flera representationer och stadens lilla musiksällskap, som nu filat sin ena bataljhäst, figaro-ouverturen, får omvexla med Martha, sin andra.

Naturligt är att löjtnanten vid rolernas utdelande yrkat på älskarrolen. När man är nygift och har en så förtjusande liten hustru, så låter man minsann ingen rödkindad kryddbodbetjent — — — Men ve! det upptäcktes att löjtnanten måste offra mustascher och pipskäg på konstens altare. Dessa mustascher, som först ådrogo honom Annas uppmärksamhet, detta pipskäg som i förening med galonerna hade ett visst inflytande på fru borgmästarinnans moderliga råd — offra dem, se ut i synen som pastorsadjunkten Johannes Bönander — aldrig, aldrig, aldrig i tiden, aldrig i verlden!

Nu börjar det se hemskt ut för de skadade eller Carlsborg. Fruktlösa försök göras att få någon af härads höfdingens fem långa fröknar att spela den oskuldsfulle älska-

ren. De ville nog alla fem, om det blott ej gälde »visa benen» — fy — nej — Gud!

Borgmästarinnan Ohlson, som är ett klokt fruntimmer och tycker synd ej mindre om de skadade än det gröna atlastyget, gör nu slag i saken: »Kors, Olle kan ju vara Reinhold, vet jag.» Men Olle är Annas bror, går i 7:2, och vill inte. Inte Anna heller, hvilket föranleder en liten diskussion, den första, mellan löjtnanten och hans fru. Dock — de försonas, de skola ändå omfamnas på scenen, ty nu uppoffrar sig löjtnanten för ena pappans rol, tar på sig ett lösskägg och ser för resten lika bra ut som vanligt. »Han kan ha gift sig mycket ung.»

Men lilla Olle vill anlägga mustascher, det är hans vilkor. Annars vill han visst inte göra sig till ett spektakel och »kurtisera syster min» — »äsch — om det vore t. ex. Lundströms lilla pi—» »I Jesse namn, hvad säger nu lilla Olle?» En bekymrad mamma afbrytes af den fiffige svågern, som lofvar Olle att »pubach skall flyta» mellan kulisserna och syster Anna lofvar att — inte pussa honom. »För det ser så fänigt ut, när det ändå bara ä' syster min, och kamraterna sir på och grinar — så mycket du vet, Annicka, försök inte sta och pussas, för då tar jag och lägger dig på käftament—» »Fy, lilla Olle, tyst, lilla Olle», och lilla Olle blickas med heligt bedyrande och tillåtelse att med en kolbit få göra några små, små utkast, der naturen hittills visat en sårande nonchalance.

Gamle spirituele postmästar Lindmark är sjelfskrifven för den seriöse pappans rol. Postmästarn har nu varit med i 40 år i alla societetsspektakel i den lilla staden, spelat hjelte och bof, prest och röfvare, Hedin och Almlöf och Dahlqvist och Sevelin om hvarandra, alltid lika excellent, alltid lika beundrad. Hans lifs dröm var att spela Hamlet, men då det på 50-talet var å bane, visade sig att alla stadens mamseller och dess fröken ville bli Ophelia men att ingen — hvarken karl eller qvinna, gift eller ogift, ung eller gammal — ville bli drottningen. Icke ens gamla sekter Finlund, som ansågs så passande, tack vare diverse stora käringtriumfer, såsom fru Griponia, fru Hammerström o. s. v.

Stadens första altsångerska, stödjepelaren för »Sängsällskapet» både i körer och soli, tullförvalterskan Paulsson hade åtagit sig Hedvigs rol, men sannt konstnärlig som hon

var harmades hon på konstens vägnar öfver den lilla löjtnantskans gröna atlas och skulle visa att hon satte konsten öfver kjolen, hvadan hon — lånat af sin husa. Denna finess vann åtskillig beundran af några äldre verkliga konst-älskare, dock voro de beklagligen i minoriteten. Mamsellerna Modelins talang och lilla löjtnantskans sötma togo allt för sig och — inbragte en artig summa, som af postmästaren, såsom skattmästare, omhändertogs och förvaltades.

Januari 21.

Från parkett.

Det torde nästan vara ursäktligt, om man kommit på det antagandet, att det varit julkvilan och den goda julkosten i ädelt förbund, som i fråga om *Dramatiska teaterns* repris-nyhet under förra årets sista dagar, »En teaterpjäs» på ett par, tre vissa håll i en ingalunda föraktlig grad ökade upp den vanliga tidningsrecensentförmågan att spinna ut en lång ända; ty det var minsann inte något mindre antal centimeter spalthöjd, som då presterades. Vederbörandes estetiska och literaturhistoriska visdom röjde en orväckande tendens att åka snart sagdt spalt upp och spalt ned, en uppmärksamhet hvaraf både vida nyare och värdefullare och intressantare pjäser ej alltid haft att smickra sig. Eljest torde numera en sådan pjäs kunna ganska lätt och bekvämligen affärdas. Den innehåller åtskilliga kvicka och roliga repliker och lifliga situationer samt diverse tacksamma teaterfigurer, men inga verkliga och fullständiga karaktärstyper och — hvad som är värst för densamma såsom repris betraktad — öfver det hela har tiden bredt ut ett ingalunda tunt lager af mögel och ålderdomlighet. Under åseendet kan man därför vissa stunder skratta rätt godt, andra stunden åter blir det långt och mindre roligt, och totalintrycket blir tanken, att den pjesen går man ändå inte precis och ser om.

Hvad utförandet beträffar, ställas dervidlag största fordringarna på en virtuositet, hvori somliga af teaterns artister af gammalt ega en stor rutin, nämligen ledig replikbehandling och ett spel som går raskt undan. Anspråken på en karakteristik, som icke stannar på ytan, torde deremot vara lättare att eludera. Hrr Fredrikson och Personne innehade två af hufvudrollerna, och de gjorde ifrån sig dem med den virtuositet, som sedvanligen står till deras förfogande vid slika uppgifter. Må-

hända vill den subjektiva smaken ha sitt ord med i laget i fråga om hvem af de båda som lyckades bäst. Hr Personne var verkligen icke sällan ganska rolig, men för min ringa del synes dock vara mindre rätt att likställa honom och hr Fr., hvilken senare, alltid själfständigare än den förre, hade en mera individuel prägel öfver sin roll och vida mer verklig humor. Flickans roll i »En teaterpjäs» var den första af nämnvärd beskaffenhet, som förunnats fru Bäckström, sedan hon mot detta namn utbytt det för vänner af en intelligent, själfull och flärdfri konst så sympatiska och aktade namnet Sandell.*

Under detta associationens första år har man vid rollutdelningar tagit hennes talang vida mindre i anspråk än hvad teatern själf skulle haft nytta af och hvad som bort kunnat väntas i följd af hennes talang, om. n. b. en sådan synpunkt i regeln vore den mest afgörande, samt hennes mans »diplomatiske» förståga. Denna roll tyckes emellertid ha öfverlemnats mera för att hon någon gång borde ha något att göra än för att den strängt taget passade henne. Det kan visserligen icke förnekas, att hennes artistnaturell behöfver en förstärkning af friskhet, uppsluppenhet och blodfullhet, men det fins få, om ens någon af teaterns nuvarande kvinliga artister, som i sitt spel ega samma naturligt verkande varma känsla och själfullhet, och därför borde hon ock, kottetriuträckningarna till skam, oftare få komma fram i passande uppgifter.

Hr Skånbergs organ och anlag synas ej heller peka åt samma håll hvaråt hans roll gick, men i följd af hans uppenbara behof af mycken rutin bör han ha gagn af att försöka sig på olika områden. Men hvad han under alla förhållanden har att med ängslig noggrannhet undvika är att som här ibland falla för frestelsen att i sin diktning imitera — hr Palme. Är all imitation i och för sig strängt förkastlig, faller en imitation af hr P:s sätt att tala närmast under det meningslösas kategori, om ock imiterandet af hans plastik vore ännu besynnerligare.

Sedan den långa perioden af repriser varit öfverstånden för teatern, ha händelserna så fogat, att — åtminstone innan

* Oaktadt eller kanske just därför att hon före sin fruperiod har ett konstnärsskap af värde att hänvisa till, har hon, i likhet med en annan framstående kvinlig artist, om hvars snara återbördande teatern tyckes ha förhoppning, försmått att efterfölja det af en och annan obetydlig eller mer än obetydlig aktris eller literatris med förkärlek hyllade bruket att, med sublim ringaktning för väljud eller det naturliga representantskapet för familjen, oka ihop både det gamla och nya namnet.

Pépa — det varit hr Hillbergs talang, som kommit att fungera såsom ett slags hörnsten för associationens skyldigheter i konstnärligt hänseende. Vid sidan af hans jägmästare i »Stål och flinta», Manuel i »Galeotto» och Petruchio i »En argbigga», fins väl knappast hvarken å mans- eller kvinnosidan något att anföra, som höjer sig öfver det aktningvärda eller virtuosmessiga. Och den blamage teatern nyligen ådrog sig genom den hafsiga och vårdslösa iscensättningen af en Shakespearepjäs, har han med framgång sökt utplåna genom den omsorgsfulla och goda uppsättningen af en annan Shakespearepjäs. Hr H:s talaug är säkerligen ingen dålig hörnsten att bygga på, och vore det icke ens för teatrar med gedignare och upphöjdare sträfvanden än de som väl i sjelfva verket äro utmärkande för någon af härvarande skådebanor. Bland Dramatiska teaterns för närvarande maktogande torde han ock vara den som är mest utrustad med en något mångsidigare och djupare literär håg samt förmåga att studera sig in och intressera sig för uppgifter af högre art än det för dagen moderna. Och då en teater af rang, som respekterar sig sjelf, icke får försumma en dylik repertoar och det vill synas som om publikens smak skulle, klokt vägled, kunna arta sig mer för sådana saker än hittills, borde associationen kunna i i flera hänseenden ha stor nytta af hr Hillberg. Det fins dock hvarjehanda men, ty, såsom erfarenheten visat, kan ett, tu, tre den vakna — och för närvarande tyckes den verkligen vara rätt vaken — energien betänkligt loja af och hans organisationsförmåga torde utmärka sig mera för hastiga glimtar af talang än ett ihållande arbete och han går säkerligen inte heller fri från yrkesjukan af storslagna ord och planer, som få nöja sig med att kastas ut för att göra effekt, men för vilkas förverkligande föga åtgöres. Denna gång emellertid hade han legat i och resultatet var godt, och man frågar sig onekligen, hvarför inte samma omsorg och noggrannhet i instuderingen alltid kunde tillämpas vid Dramatiska teatern. Och att det så borde och att ekonomien så tillåter, kan väl icke råda något tvifvel.

Hvad nu hr Hillbergs Petruchio beträffar, så är den måhända icke att räkna till hans allra fullödigaste sceniska »skapelser», men är alltid en prestation af rang, af mycket högt värde och intresse. Hvad som här i synnerhet slår en är den präktiga masken, som genast framkallar tidsstämningen, och den öfverväldigande styrkan och kraftmedvetenheten. Maskeringen kunde måhända tåla en något ungdomligare anstrykning, utan att Petruchio därför behöfde riskera att förväxlas med älskogssjuke

piltar. Han räknar uttryckligen sig själf till ungdomen. Hvad som i spelet alldeles för litet märkes är det uppslupna humöret och öfverlägsna humorn i all hans excentricitet. Derigenom blir hans framställning tämligen entonig i färgen. Och styrkan verkar äfven något för tungt, som jag vill minnas tyngre än på Nya teatern, men hvartill kanske äfven den nuvarande lilla ramen något bidrar, äfvensom den rent yttre kontrasten mellan Petru-chios och Katarinas figurer. I detta hänseende har man vid denna rollutdelning kastat å sido all hänsyn till den grundsats, som veterligen tillgripits såsom en mycket god förevändning vid andra rollfördelningar, nemligen att välja tvenne motspelare så att deras figurer något så när harmoniera till yttre dimensioner.

Förutom den generella uppgiften af att fägnas och bedåras publik och kritik med sin talang och sin älskvärda apparition har fru Hartman under det nya systemet fått sig anförtrodt två extraordinära missioner: 1:o) att lära hrr tidningsrecensenter att studera Gervinus och 2:o) att göra gamla Shakespeare populär både hos publiken och dioskurerne V. S. och C. L., hvilkas intresse för Shakespeare hittills varit temligen ljumt, hvarpå re- prisen af »Mycket väsen» är ett ganska färskt exempel. Båda sakerna äro högst förtjenstfulla, icke minst n:r 1, ty ehuru, tack vare examensböcker och kompendier, de lärda laterna nog icke saknas på sina håll, är det alltid roligt ju mer lärdomen tilltar.

Apropos tidningsrecensenter och Gervinus har ändå saken artat sig något komiskt. Gervinus kom ut 1849, »En argbigga» har i den nuvarande teatergenerationens färskare minne spelats 1880 och 1885 med fruarne Bosin och Ulff såsom Katarina. Och riskabelt torde ej påståendet vara att ingendera dervid återgaf Katarinas roll i enlighet med den nu proklamerade enda salig- görande uppfattningen eller, för att låna formuleringen ur Sv. Dbl., som en vanlig »Backfisch», hvilken tagit på sig en renässans- kostym. Att ej båda eller endera utgick från den uppfattningen synes ju ock deraf, att då ej nu skulle kunna föras ett så förfärligt väsen om att fru Hartman haft äran att slå in på en ny väg. 1880 regerade hrr C. L. och A. F. i D. B. och A. B. såsom recensenter och i de 20—30 rader de hvar egnade pjesen utta- lades ingen missbelåtenhet med fru Bosins uppfattning af sin roll, 1885 hade de båda resp. tidningarna fått andra recensenter, hvilka visade vida större intresse för pjesen, men inte heller de, lika litet som D. A:s dåvarande recensent, lyckades observera det grundfalska i fru U:s uppfattning af rollen, utan tvärtom berömdes hon lifligt och än i dag talas i A. B., fastän dess

nuvarande recensent är gervinist, om hennes verkliga och välförtjenta triumf. Och den som bekant så ovanligt lärde och vise H. A. R. i Sv. Dbl. kunde 1885 inte bättre sin Gervinus, än att han, som det tycktes af allt hjerta, instämde i lof-orden. — Och Gervinus hade ändå som sagdt kommit ut redan 1849, men först i nådens år 1889, d. v. s. jämt 40 år senare, blef han fullt erkänd af hrr Stockholmsrecensenter. Hans skugga bör verkligen vara fru Hartman tacksam. Det är ett nytt bevis på skönhetens och talangens förenade makt.

Fru Hartmans uppfattning och återgifvande af rollen äro nu snart sagdt enhälligt fastslagna såsom de enda saliggörande, och hr V. S., som blygsamt bjöd till att knysta, kröp strax till korset. Inför en sådan enhällighet vore väl egentligen det klokaste att helt vackert stoppa in alla sina tvifvelsmål. Kanske hade ock inga tvifvelsmål återstått för mig, om t. ex. Sv. Dbls recensent, hvilken snält och omständligt ordar om sin vända att frångå den gamla traditionella uppfattningen, varit nog vänlig att upplysa om icke blott att han reflekterat länge och väl, utan ock sättet hvarpå han i sina reflektioner ledde sig till sist fram till det resultat att det var alldeles på tok med det gamla sättet.

Totalintrycket vid åseendet af fru Hartmans argbigga blir en undran, hvarför en så stor apparat som hela fem akter etc. och så många brutala åtgärder skulle behövas för att lära denna ostyriga barnunge mores. Det borde ha kunnat skett med mycket mindre; obändigheten är inte värre än att man godt med någonting så enkelt som en risbastu hade bort kunna undvika hela den onödiga kraftförbrukning, som nu dels pjesen, dels hr Hillberg sjelf ålägger Petruchio. När fru Hartman sträcker på sin lilla spåda figur och sticker upp sin lilla näsa och söker se kavat ut, blir det snarare ett näbbigt, nippertipsaktigt barn, till på köpet med afgjord borgerlig anstrykning, än någon representant af adlig börd för den renässanstid, hvars blodfullhet och kraft man ändå samtidigt i recensionerna varit ganska angelägen att orda om. Den fasa hennes omgivning och staden erfar för henne kvarstår oförklarlig med fru H. i rollen. Med det intryck hon gör af mera barn än kvinna får man ej sigte på den sensualism, som, senare när bøjelsen för Petruchio vaknat i hennes sinne, måste framträda, då dylikt var ett hufvuddrag för dåtida människors kärlek, och ej heller klart för sig, att hon rent af, hvad tiden beträffar, ens *hunnit* hålla på så länge att hon blifvit en visa för hela staden och sjelf fått egentlig anledning att frukta för att tiden skall gå och hon bli der sittande. Man har ifrigt hållit

på att Katarina skall tillhöra den s. k. slynåldern, och med slynåldern menas väl öfvergångsperioden från barn till kvinna, d. v. s. en period, som i erotiskt hänseende påminner om beskrifningen i ett bekant horatiansk ode. Hur gammal skall i så fall den yngre systemen anses vara? Men just hr Hillberg, hvilken till icke ringa del torde ha äran för fru H:s framgång i rollen, tyckes låta sig angeläget vara att dementera en dylik uppfattning genom sina slutord i sista akten, hvilka slutord till på köpet äro, så vidt jag kan finna, af honom tillagda och som synas vara pjесens sens moral: »det betyder att dugtigt kvinfolk skall ha dugtig man.»

Det är visserligen en ytterst förträfflig regel, men att epitetet »dugtigt kvinfolk» passar till fru H:s Katarina återstår att bevisa, och sådana saker som att grunddraget i Katarinas karaktär bör vara naivitet och ej elakhet, eller att hon ej bör vara något gammalt och långt åkerspöke med manhaftiga fasoner och grof röst stå ej i minsta samband med nyss antydda bevisningsresterande.

Äfven med den uppfattning, fru H. sökte tillämpa genom rollen, gjorde dock vid vissa detaljer charging sig gällande, såsom när hon i sin ilska kippar efter anden eller i fjerde aktens första tablå ibland sätter sig ned, och när hon i andra akten till sist tystnar inför Petruccio, synes det mera berott på andfäddhet framkallad af den häftiga ilskan än, såsom just Gerwinus tyckes föreskrifva, öfverväldigad af naiv förvåning.

Om man alltså har svårt att anse fru H:s öfvertagande af Katarina annat än som experiment, hvilket ej förefaller fullt motiveradt eller fullt lyckadt, så är det den stora grundskilnaden mellan detta experiment och några andra experiment under året med en eller annan artist, att om ock bemödandena då varit lika samvetsgranna, enär fru H. dessutom är en verklig artist med stor talang och intelligens, detta experiment slog ofantligt mycket bättre ut och hennes Katarina i alla fall blef ett dugtigt och talangfullt stycke arbete.

Hur ung fröken Ulrik än i verklighet må vara, hjälper det inte, att hon icke har med förlof sagdt något nuckigt och tråkigt i tal och spel, och såsom representant af »jungfrulig mildhets tju-sande behag» passar hon föga.

Hvad som för oss svenskar är det mest intresserande i den sista nyheten, Meilhacs och Ganderax' komedi, Pépa, är den spirituella och underhållande dialogen samt i psykologiskt hänseende skildringen af uppvakningsprocessen af de gamla känslorna

mellan de båda fränskilda makarne. För parisiska skådespelare kan ju dessutom ett typiskt utförande af de olika personerna och särskildt af rastaquouèren framkalla resultat af intresse för publiken. Vid premièren här var oursäktligt nog stycket ingalunda fullt färdigt och gick icke med vederbörlig fart. Det torde ock endast vara två af de fem hufvudpersonerna, som fullt hålla måttet, nämligen fru Hartman och hr Fredrikson. Den förra var ung, frisk, intagande och fängslande som ej många af våra aktriser äro det, om ock det var föga spår af det exotiska som vederborde både i utseende och spel. — Hr Fredrikson var verkligen ytterst dräplig, specielt när han lät sitt skämt och raljeri fritt spela. Det var en afgjord seger. — Antagligast i följd af sina bemödanden att få fram en karakteristisk typ, kom ej hr Hedin, den eljest alltid så dräplige och oförlikneligt rolige, att nu göra sitt vanliga oemotståndligt skrattretande intryck. — Under innevarande spelår har jag haft godt tillfälle att hos fru Bosin beundra i synnerhet en talang, den nemligen att icke blott kunna bevara alla sina gamla goda roller, utan äfven kunna kapa åt sig en hel mängd nya goda samt på långt afstånd hålla ifrån sig alla dåliga eller mindre tacksamma. Hon har uppenbarligen en mycket stor förmåga att verka som »den tysta kraften». När man emellertid ser huru t. ex. fru Fahlman systematiskt i koterikompromissernas eller de personliga beräkningarnes intresse (intrigerats och) makats öfver till en repertoar af dåliga, af andra försmädda eller nära på komparsroller, gör man sig den frågan, om ändå inte en liten paus kunnat göras deri och hon t. ex. få denna rollen, då hon ju ovilkorligen förefaller både yngre, liffigare och elegantare än fru Bosin och det icke är samma förhållande med henne som med fru B., eller, mildt taladt, att förkonstlingen lurar på henne. I småleendet, i betoningen, andhemtingen, kring mun och ögon, ja t. o. m. i gången sitter den nemligen på lur, som vid en något uppmärksam iakttagelse lätt kan ses. — Att förklara hr Palme såsom den hederlige Jacques i »allo tillfredsställande», såsom några gjort, förefaller bra starkt. Man komme nog sanningen närmare, om man sade att han var t. o. m. slöare än vanligt, och hvad som var ovanligt, han föreföll inte ens vidare elegant ut.

En stor hufvudstadstidning educerade oss för någon tid sedan derom att hundraåriga årdagen af den stora franska revolutionen borde vara oss en fullkomligt betydelselös och likgiltigt tilldragelse, då det goda, som revolutionen möjligen åstadkommit, redan förut fans i Sverige, förmodligen i följd af våra kungars förtjenst. Men märkvärdigt nog glömde artikelförfattaren en sak, måhända den enda, hvarför vi, indirekt å. m., ha revolutionen att tacka för, och i dessa den djupa loyauténs dagar var det en oförsvarlig glömska. Hade revolutionen icke kommit, förefaller det ytterst problematiskt, om vi i det här laget haft den nuvarande regerande dynastien, utan hade den ätten än i dag kanske vandrat der nere i Pau såsom småborgare eller advokater af misstänkt semitiskt ursprung. När en historiker i detta hänseende ej sett längre än näsan räcker och glömt bort den omständigheten, får man ej svårt tillräkna en så ung och olärd man som hr Geijerstam att när han ger sig till och lofsjunga revolutionen han också glömmet den meriten. Men för resten är hr G:s nyårs-pjes »Seklernas nyårsnatt», uppförd å Svenska teatern, ett nytt bevis på den nuvarande ungdomens dåliga tendenser. Ty hvad är det annat när författaren väljer ett sådant ämne och bl. a. låter Svarte-Petter förklara sig vara kyrkans vän och sin kulör vara samtidens färg, »litet obestämdt, grå som den riktiga natten» eller kalla Sverige för ett land »der man soffer på minnen och älskar mig än — och aldrig har kunnat bli riktigt vaken». Och de hädiska orden om samma land efterföljas af andra lika svåra:

Det tänker ej framåt, bara tillbaka,
 Der sväljas kameler och silas mygg,
 Och det låter som väder, när stormarna braka
 Der har jag ställt till det så utmärkt bra,
 Att friheten blifvit en gammal moster,
 Som säger till makten båd' Amen och ja
 Och bjuder folken på dödfödda foster.
 »Gamla Svea» är mosterns namn,
 Hon är putsad och fin, men slug och förveten,
 Hon sträcker åt landet sin skruppna famn
 Och jollrar i barndom om sedligheten.

Det der och sådant som »alla vilja se yxorna gå, men ingen fins som törs hålla i skäften» kan måhända ibland för en kortsynt betraktelse förefalla ega en viss sanning, men det är naturligtvis i alla fall högst opassande att säga det. Också var det en viss tillfredsställelse att åse huru recensenterna från ett par s. k. samhällsbevarande organ med ett i sig sjelft heligt nit

att visa sig värdiga sina sporrar och som till yttermera visso var inspirerad af personlig obenägenhet och af vissa icke för misslyckade auktorer precis ovanliga känslor, skyndade att med eftertryck läsa lagen för förf.

Vid premiären måste emellertid märkvärdigt nog äfven uppriktigt rojalistiskt-konservativa känslor känna sig delvis förstummade i följd af den stämning, som den rabulistiske, men besynnerligt nog ändå talangfulle förf.* onekligen fick fram. Icke så litet bidrog dock väl dertill hr Josephsons stora smakfulla arrangeringsförmåga och den af en okänd tonsättare komponerade musiken.

Att spela Molière är ett aktningvärdt, men svårt företag. Det är svårt, därför att det här i landet saknas all vana och tradition i det hänseendet och dessutom våra skådespelare i allmänhet sakna den literära och kulturhistoriska bildning och resonansbotten, hvarförutan det blir dem omöjligt att få fram erforderlig stämning. Svenska teaterns försök med Fruntimmersskolan stannade därför vid ett aktningvärdt bjudande till, men enda sättet att komma någonting i den vägen är naturligtvis att icke ge tapt, utan göra om försöken, och ju mer skådespelarne arbeta sig in i Molièreuppgifter, dess mer skola de förmå få publiken med sig. Det vill dock synas som om sedan denna gång försöket skulle slagit bättre ut, om t. ex. fröken Grund fått Agnes' roll i stället för fru Lundberg. Frkn Grund är visserligen ännu bara elev, men hon förefaller ega naturlig känsla och omedelbarhet, och det är två saker, som äro allt annat än utmärkande för den andra, hvilken, vid sidan af sitt täcka utseende och sin mångåriga teaterrutin och sitt som det synes samvetsgranna arbete, är icke blott ständigt enahanda, utan, hvad som är ännu värre, är en personifikation af saftlös smånäpen förkonstling. Hr Ranfts bemödande var mycket aktningvärdt, men tort och strandade på ofvan antydda orsak.

Det fins en magisk trollformel, hvarmed såväl förläggare som teaterdirektörer tro sig kunna tillintetgöra hvarje anklagelse för förseelse mot smak och literatur, hvarför de utsätta sig vid valet af sina resp. repertoarer, och den lyder: publiken vill ha den sorten. Att det ofta varit ursäkten för upptagande af de tyska dramatiska produkter, hvarmed vi under senare år varit hemsökta, är alldeles äfvet, men nu visar det sig gång på gång att ursäkten ej längre är hållbar. Det är med en verkligt rörande oförtrutenhet, teater-

* Måhända beror detta derpå att han och hans gelikar enligt nyare forskningar i grund och botten äro reaktionära varelser.

direktörerna ändå fortsätta med importen af slikt kram. Läger man i hop alla stycken af ifrågavarande slag, Svenska och Södra teatern detta spelåret haft fram, blir resultatet ganska respektabelt — kvantitativt n. b. — och ingen annan skådespelsgenre har lika uppmuntrats på långa stycken när. Lifslängden har dock icke varit synnerligen lång, vår publik står dock numera icke fullt på samma ståndpunkt som den göteborgska, hvilken för närvarande tyckes inne i ett menlöshetstillstånd och i fråga om gengäld för mångåriga uppoffringar och sympatier på sin teater ej ställer högre anspråk än till operetter — och det är ändå en viss reson — och lustspel af samma nivå som »Stabstrumpetaren», »Sömmerskan», »Nya bibliotekarien» etc. — Svenska teatern särskildt, som har ett gammalt anseende att åter tillkämpa sig och som genom den sällsynt stora framgången med »Lifvet på landet» rönt en sådan ekonomisk uppmuntran, borde vara pliktig att rikta sina sträfvanden till något högre mål. Egnades den ihärdighet, tidspillan, kostnad och omsorg, som nu krävas för framdragandet af den ena produkten efter den andra af ofvan antydda literärtykälkborgerliga tyskeri eller dermed befryndade, i stället på saker af mera idé och värde, skulle de ekonomiska resultaten antagligen bli lika goda och repertoaren verka uppfostrande på skådespelare, publik och hvarför inte — äfven på kritiken. — Att det sista behöfs är nog hvarenda teaterdirektör och teatermenniska genast med om. — Alltid finnas vida bättre och ingalunda mer förlegade eller mindre »spelbara» pjäser både i den skandinaviska och utom — skandinaviska literaturen, om man bara har omdöme och gör sig besvär att söka och rörande dylika pjäser visar något af det mod och den ihärdighet, som man nu har rörande värdelösa ting.

Det är ju alls icke otroligt, att de pjäser, specielt Svenska teatern kommit med, äro lika goda som flera, hvilka förr i tiden med belåtenhet slukats af publik och kritik. För mig skola de gerna, om det kniper, till och med påstås vara bättre.* Äfven om hrr Holmqvist, Warberg och andra ibland kunna bli roliga att åse, ge dessa pjäser af flera anledningar i regeln de spelande föga tillfälle till allvarigare verklighetsstadium och talangfullare karaktärsutveckling, utan få de inskränka sig till mer eller mindre hyggliga schablonarbeten. Från första stund i harmoni med innehållet vanligen platt skrifvan och utan tillstymmelse till verklig

* Dock ett sådant medgifvande vill jag inte gerna göra i afseende på »Högmod går för fall», som trots sin goda sensmoral var mer än lofligt enkel; mycket kan dock kanske tillräknas lokaliseringen som borde ha skett med mindre platthet och talanglöshet.

stilbehandling, bli styckena icke sällan genom öfersättningen än mer tillplattade och banaliserade, hvilket äfven står i harmoni med de inom teaterverlden ingalunda sällsynta begreppen om en förträfflig och ledig dialog.

Södra teaterns sällskap har, i synnerhet förr i tiden, vunnit många framgångar på det borgerliga lustspelets område, men på senare tider, med allt erkännande af det goda som fruarna Caspér och Fornell och frkn Magnusson, hrr Åbjörnson och Bergström m. fl. åstadkomma, synes det nästan, som om teatern lefde för mycket på sin gamla renommé. I stället ha dess ledare börjat för teaterns räkning fika efter konstnärliga lagrar såsom operett-teater. Och tack vare teaterns manliga afdelning ha resultatet blifvit märkvärdigt framgångsrika. Hvad är det nämligen för märkvärdigt att personer med röst och musikaliska studier lyckas i operetter? Men att ge operetter och t. o. m. operor, der hvarenda en af de manliga uppträdande i fråga om röst-resurser kunna täfla med kråk- och sparfläktet, det är *konst*, verklig utsökt konst till på köpet.

Konungajubileet, som på våra flesta teatrar framkallade så många lysande prof af snille och smak och historisk sanningskärlek se'n, blef för Södra teatern en anledning att pröfva sina krafter på ett af densamma förut oförsökt fält; det historiska skådespelet i den högre stilen. Vehikeln för försöket blef »Napoleon I», naturligtvis hemtadt från tyskan. Visserligen kan det tyckas, som vore det ett något egendomligt val af pjes till förhäriligande af h. m:t konungens höga födelsedag och det synes vitna mera om insigt i tyska språket än om historisk kändedom, såsom den flyktigaste erinring om »stamfaderns antecedentier» genast visar. Pjesen vill förhäriliga Napoleon och tröheten och den ädla, oegennyttiga uppofringslusten hos dem som i motgångens dagar icke sveko. Och vid det Bernadottska namnet bifogade fransmännen länge ett epitet af helt annan innebörd. Men stycket var i alla händelser dråpligt och genom sitt granna språk excellerade det i viss mån inom det oafsigtligt, men starkt paradiskas genre, hvadan det var högst nöjsamt att åse.

På romanens och novellens område har den efter Strindbergs framträdande uppspirande yngre originalliteraturen genom Ernst Ahlgren m. fl. kommit med goda beaktansvärda alster, men på den motsvarande inhemska dramatikers område är det ännu alldeles för magert. Och icke kan då Geijerstams sista pjes »Telje tokar», trots vissa mycket goda egenskaper, der komma att spela någon roll. Orsaken dertill har af somliga ansetts vara

bland annat dess tyskeri, och att förf. gått för mycket efter tyskt mönster kan väl ej heller bortresoneras. Men det är emellertid det goda med stycket trots dess ibland alldeles för lösa sammanhang, att förf. uppenbarligen vid nedskrifvandet hade ett syfte, som han ville ha fram, nämligen att klämma till hvarjehanda officiöst artificiellt sedlighetsnit. Och för detta ändamål har han haft till sitt förfogande ett betydligt förråd af naturlig fyndighet och godt lynne, som man tyckte borde ha framkallat friskare stämning vid premiären, än det då i sjelfva verket gjorde. Orsaken härtill bör i viss mån sökas i den stereotypet, som är utmärkande för två hufvudrollsinnehafvare, hrr Bergström och Wagner. I synnerhet den förre kan nog vara rolig ändå, men hade de verkligen gjort någon individuell typ af sina uppgifter och sparat något af sina väl bekanta tonfall och rörelser, skulle publikens belåtenhet nog varit större. Hr Strömberg, hvars komik eljest är så osmaklig och skådespelareförmåga så enkel, öfverraskade för denna gång med något verkligt utmärkt i sin karakteristiska polisbetjentsroll. Bland de öfriga tilltalades jag i synnerhet af fröknarna Magnussons och Hodells spel.

Vasateatern tog upp före jul den gamla, men kvicka och roliga »Resan till Kina», utan att spelet utmärkte sig något ovanligt hvarken till godo eller ondo. Dess af aktören Hirsch hopskrifna nyårspjes karakteriserades af sin absoluta brist på verklig skämtförmåga och var bland enkla nyårspjeser den enklaste tänkbara.

Den 10 februari.

Gasparone.

Grefvinnan Zoë.

2.

Det var vid slutet af en sådan der liten förtjusande frukost på tu man hand, som grefven en vacker, men något mulen julimorgon yttrade:

»Jag har glada nyheter för dig, min vän, — åtminstone tror jag de ska komma att behaga dig, och jag skulle miss-taga mig mycket, om de inte det gjorde.»

Hon såg upp från desserten — en makalös fruktpudding — och bad honom om fortsättning med ett litet bevekande och på samma gång skälmskt ögonkast.

Grefven lutade sig bekvämt tillbaka i stolen och dröjde litet med svaret.

»Men så sitt inte der, Gustaf, och se så förfärligt hemlighetsfull ut; du förstör min aptit och den här fruktpuddingen är så delikat.»

Grefven skrattade — ett litet godmodigt, underjordiskt skratt, som kom hans mage att hoppa.

»Du bekänner således, att du är nyfiken?»

»Ja, har jag sagt, ja!»

»Nå, för att inte din dessert ska behöfva vänta — vi få inqvartering!»

Hon lade hastigt ifrån sig dessertskeden, sköt stolen något tillbaka från bordet, slog ihop händerna och utbrast i ett muntert: — »nej, hvad du säger!»

»Jag tror du blef öfverraskad.»

»Ja, synnerligast som Lotten nu i åtta dagars tid, när hon lagt upp mitt hår, inte gjort någonting annat än talt om den der inqvarteringen.»

»Och du har inte alls låtsats om någonting!»

»Af den enkla orsak, att det inte alls intresserar mig.»

»En inqvartering!»

»Ja, just en inqvartering! Här skall allting vändas upp och ned både i boningsrum och stallar; man skall störas i sina vanor, salongen skall komma att lukta stall, matsalen tobaksrök, och sedan herrar officerare haft den vänligheten dra sina färde, skall det behövas minst fjorton dar, innan man kan säga sig vara riktigt qvitt den der inqvarteringen. Jag tycker du borde sagt nej.»

»Det är inte så lätt, min lilla vän, man har pretentioner på en ägendsägare som jag, och säger man nej, blir man ansedd för att vara ogin — ja, någonting ännu värre — snål...»

»Min gud, bara det sista ordet är aldeles nog att omvända mig. Hellre än att någon skulle få anledning ens tänka det om grefve von Flandern, är jag beredd att öppna Räflinges portar för hela svenska armén, om det gäller.»

Hon hade rest sig från bordet och stod midt framför sin man med kinderna färgade af en svag rodnad och underläppen ännu liksom darrande efter de sista orden.

»Så... så», lugnade grefven med ett godt leende och drog henne med mildt våld till sig, »det är ju ingen fara skedd; du är en riktig liten krutdurk, *chérie!*

Men i grund och botten smickrade det grefve von Flandern, att hans unga grefvinna visade sig så känslig i hvad som rörde hans anseende, och när han nu tog hennes små knutna händer och kysste dem upprepade gånger mellan sina öfverströmmade hans hjerta af tacksam hängifvenhet, och han hviskade häftigt, som gaf han vika för en våldsamt frambrytande känsla:

»Min gud, hvad jag älskar dig!... hvad jag älskar dig, Zoë!»

Hon hade aldrig förr hört detta skälfvande, passionerade tonfall i hans röst; hon blef nästan skrämmd af detta plötsliga utbrott och lösgjorde hastigt sina händer.

Han fortfor att se på henne med en bönfallande blick — som en hund, hvilken tigger att bli smekt af sin herre.

Den glada, otvungna stämningen var emellertid borta; grefvinnan lemnade snart matsalen, och grefven blef ensam med kaffet och sin cigarr. Men den fina havannan ville inte smaka; den blef liggande halfrökt bredvid kaffekoppen, i hvilken den svartbruna, aromatiska drycken ostördt fick kallna.

De följande dagarne kommo med lif och rörelse. Flyglarne skulle iordningställas, stallarna delvis utrymmas, allting skuras, fejas och putsas. Och dagen i ända slagtrade, bakade och gräddade man. Från Stockholm kommo ändlösa sändningar läckerheter, cigarrer och viner; det såg ut som ville grefven bereda de på fältmanövern stadda trupperna ett svenskt Capua, som icke stod det gammalitalienska efter. Räflinge skulle komma att göra heder af sig.

En regnig och kulen morgon vaknade grefvinnan Zoë vid en häftig kanonad. Den ljud ännu långt aflägsen — som en dof åska — men tycktes närma sig efter hand.

Hon slöt ögonen och lyssnade.

Hennes lifliga fantasi trollade fram den ena bataljscenen efter den andra; hon såg skyttelierna utveckla sig på fälten, batterierna köra upp på kullarnes krön, såg lifgardet till häst i sina ljusblåa uniformer och blänkande pickelhufvor jaga fram för lösa tyglar med sablarna i högsta hugg. Och der hon låg i sin mjuka, varma bädd, höljd af ett dunlätt, gult siden-täcke, kom det öfver henne en vild längtan att stiga upp, låta sadla Arabelle och kasta sig midt in i det stormande vimlet. De sista dagarne hade bragt en nervös oro in i hennes själ, och hon kände ett oemotståndligt behof att få den stillad.

Hon kunde inte glömma den der lilla scenen vid frukost-bordet. Den var ju i och för sig sjelf alldeles för obetydlig att lägga på minnet, men den hade låtit henne ana att hennes äktenskap, som under dessa tvänne år flutit lugnt och stilla som en djup och klar å, nu skulle få en annan riktning. Grefvens plötsligt frambrytande passion hade kommit henne att frukta detta. Hon hade i hans tonfall, i hans blick fått en påminnelse om, att hon en dag skulle nödgas inlösa den vaxel hon i äktenskapet gifvit sin herre och man. Hon hade varit beredd dertill, när hon gaf honom sitt ja — hon skulle till och med icke funnit offret allt för hårdt, om han kräft det som en pligt af henne genast. Men nu — nu sedan hon under ett par år gått och invaggat sig i den tron att deras samlif skulle fortgå som det börjat i lidelsefri och trygg vänskap — nu kunde hon icke låta bli att förskräckas vid tanken att allt detta skulle sköflas, brytas ned för att förvandlas i — hon kunde icke finna rätta ordet. Grefven hade under dessa år mera varit som en far för henne, och hon hade omfattat honom med en dotters hela varma tillgifvenhet — skulle nu fadern bli sin dotters älskare eller Hon kunde i förtviflan

slå sina båda små händer för ögonen och rysa af skam, när hon tänkte derpå. Hvarför . . . hvarför fick då inte allt fortgå som det varit? Men hon var säker på att det inte det skulle göra. Derför denna oro. Och oupphörligen ljud i hennes öron grefvens stämma, skälfvande af åtrå: »jag älskar dig . . . min gud, hvad jag älskar dig, Zoë!»

Den ännu aflägsna, men allt häftigare kanonaden förekom henne nu, der hon låg halfvaken i sin säng, som någonting riktigt efterlängtadt. Den skulle, föreföll det henne, rensa den tryckande luften, den bebådade lif och rörelse — omvexling under åtminstone ett par dagar. Hon skulle kanske få tid att glömma, hvad som nu oroade henne, komma i jämvigt igen, och gjorde hon bara det . . .

Hon log ett litet segervisst leende, steg upp ur sängen, trädde fötterna i de små röda saffianstofflorna, tog på morgonrocken af vitt ylle, fodradt med skärt siden, och stälde sig, kväfvande en gäspning, att se ut på slottsgården.

Regnet föll ännu, men ytterst lätt och fint; det var någonting midt emellan duggregn och dimma, och här och der syntes en skimrande, liksom nytvättad blå flik af himlen mellan de ljusgråa molnen. Det lättade upp, det var tydligt.

Så bröt solen fram och bredde sig smekande öfver parkens friska, yppiga grönska; en och annan regndroppe föll glittrande ur löfverket, och när Zoë slog upp fönstret, strömmade bofinkarnes qvitter mot henne som en glad morgonhelsning. Den försatte den unga grefvinnan i bättre lynne och gnolande en liten själfsvåldig melodi gick hon till spegeln och började sin toalett.

Hon hade just satt upp sitt präktiga cendréfärgade hår i en kokett knut i nacken, då hon drogs till fönstret af snabba, brådska hofslag.

En officer red i kort traf in på slottsgården.

Han höll in hästen framför hufvudtrappan och såg sig litet nyfiket omkring som var han alldeles främmande på stället. Så fick han syn på Zoë, förde genast handen till mössan och bugade artigt i sadeln.

Hon rodnade som ertappad på bar gerning och drog sig häftigt tillbaka, utan att besvara helsningen.

Genom det öppna fönstret kunde hon strax derpå höra, att man samtalade nere vid trappan. Hon kunde till och med urskilja sin mans röst och en frisk, klar ungdomlig, stämma,

som talade i en ytterst belevvad och diskret ton. Det lät nästan som hade den unge officeren utbedt sig någonting.

Så kom det något högre:

»Farväl, herr grefve!»

»Au revoir!... och välkomna, mina herrar, hjertligt välkomna!»

Zoë smög sig fram till fönstret och såg ut, gömd bakom den tunga damastgardinen.

Han galopperade bort genom parken — en stolt, präktig galopp, som visade hur väl han satt i sadeln. Zoë påminte sig knappast ha sett någon rida så väl, och hon undrade ett ögonblick, hvad den unge officeren kunde heta. Men hon tyckte sig bestämdt ha hört den der rösten en gång förr.

Medan hon stod der och letade i sitt minne, knackade det ett par sakta, men ifriga slag på dörren.

Hon vände sig om:

»Entrez!»

Det var Lotten, kammarjungfrun. Hon kom med hälsningar från grefven, att nu kunde generalen komma hvilken timma som helst, och grefven ville öfverlägga litet dess för innan vis-à-vis dejeunern.

(Slutet följer.)

H. A. Rings drapa.

Under titeln »Dikter af H. A. Ring» utkom till sistlidne jul en samling rimmade och orimmade versstycken, inför hvilka en literaturanmälare är ursäktad, om han står alldeles handfallen. Helt enkelt derföre, att boken — det är en volym på öfver 300 sidor — omöjligen kan räknas tillhöra literaturen, änskönt den framträder med anspråk, som vore den ett evenemang inom den svenska vitterheten.

Nå ja, ett evenemang är det ju på sätt och vis, att en person, som i årtal sysslat med literär kritik, ger ut ett arbete *så* fullständigt blottadt på literär begåfning och derjämte *så* sorgligt vittnande om brist på sjelfkritik. Det är denna herr Rings egenskap af literaturgranskare som i främsta rummet bestämt mig att granska hans diktsamling. Han har sjelf skulden, om kritiken blir skoningslös. Mitt bemödande skall vara att opartiskt och rättvist men med den största uppriktighet säga herr Ring, *hvarföre* han icke bör upptaga sin tid med att skriva vers.

Men först ett ord om bokpermar.

Då man står der vid bokhandeldisken och väljer bland jullitteraturens alster för att finna en lämplig julklapp åt låt oss säga en ung svärmisk flicka, blir det gerna en diktsamling man stannar för. Ej alltid är det då författarnamnet utan kanske lika ofta en vacker perm, som får bestämman valet. Ett elegant yttre är ju verkligen också af en viss vikt för en julklapp, afsedd att lemnas i vackra, hvita händer. Men manne icke permen spelar äfven en annan, mindre estetisk och så att säga mera merkantil roll vid julinköpen? Jag undrar, om inte rätt många af de

naivare bokhandelskunderna i det lysande bandet se lika som ett slags garanti för innehållets värderikhet. Man har så svårt att föreställa sig, det kostelig cloth och guldsnitt kunnat gifvas till missledande hölje åt afgjordt tarfliga rimsmidier.

Herr Rings »dikter» borde kanske ej ha varit så elegant utstyrda. Dock är det min bestämde öfvertygelse, att förf. aldrig hyst en den aflägsnaste tanke på att slå allmänheten blå dunster i ögonen. Juveleraren, som säljer värdelösa stenar i guldinfattning, kan allt för väl tänkas handla på god tro, ehuru han är en klåpare i sitt yrke, som icke förstår att skilja på glasbitar och diamant. Och det fins mycket, ja betänkligt mycket i H. A. Rings »dikter», som talar för, att han innehar den sanna trosförvisningen i fråga om äktheten af sitt skaldskap. I likhet med revisor Tammelin, som dock har mera formtalang, begagnar sig Ring rätt mycket af sin obestriddiga, medborgerliga rätt att tänka sig in i hvad »skalden» är och hvad han känner — felet är endast, att det sker i en ton, som rent af utmanar till frågan: »Icke är du densamme?» Jag tror, att herr Ring tror, att han är en verklig skald. Det har gått så naturligt till. Han har sjelf funnit njutning och vederqvickelse i läsningen af Herman Rings »dikter», och så har han tänkt: »Hvarför skulle jag egoistiskt behålla denna njutning för mig allena? Qvåder jag icke sjelf på ett ställe:

För andra lefver skalden,
Du lefver för dig sjelf —
Men när för andra han lefver,
Han fröjdar bäst sig sjelf.»

Diktaren Ring kan ej tas alldeles ogrumladt seriöst; det går helt enkelt inte. Och om — som är högst troligt — han kommer att finna det opassande, att man skämtar litet med hans Musa, ber jag blott få påminna honom om, hvad professor Sigurd Ribbing sade i konsistorium, då ett par studenter stodo anlagade för att ha skrattat åt professor Lindblad ridande.

— Um, um, sade professor Ribbing, jag anhåller, att professor Lindblad behagade sätta sig till häst och rida förbi konsistorii fönster, på det att konsistorium må kunna afgöra, huruvida det är en fysisk möjlighet, um, um, att

hålla sig från skratt, um, um, då man ser professor Lindblad rida.

Får jag således be herr Ring sitta upp på pegasen och trafva förbi ett slag, på det att allmänheten må kunna döma om, huruvida ett litet löje är befogadt.

Klatsch! Der kommer han.

Hans ridkostym är lysande. »Eros och Anteros» — »La vague» — »La gaya ciencia» — »Douce souvenir» (doux? Se Oldes grammatika!) »Venus victrix» — »Pauvre fille!» — »Γνώρι σεαυτόν!» och slutligen — det klingar nästan litet sjelfironiskt: »Le silence seul est grand, tout le reste est faiblaïsse.»

Vi finna redan af innehållsförteckningen, att det är en lärd författare vi hafva framför oss. Det är en skald, som har alla lokal- och tidstoner i sin lyra. Hör bara: »Byzanz : Basilica» — »Franken : Romansk» — »Firenze : Renaissance» o. s. v. Det är en skald, som försmår den stora hopens lättvunna bifall och i stället vädjar till den lilla men utsökta publik, af hvilken ensamt han kan hafva hopp att bli fullt uppskattad.

Beklagligt för herr Ring, som annars mähända finge en éloge för sin historiska lärdom, tillhör anmälaren den der stora okunniga hopen, som alldeles icke är i stånd att säga om diktarens tidsmålningar äro originaltroget återgifna. Jag må äfven tillstå, att jag, helt och hållet okunnig i japanska språket, icke kan afgöra, huruvida de japanska »sångerna» (utas) äro riktigt öfversatta. Deremot anser jag mig vara tillräckligt hemma i svenska språket och dess behandling i bunden form för att om de öfriga dikterna våga det omdömet, att de på få undantag när låta som mödosamt gjorda öfversättningar från japanesiskan.

Se här ett prof:

Ljusdunkel.

En ensam lampa brinner
I stora vida kyrkan,
Dess matta sken ej hinner
Till rummets halfva yta,
I ljuset några sitta,
Och der dess strålar bryta
Sig emot mörkret, spritta
Ur sömnen andra, flera
I dvalik slummer dvaljas

Längst bort, der blott en strimma
 På afstånd genom töcknet
 Kan solgångsdunkel glimma.

Här har sättaren med god urskilning och ett tjockt »mellanslag» beredt oss tillfälle till andhemtning, hvarefter vi med upphvilade krafter fortsätta:

— Men ingen dock så fjerran,
 Så helt i mörker bida
 Du ser, att ej en aning
 Af ljus sig kunnat sprida
 Till ögats hinna närmst af mörker omkringgjutet,
 Så tror du, och du trygg omkring dig skådar
 Och mängden varsnar uti villor slutet,
 En marionetthop, rörd af någras trädar.

Är det icke, som om man hörde ångvälden släpa sig fram öfver nylagd makadam?

Och der dess strålar bryta (paus)
 Sig emot mörkret, spritta (paus)
 Ur sömnen andra, flera (paus)
 I dvallik slummer dväljas . . .

Hvar och en, som har om också bara ett rudiment till versöra, måste känna detta rudiment ömma af smärta, då han hör slik poesi. Att på det sättet åtskilja nära sammanhörande ord har hittills icke varit brukligt i allvarsam vers. Ingen gymnasist eller femteklassist, som är det ringaste mån om sitt rykte, riskerar att komma med något så vanskapligt; han skulle, om han gjorde det, ohjelpigt förstöra sitt tilläfventyrs vunna skaldenamn och aldrig mer kunna ha någon förhoppning att bli vald till ordförande i den literära skolföreningen. Men herr Ring gör öfverallt sådana fel med den lugnaste min i världen.

Låt oss ej söka utgrunda meningen med denna djup-sinniga dikt. Den som i likhet med herr Ring tror, att det dunkelt sagda är det djupt tänkta, bör ytterligare läsa de tanketunga dikterna: *Skeppsbrott*, *Kval*, *Egoism*, *Om!* m. fl. Det sistnämnda stycket är särskildt beaktansvärdt såsom ett godt exempel på hur litet det hjälper att ödsla med tankstreck och frågetecken, der ingen tanke ligger bakom och frågan, som uppställes, är lika alldaglig som banalt behandlad.

Att författaren till »Ljusdunkel» saknar sinne för ryt-
mens skönhet torde ej kräfvat flera bevis. I allmänhet synes
han helt och hållet ha missförstått formens betydelse vid
konstnärlig produktion. Han har klart för sig, att det
skall låta naturligt och förefalla att vara

» . . ledigt kastadt ner lik-
Som just ur pennan flutet.»

Men hur ett sådant resultat skall uppnås, derom har
han tydligen en felaktig föreställning. Gode herr Ring,
det är ej nog att bara doppa pennan i bläckhornet och låta
det rinna — på det sättet skapas dumma rimsmiderier men
aldrig en konstnärlig dikt. Man får det ej att låta så der
flyktigt nedkastadt utan mycket arbete, mycket omsorgsfull
filning. Men det är ej alla, som kunna mejsla ut formen
till klarhet och välljud, ty dertill fordras särskilda anlag.
Har man ej dessa anlag, gör man bäst i att lägga bort
pennan. Hvad skall det tjena till att ge ut dikter, hvilkas
enda värde är att de kunna användas som profstycken på
hur vers *icke* skall skrivas. Någon ursäkt ligger ej i den
franka bekännelsen:

»Jag sjunger en stump, som jag tycker bäst,
Och ej efter andras lagar.»

Nej, herr Ring sjunger verkligen ej efter andras lagar.
Han begår grofva fel mot modersmålet. Han använder
konjunktionen »förr'n» i stället för prepositionen »före», hvar-
igenom en hel strof blir meningslös, och han blandar ihop
»humlen», som är en växt, med »humlan», som är en insekt.
Han har ibland rätt lustiga dubbeltydigheter, såsom när
han i en vårsång anmärker, att »då lösas dikets renar.»

Det första man borde kunna begära af en svensk skald,
är väl, att han skrifer korrekt svenska. Felar han i det
stycket, kan endast en mycket rik poetisk begåfning för-
svara hans uppträdande. Hur är det med herr Ring i det
fallet? Kanske han kan bjuda på vackra och slående natur-
iakttagelser? Låt oss se efter!

På hafvet heter en symbolisk dikt, i hvilken herr Ring
anger sin plats i samtiden. Han sjunger:

»Jag står längst framme i fören,
Der svallet brusar som mest,
Jag lyssnar, jag just som hör en
Sång som vid jublande fest.»

Hafvet symboliserar det nya, fria, vardande, hvarefter tiden längtar. Herr Ring står som sagdt var i fören och just liksom hör en sång, hvaraf han blir till den grad bortkollrad, att han låter det oändliga hafvet — »blott hafvet hvart du ser» — leda ut »till ständigt vidgade fjärdar». Hur har diktaren tänkt sig detta? Sannolikt lika klart, som då han såg »mornade vindars sus» — hvad tycks väl? — »spegla sig (!) i branden af strömmande bäckens ljus.»

Hvilken uppstaplad hög af orimligheter!

»Vågen sorlar och vinden ler» inpräntar skalden på icke mindre än tre ställen i en och samma dikt. Jag ber hvar och en att söka föreställa sig, hur det ser ut, när en vind ler.

För öfrigt äro hans iakttagelser i naturen mångenstädes rätt felaktiga, äfven der försöket att invita Phantasia ge sig ut på fantasifygt icke skapat vidunderligheter sådana som de ofvan anförda. Herr Ring placerar ogeneradt en sjungande lärka midt i sommaren och vill på ett annat ställe få oss att tro, att han hört trasten slå »i skyn (!) sina klara drillar». Aldrig sedan världens skapelse har en trast slagit sina drillar i skyn och kommer sannolikt aldrig att göra det heller.

Med herr Rings bildspråk förhåller det sig på samma sätt som med hans naturobservationer, det hvimlar af orimligheter. Naturligtvis ej öfverallt, ty med många af de gamla godkända bilderna är han fullt förtrogen. Sålunda ser han i en vacker flicka en blomma, som brytes från sin stängel, verlden är äfven för denna originella skald ett marknadsvimmel, när den ej är en öken, höljd i töcken. Men så har han också bilder, som han sjelf har hittat på, och många af dem äro särdeles roande. Se här en liten axplockning!

Så här målar han den gamla välbekanta situationen, då »månen sitter på himlem blå och tittar in genom rutan»:

»Öfver mattans rutor leker
Den tysta månen in,
Så fin dess ton och blek är
Som badande flickors skinn.»

Hvad är det, som här gör en så sublimt komisk verkan? Tydliggen den originella omkastningen vid jämförelsen. Likheter använder man för att med hjälp af något till ut-

seendet allmänt bekant åskådliggöra något, som är mindre lätt att föreställa sig. Herr Ring förutsätter, att färgen på badande flickors skinn är allmännare känd än månens sken på en matta. Detta är roligt. Betydligt roligare än det riktigare men mera banala:

»Så ljuf och blid att se uppå
Som klara månens sken.»

hvilket förekommer i stycket »Min vän».

Herr Ring har visst, om jag ej allt för mycket misstar mig, uppträdt äfven såsom musikkritiker. Hans fina gehör för musikaliskt väljud har redan påpekats i anmärkningarne till stycket »Ljusdunkel». Sin instrumentalkännedom har herr Ring nedlagt i *Orkesterrhapsodi*, der det bland annat heter:

»Tubers, basuners bombasterier
Hvirfla som trampade vägars dam.»

och vidare:

»I arabesfantasterier
Klinga triangel och cymbal
Som nekromantens trollerier
Vexlande uti tusental.»

Bland öfriga egenheter i det Ringska bildspråket antecknar jag endast som hastigast en »barm, som svallar hvit som sjö» samt hänvisar till sången *Esaias Tegnér*, der Frithiofsskalden slag i slag efter hvartannat tituleras: »Du sångens svan» — »du diktens örn» — »du nordens son med söderns glöd kring pannan» — »fader» — »du furste stolt bland diktens myriader», tills han slutligen blir en »stjerna», som öfvergår till en »sol». Dikten, hvares två sista strofer äro absolut obegripliga, kan för öfrigt i sin helhet läsas med oblandadt nöje.

Jo, ännu en bild måste anföras, den är allt för dyrbar att icke tillvaratagas, helst den derjemte ger oss en liten förklarande vink om hur dylika bilder uppkomma.

Så qväder H. A. Ring i »Aprilvisa»:

»Nog är du fager, nog är du fin
Som kärleks vackraste drömmar,
Så mjuk som silke, så hvit som lin
Och len som» ..

Gissa!

..... »plaskande strömmar.»

O, H. A. Ring, du originellaste af skalder, jag ser dig så lefvande för mig, hur du sitter vid skrifbordet och tummar dina »skrifbordssaker» — den symboliska »grodan som knogar på en snigel» — den outgrundliga »sfinxen» o. s. v. (Se inventarieförteckningen sid. 111!) Det rycker i fingrarna, ett ord faller ned på papperet. Och enligt de lagar, du känner för »komposition» —

»Med ordet tanken följer» —

— *ej tvärt om*, ty det vore att sjunga efter »andras lagar»

»Du börjar kanske vackert
Med fraser af de granna
Och kikar emot höjden
Och klår dig i din panna . .

— — — — —
Och tankarne sig ordna
De forma sig till rader,
Och bilder växa fram der
Väl uti myriader.»

Ja, lika visst som »myriader» står här blott för att rimma på »rader», lika säkert hafva de »plaskande strömmar» helt och hållet de vackra »drömmar» att tacka för sin tillvaro. »Med *ordet* tanken följer» eller kanske rättare med — rimmet.

Se här några ytterligare prof på den Ringska rimnöden!

»Fantasiens stackars ljusa
Ej till livvets prosa skurna
Barn» — etc.

Skurna? Det behöfdes ett rim på »burna». Och så fick sångmön underkasta sig instrumentalbehandling — det kunde inte hjelpas!

En aning som »vankar» — »gyllene smyckens *skara*» — »oro *slem*» — äro allt exempel på rimmets makt öfver tanken. Ofta kommer nödrimmet så platt framklossande, att man blir helt vemodig till sinnes: Hör bara i stycket *Natt*:

»Så kom till mig du aning
Från andra världars riken
Och sjung för mig din visa,
Att höra den är jag fiken.»

Eller i *Barnhusbarnets sång i fängelset*:

»Om vi skulle söka ett litet tag
Att sätta oss in i, hvad en sådan stackare
— Eller om du så vill en sådan der rackare —
tänker», etc.

Ordet »rackare» låter sig visserligen af meningens för-
svaras, men borde ändå icke ha använts, derföre att icke
ens misstanke får förefinnas att rimmet varit bestämmande
för meningens — något som alla skickligare versskrifvare
väl veta och hvarföre de omsorgsfullt bortfila alla spår
efter rimningens ansträngningar.

* * *

Det redan anförda torde kunna anses tillräckligt moti-
vera det påståendet, att herr Ring ej ens tillfredsställer ens
de måttligaste fordringar på en inför allmänheten framträ-
dande »diktare». Han saknar natursinne, saknar öra för
rytmisk skönhet, saknar öfver hufvud taget sinne för vacker
form, lider af fantasibrist och eger ej ens förmågan att
gifva ett klart och begripligt uttryck åt hvad han vill
hafva sagdt. Poetisk uppfattning ha vi icke ifrågasatt att
finna i en »diktsamling», der prosan slår emot oss som en
unken källarluft från snart sagdt hvart enda blad vi vända
om. I poetisk uppfattning ingår icke allenast ett friskt
skönhetssinne utan äfven och kanske främst af allt en varm
och sann känsla: af bägge delarne finnes allt för litet på de
300 sidor, som omslutas af clotbandet med herr Rings namn
i guld. Platthet, långgrandigt reflekterande hit och dit,
klumpig lek med delikata ämnen och öfver allt detta —
för att använda ett af herr Rings älsklingsord — ett »dam»
af hvardaglighet, ett tråkighetens »töcken», aldrig genom-
brutet af en enda stråle af talang — sådant är innehållet
på några ytterst få undantag när.

I *Gif!* har författaren inlagt en rätt tilltalande protest
mot det Wirsénska barmhertighetsidealet med ränteberäk-
ning i en annan verld. I ett annat stycke, som endast bär
ett utropstecken till öfverskrift, möter oss en smula känsla
i en relativt ledig form. Några stycken äro passabla bitvis.
Men för öfrigt! Läs blott det triviala »Skyltfönster» eller
den klumpiga »Silhuetten», skildrande det intressanta mötet
mellan »en täck gestalt» och några »suddar» och slutande

med, »att man sams tycks bli». Läs »Uppriktighet» och »Endrägt» — smakfulla saker! — den genomprosaiska »Kärleksnyttan», den tillgjorda »Farväl», den löjligen »Dryckes-sången» med dess spasmodiska försök till humor! Ögna igenom »Lust», der »den jordiska kärleken» prisas för sin »läckerhet» och nöjet förherrligas, nöjet

»Att slutas af armar, som förr slutit andra,
Att kyssas af mun af en annans varm.»

Lika gerna kunde man ju glädjas t. ex. åt att dricka ur oreña glas? — — —

Läs — ja läs boken, om ni orkar, och ni skall med mig förvånas öfver möjligheten att skriva och ge ut en sådan genomtarfig produkt som den redan kanske allt för långt afhandlade diktsamlingen. Jag vill ej söka gissa, hvad som kan hafva förledt herr Ring att i vår tid af öfverproduktion, då så godt som hvarannan människa skrifer eller skriferit vers och ofta rätt skaplig sådan, tro sig ega någon speciell kallelse i den vägen. Jag uppepar, att jag tror honom ha handlat fullkomligt naivt. Hans eget öra kände sig smekt af de nya och okända tonfallen, som följde sina egna lagar, och så tänkte han förstas, att andras öron ej borde vara sämre konstruerade än hans. Sannolikt har han också funnit sin samling innehålla både »naturbilder», »stämningsbilder» och »tankar» — att döma af registret.

Om det kan ha inverkat eller ej — ett synes mig visst: att herr Ring på sin tid fick för mycket beröm för sin Heineöfversättning. Den var ett aktningvärdt stycke handverksarbete, vittnande om mycken flit och energi. Men mer var den ej heller. Att försvenska Heine, denna subtilt formfulländade, ytterst individuella, lättparodierade och svårtillagnade skald, skulle kräfvä — jag vore frestad säga en svensk Heine, för att originalet skulle komma till sin fulla rätt. Fel funnos nog i herr Rings öfversättning, men hans egentliga fel synes ha varit det mycket förlåtliga att han ej var någon svensk Heine. Detta kanske borde ha sagts honom, innan han fattade det ödesdigra beslutet att ge ut egna dikter, så kanske att de stannat i skrifbordslådan eller åtminstone framträd med något mindre pretention.

Just anspråksfullheten i herr Rings skaldedebut har vållat, att denna kritik af hans »till prosa skurna» fantasi-barn blifvit mera oförbehållsam och mindre öfverseende än som med vanlig recensentpraxis och kristlig kärlek öfver-

ensstämmen. Jag har icke kunnat som den anonyme kritiker *Justus* i somras gjorde vis à vis några yngre poeter »lyfta på hatten och gå tyst förbi». Jag har tvärtom trott mig »göra både allmänheten och författaren den största tjensten» med att säga herr Ring rent ut, hvarför han ej bör skriva vers. Han bör ej göra det af det skäl, att han kan det icke.

»Pegasen får vagnshäst bli
Och köra på gamla gator
Med arbetsåtkdon omkring
Och lunka uti sin cirkel
Beständigt i maklig ring.»

(Sid. 238).

Efrain R.

Kejsarvansinne och kungsidioti.

*Ahnfelt, Herskarmakt och själssjukdom.
Romantiska drag ur dynastiernas historia.
Sthlm. Looström & C:o.*

I alla tider hafva furstefamiljerna erbjudit åt psykiatrien ett rikt fält för studier och iakttagelser, ty »herskarmakt och själssjukdom» hafva verkligen ofta följts åt ända från Nebukadnezars dagar ända till Ludvig II:s. »Ostraffad bestiger ingen den mänskliga storhetens höjder». Ju högre den maktställning är, till hvilken herskaren finner sig upplyft, desto större blifva farorna för hans själshelsa. De till hans förfogande stående njutningsmedlen öfverreta och förslappa, lidelsen växer i bredd med makten att tillfredsställa den, lycksökeriet demoraliserar allt i sin närhet, och smickret ger näring åt högmodets galnaste inbillningar. Ja, äfven bildningsmedlens rikedom förvirrar, de hvarandra jägande intrycken verka upplösande på nervsystemet, och sjelfva stordådstankarne hafva sina svindelbranter. Liksom tronen går i arf, så gör sig en ärftlighetslag gällande inom herskarsläkten äfven på det andlliga området; förfädrens störda, förvirrade eller slappade sjäslif fortplantar sig äfven på de efterkommande, och sålunda kan man i vissa dynastier spåra, huru ättling efter ättling mer eller mindre visar samma eller liknande abnormitetsdrag.

Författaren till det nyligen utkomna arbetet om »herskarmakt och själssjukdom» tager till utgångspunkt den analys, som den engelske vetenskapsmannen dr Ireland företagit öfver de antyddade företeelserna inom furstefamiljerna. Enligt denna analys visar sig den furstliga själsabnormiteten vara en genom de omgifvande förhållandena utvecklad nervsjuklighet, »neurose», som leder till fantasiförvirring, stegrar sig till högfärdsgalenskap och åtföljes af epilepsi. Hufvudsakligen har dr Ahnfelt uppehållit sig vid skildringen af det egendomliga, af konstkärlek och estetisk bildning genomträngda, alltmer förstörda sjäslifvet hos Lud-

vig II af Baiern samt dervid påvisat, hurusom liknande abnormiteter länge mer eller mindre gått i arf inom den Wittelsbachska herskarätten. Han har anlitat den rikhaltiga literatur, som i detta ämne föreligger, och han har med patologisk trohet skildrat, huru den olycklige konungens själsförvirring steg för steg utvecklade sig. Som jämförelseled eller motbilder ställer han fram, huru dylikt själstillstånd utvecklat sig på olika tider hos andra furstliga släkter och individer; han dröjer särskildt vid två »neurosiska» fursteindivider: Ivan IV Wasiljewitsj samt Caligula. Hos dem alla finner han samma sjukdoms- och galenskapssymptom, ehuru uppenbarade i de skiftande former, som betingas af olika etnografiska, historiska och rent personliga förhållanden.

Betraktar man ämnet patologiskt, är väl också allt skäl att fasthålla vid den utmärkte engelske läkarens analys. Men saken kan också ses från en mera uteslutande psykologisk synpunkt. Gör man detta, torde man vara benägen att lägga märke till olika, sins emellan karaktersskilda slag af furstlig själsabnormitet. Först skulle man vilja konstatera befintligheten af två skarpt åtskilda klasser deraf, den ena karakteriserad genom själsöfverretning, den andra genom själsslöhet. Det är egentligen med symptomerna af den förra som dr Ahnfelt i sin bok sysselsatt sig; vi hafva här betecknat den med det häfdvunna namnet »kejsarvansinne», hvilket namn egentligen bragts i användning af de författare, som skrivit de romerska cæsarernas historia.

Det skulle måhända hafva varit ett ganska lyckligt grepp, om förf. efter Plutarkos' föresyn framställt jämförande lefnads- och karaktersbilder af Caligula och Ludvig II. Ty dessas själstillstånd synes hafva varit af samma art: kulturmanniskans kejsarvansinne, hvaremot Ivan den förskräcklige företer exempel på en helt annan art, den mongoliska, fullt okultiverade kejsargalenskapen. Jämförelsen mellan Caligula och Ludvig II försvåras visserligen af det ringa, dertill illa hopradsade historiematerialet öfver den förra, hvaremot en rik literatur föreligger öfver den senare. Den försvåras dessutom genom olikheten i tidsförhållanden och de båda personernas lefnadsställning. Man får bortse från den romerska kejsartidens vilda utsväfningslif, liksom äfven från den onaturligt uppskrufvade estetiska konstnärstämning, i hvilken Ludvig II rörde sig. Man skulle endast fasthålla, hurusom de båda herskarne under vidt skilda förhållanden ändå gradvis utvecklade sin abnormitet i liknande tempon. Man får äfven anmärka, att i Caligulas själslif framträdde en del bättre drag, hvilka för jämförelsebildens möjliggörande bort framhållas, äfvensom att hans

utsväfningar och galenskaper blifvit, såsom redan Tacitus antydt, öfverdrifvet utmålade af »det friska hatet». Det skulle då kunna påpekas, att båda herskarne växt upp i en öfverförfinad omgivning, vid båda fästes i början stora förhoppningar, båda hade i förstone en »bättre tid», hvarur Caligulas galenskap mer brådstörtadt, Ludvigs mer successivt framträdde. Caligula hade fått sin fantasi närd genom den mytologiska undervisningen, Ludvig genom literaturstudiet och konstidkandet: den ene ville i öfverretadt tillstånd imitera hvad han hört om de gamle gudarne, den andre hvad han läst i skaldeverken. Båda vurmade på fantastiska byggnadsverk och synas i dem röjt en ej ringa estetisk bildning; en genomförd jämförelse blir dock ej så lätt, då ju Caligulas byggnader genast nedrefvos efter hans död, men Ludvig II:s ännu kvarstå och beundras.

Kanske vore Nero ännu bättre än Caligula som parallelbild till Ludvig II. Äfven Nero hade ju fått en estetisk uppfostran och egde ett artistiskt skaplygne, om än han i konstuppfattning och verldsåskådning var lika mycket realist som Ludvig II var idealist. Hos dem båda var kejsarvansinnet af konstnärlig art, och den enes fantastiska infall kunna i mycket sammanliknas med den andres; men hos Ludvig utvecklade sig enstöringens dystra egoism, under det Nero alltjämt ville med folkmassan dela sin lefnadsfröjd. Det kan emellertid sättas i fråga, huruvida Neros själsabnormitet gick ända till utbildadt vansinne, såsom det bevisligen var fallet med Ludvig II.

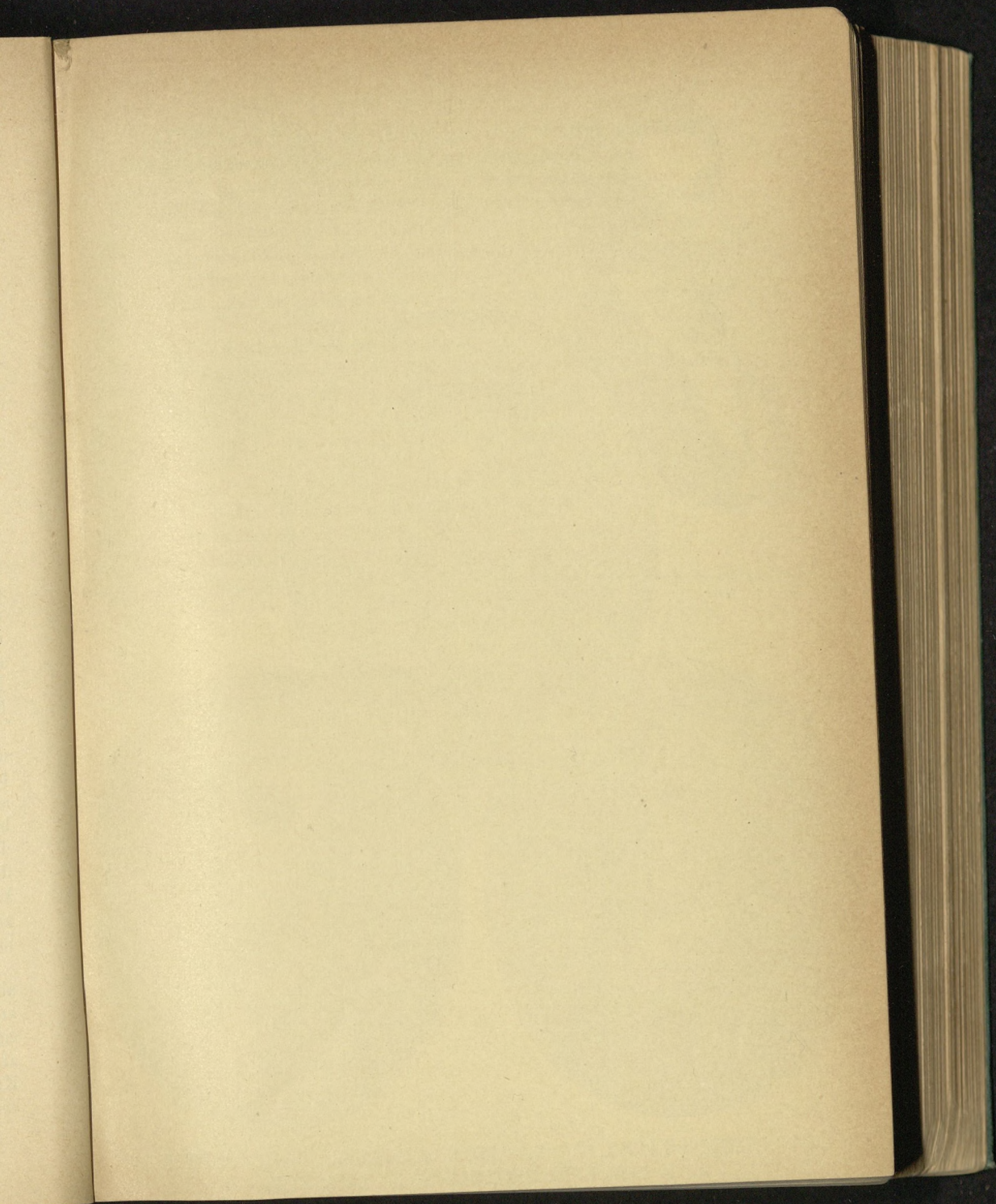
Icke som likhets-, utan som motsatsbild står den hos Ivan den förskräcklige uppenbarade art af herskarvansinne, hvilken vi betecknat med namnet »den mongoliska». Der detta framträder i sin råa ohygglighet, der står man utanför gränsen af kulturstatens bildningsområde. Commodus och Caracalla hade en släng af sådant kejsarvansinne. I seldsjuk- och mongoldynastierna samt bland de turkiska sultanerna har det ofta förekommit. Kärleksnjutning, konstnärsfantasteri och irriteradt nervsystem utmärka den förra arten af vansinne, dryckenskap, vild mordmani och slö känslöshet det senare.

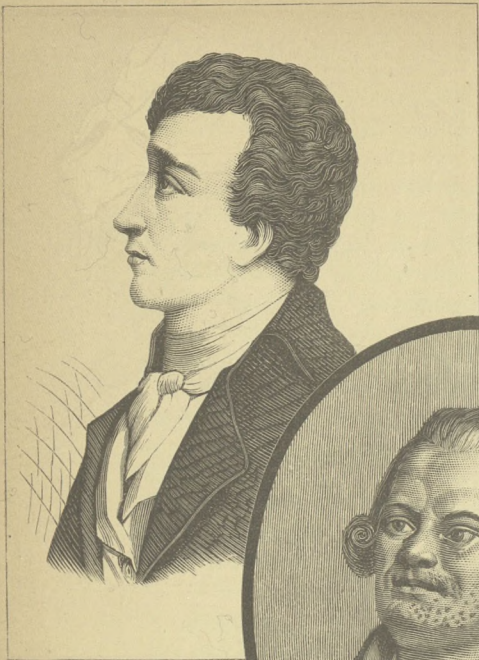
Men det finnes, som sagdt, ett annat slag af furstlig själsabnormitet, som kanske vida oftare förekommer. I dr Ahnfelts arbete är det knappast ens antydt, måhända emedan det ej egnar sig till belysning af Ludvig II:s själstillstånd, utan är en abnormitet af rakt motsatt beskaffenhet. Vi hafva velat kalla det kungsidioti. Kejsarvansinnet tillhör en sönderbruten själsorganism, som dock ännu har skapande lif, ja till och med är mäktigt af stora, om

än förvirrade och hvarandra fantastiskt jägtande tankar; så gick Caligula fram »mellan handlingar, som röja statsmannablick, och dåd, som uppenbara ett tilltagande vansinne», yttrar en af den romerska kejsartidens förnämste historieskrifvare (H. Schiller). Kungsidiotien, då den är fullt utbildad, visar sig i apatisk tanke- och känslolöhet med deraf följande brist på all själfständig handlingskraft. Hos medlemmar af den habsburgska dynastien har denna idioti ofta uppenbarat sig; exempelvis må man nämna kejsar Leopold I samt de spanska konungarne Filip III, Filip IV och Karl II. Ett annat exempel är den danske konungen Kristian VII. Från den slöa kungsidiotien skiljer sig den halsstarriga, hvilken ej är tanketom, men väl tankefattig; den röjer sig vanligen i det envisa fasthållandet vid en enda tanke eller föresats, för hvilken utan betänkande alla andra intressen förgätas och uppoffras. Hos den engelske konungen Georg III synes denna kungsidioti, utbildad till fullt vansinne, varit rådande. Den fans äfven hos den spanske jesuitkonungen Filip II.

Vår svenska historia saknar ej heller sina exempel på furstlig själsabnormitet. Hos Kristian II och Erik XIV återfinner man kejsarvansinnets skaplygne; något af den slöa kungsidiotien fans väl hos Adolf Fredrik och Karl XIII; då man talar om den halsstarriga kungsidiotien, tänker man gerna på Karl XII och Gustaf IV Adolf.

Otto Sjögren.

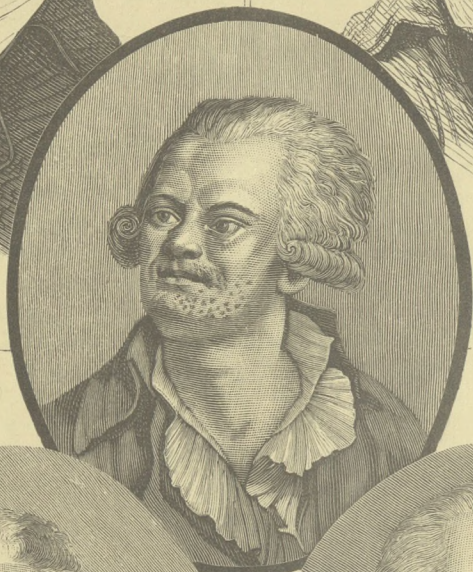

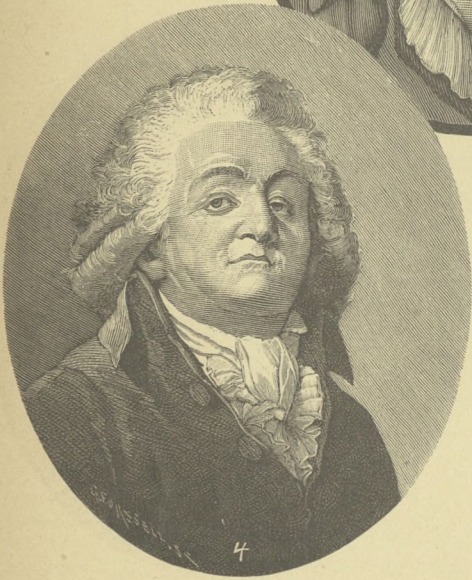
1

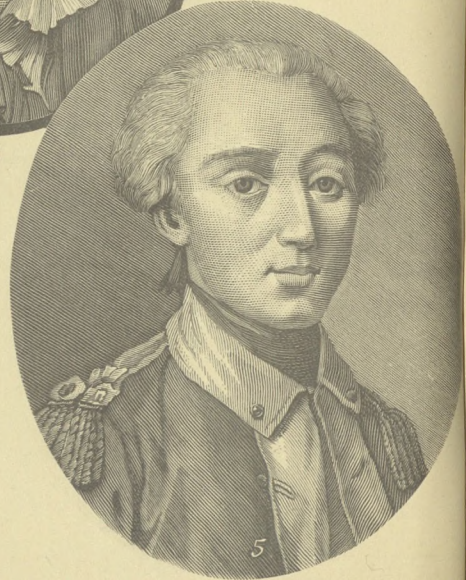
2

3

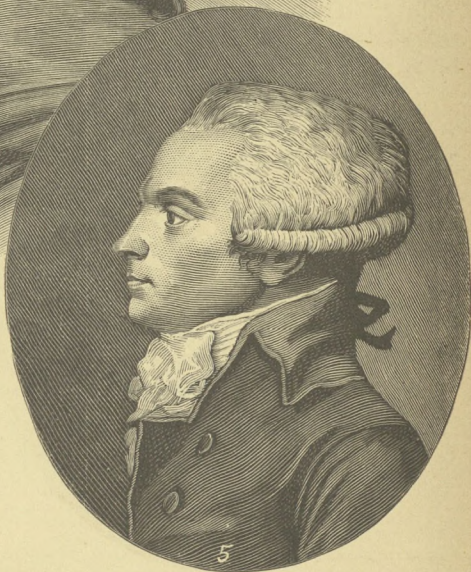
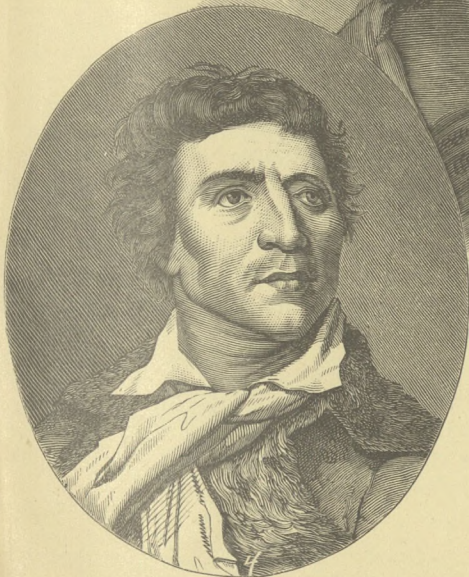
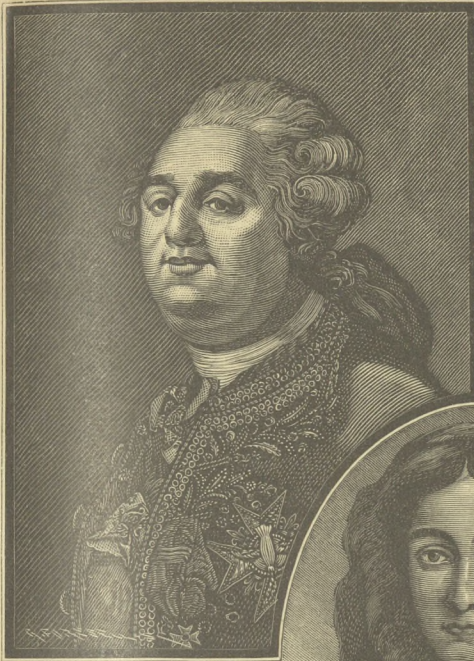

4

5

1. ROUGET DE LISLE. 2. ANDRÉ DE CHÉNIER. 3. DANTON.
4. H. G. V. R. DE MIRABEAU. 5. LAFAYETTE.

1. LUDVIG XVI 1787. 2. MARIE ANTOINETTE 1791. 3. CHARLOTTE CORDAY.
4. MARAT. 5. ROBESPIERRE.

